

**ONDSCHIEDEN GANGEN DES GEESTELIJKEN LEVENS
VAN DES HEEREN VOLK**

**VOORGESTELD IN DE VIJF ZALEN VAN BETHESDA
MET ENIGE OVERDENKINGEN OVER ROMEINEN 7**

DOOR PLEUN KLEUN

TE ROTTERDAM

**Waaraan toegevoegd een beschrijving over
het leven en de betekenis van Pleun Kleijn**

**1931
J. P. VAN de TOL Jz.
NIEUW-BEIJERLAND**

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2016**

INHOUD

EERSTE ZAAL, zieken en gewondenzaal	Blz. 7
TWEEDE ZAAL, de gerichtszaal	Blz. 29
DERDE ZAAL, de bruiloftszaal	Blz. 35
VIERDE ZAAL, operatiezaal	Blz. 36
VIJFDE ZAAL, zaal van onverbeterlijkheid	Blz. 45
De barak voor besmettelijke ziekten	Blz. 63

Overdenking over Romeinen 8	Blz. 66
------------------------------------	----------------

LEVEN EN BETEKENIS VAN PLEUN KLEIJN.	Blz. 75
---	----------------

Toelichting over de bevindelijke gangen.	Blz. 96
---	----------------

VOORWOORD.

Waarde Lezer,

Daar ik door de uitgever aangezocht ben om een voorwoord te schrijven in dit kostelijk werkje van Pl. Kleijn, wil ik iets daarvan melden.

Ik geloof dat 't voor Gods volk zielespijs is en zou zo denken dat 't zich zelf bekend zal maken, daar de reuk en de smaak 't zal openbaren.

Het zijn de verschillende leidingen van 's Heeren volk, waarin vooral uitkomt, dat de beleving van 't geen we belijden toch alleen maar waarde heeft. Want als de Heere tot onze harten spreekt, maakt Hij al 't verdraaide recht. De levendige kennis van onze ellende, welke ons aankleeft in onze wegen, maakt ons maar nederig en klein. De pijnlijkste beproevingen zijn nodig, om door lijden geheiligd te worden.

Hij doet alleen wat Hem behaagt. Wij moeten erkennen dat Zijne slagen minder geweest zijn, dan wij verdiend hebben en lichter zijn dan de schuld. Dit komt ook uit in dit werkje, waar de verstgeofende op zijn best in de zaal van onverbeterlijk terecht komt en zijn totale geestelijke armoede leert kennen. Ik weet wel dat het hier ook waar zal zijn wat Paulus zegt: "Den Joden een ergernis en de Grieken een dwaasheid, maar voor Gods volk leven en voedsel, onder de lering des Geestes".

Daarom beveel ik dit werkje aan met liefde en genoegen. En, mijn lezers, stelt een tere consciëntie op hoge prijs en staat verre van alle zonden. Verbreekt de band van de vreze Gods niet. Laat Gods Woord een regel zijn van uw geloof en praktijk en toetst aan deze ondervinding uwe doeleinden. Ieder kruis, iedere verandering, ieder geestelijk gevoel, toetst 't aan Gods Woord.

Dat de Heere God 't stelle tot zegen en lering is mijn wens en bede.

*Wij staan hier aan d' oever van de levenszee,
Neem dan ook nu het volgend mee,
Als kompas het Woord des Heeren,
Wil als Stuurman, Hem begeren,
Die de Zoon des Vaders is.
Geesteswind vervult de zeilen;
Wil toch langer niet verwijlen,
Licht 't anker uwer hoop,
Wil niet vertragen uwen loop,
Hef de kruisvlag hoog in top,
Richt daar uwe blikken op.
Wilt gij dat op deze wijs,
Dan vaart ge wel, op 't eind der reis.
Zijt allen gegroet van uw dienaar*

Ds. L. BOONE.

St. Filippsland, Maart 1931.

VOORWOORD.

Waarde Lezer,

Daar mijn naam ook genoemd wordt in dit boekje, is mij gevraagd een enkel woord vooraf te plaatsen.

Eensdeels zie ik er tegen aan, daar men, als iemand aan de weg timmert, spoedig besproken wordt, terwijl ik mij bewust ben van mijn geringheid. Aan de anderen kant doe ik 't gaarne voor de mij bekende vriend, daar ik hem ken en weet, dat, waarover hij schrijft, zelf geen vreemdeling is, maar de oefeningen van dat leven heeft leergin kennen.

Toen de schrijver het opstelde, heeft hij nooit de bedoeling gehad om 't uit te geven en nog is zulks slechts op aandrang van zijn vrienden geschiedt. 't Zijn de gangen, welke Gods Kerk niet vreemd zijn en de hoofdlijn die er door loopt wijst er op, dat de beleving van onze belijdenis, gewrocht door de Heilige Geest, slechts waarde heeft in leven en sterven.

Mocht dat geschrift nog eens spreken in onze geesteloze dagen, waarin de levendige bekommring zo schaars gevonden wordt en waarin we met onze belijdenis, 't zo buiten de gemeenschap des Heeren kunnen stellen.

Dat zich niemand stoot aan de allegorie in 't boekje, daar bekende schrijvers als Bunyan, Huntington e. a. Daarin zijn voorgegaan.

't Welzijn van zijn naaste is er in bedoeld, zowel in lering en vertroosting als ontdekking.

Ik geloof dat Gods kinderen (als de Heere 't wil toepassen) hun eigen leven er in terug zullen vinden, zowel tot bemoediging als tot schaamte. Het is toch waar wat eens een oud kind des Heeren zei: Bij de dood houdt 't spreken op en moeten 't zaken zijn. Dan kan licht en gezicht in de waarheid, noch gemoedelijkheid ons helpen buiten inlevende genade. In zijn omgang heb ik schrijver leren kennen, dat hij met de armste in de genade kan leven en met de kleinste kan omgaan. Zowel de onderwijzing voor degenen, die geen licht over hun weg hebben als 't "Graaf dieper, mensankind" zult ge er in vinden en degenen, welke die gezegende Koning als hun enigen troost hebben leren kennen, zullen hun naam daar ook in vinden, en hoe ze bij een rijkdom van een ander, hun armoede moeten gaan uitleven.

Daar de Kerk, zoals schrijver komt te verklaren, steeds verkeerde besluiten blijft nemen en geregeld hoopt hier klaar te komen, terwijl toch 's Heeren volk slechts alles te boven zullen zijn, als 't lichaam der zonden afgelegd zal zijn. Dan zullen zij rusten, door Hem, die zich zelf gegeven heeft voor hun zonden.

Mocht dan dit werkje nog door velen ter hand genomen en gelezen worden, om nog een tijd op aarde te mogen beleven om in die zalen van Bethesda een plaatsje te mogen hebben of krijgen. Al was het dat er één door mocht gaan roepen: "Gij Zone Davids ontfermt U mijner". En mocht 't zijn tot een hand en een voet voor 't volk, daar ze toch wel eens van elkander moeten leren. Daar is toch nog een volk, die gedacht hadden alles overwonnen te hebben en nu moet gaan uitleven: "Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen, enz.", terwijl ze zich bij tijden maar veilig achten in die klove van de Steenrots.

Moge de God aller genade 't believe en behagen dit nog te willen gebruiken als slijk aan Zijn heilige vingeren, is mijn wens en bede tot Hem, die gezegd heeft: "Mij is gegeven alle macht in de hemel en op de aarde".

W. BLAAK.

Aan de Heer W. Blaak, echtgenote en kinderen.

Willem, daar ik wel eens enige overdenkingen geuit heb betreffende de Historie over die vijf zalen van Bethesda en ze nu weder levendig in mijn gemoedsgedachten zijn, gevoel ik een neiging om u hier iets van mee te delen. Willem, als ik er niet in moet blijven steken en ik mijn zwakke en gebrekkige mening hierin moge openleggen, wil mij in 't zelve dan dragen en verdragen.

Willem, het badwater in die vijf zalen versta ik door: *het ganse Woord van God, bestaande in Wet en Evangelie.*

Nu kwamen in de vijf zalen mij voor het zaligmakend geloofsleven, hetwelk hier in minder of meerder mate geoefend wordt. Die in de kennis van zijn dood- en doemstaat geoefend mag worden om zijn geestelijke ziekte te kennen en naar mate het geneesmiddel om het eigen te mogen worden, die hem geschonken is of wordt tot rechtvaardigmaking, heiligmaking en volkomen verlossing, tot een grondslag van zijn enigen troost in leven en in sterven, waarin alleen de ware geloofsrust voor onze ziel in genoten, geproefd en gesmaakt wordt.

1. Nu, Willem, kwam mij in de heilsorde van Gods geopenbaarde Woord en de bevinding van Gods kinderen voor, dat de eerste zaal was de gewondenzaal, waarin ieder levend zondaar of zondares terecht komt als de Heilige Geest hem zijn blinde zielsogen komt te openen en zijn afval laat zien en verstaan van zijn Schepper en Formeerder, in zijn beginselen, onder de zielzaligende en ontdekkende genade des Heiligen Geestes.
2. De tweede zaal is de zaal des gerichte, waarin de zondaar geroepen wordt te betalen wat hij schuldig is onder de heiligen eis van een gebroken wet en onder de toerekening van zijn misdaden.
3. De derde zaal is de bruiloftszaal, waarin de ziel onder de vertroosting des' Heiligen Geestes en de liefde Gods en de vrede die alle verstand te boven gaat komt te verkeren, wanneer hij genade gevonden heeft in de bogen en het hart van zijn Richter in en door de gerechtigheid van de Zoon Zijner eeuwige liefde, Die de gaven of vruchten van Zijn verdiensten hem schonk toen de heilige eis van de Wet en wrekende gerechtigheid hem dood in de hand of armen van Christus bracht.
4. De vierde zaal is waar de gerechtvaardigde kerk weer in terecht komt, wanneer de dood der verdoemenis uit zijn consciëntie is weggenomen door de gerechtigheid van Christus. Deze kwam mij voor als de operatiezaal, waarin hij gedurig terecht komt en dat in en over zijn verborgen en openbare afdwalingen.
5. De vijfde zaal is de zaal van onverbeterlijk, waarin openbaar wordt dat hij aan deze zijde van het graf nooit volkomen van zijn zondige gebreken genezen wordt.

Nu kwam mij, Willem, zo voor dat iedere zaal een dokter in de godgeleerdheid had om hen, als patiënt, te dienen. Nu was ik eens onder een lezing van die doktoren welke zij hielden over de ziekte van verschillende patiënten. Ik kreeg een weinig met hen te spreken over verschillende ziekten die ik onderworpen geweest ben en daar ik nog lang niet van genezen ben, ja, ik zou zeggen, die nog erger worden dan ooit. Op 't eind van ons gesprek stelden de vijf doctoren mij een vraag of ik geen zin had om *lerend oppasser* te worden, ten einde hun enige hulp of dienst te bewijzen. Als ik daar

enige vordering in maakte zouden ze mij een diploma schenken, opdat zij meer gerust en zeker konden zijn van mijn hulp als oppasser.

Nu Willem, ga ik eens vertellen wat ik hier in opdoe voor de heren doktoren. Als men nog geen diploma heeft is men nog niet gerechtigd om een breuk te verbinden of wonden te pleisteren, maar dewijl ik nu veel omgang heb met de doktoren, raakte ik erg vrij en familiaar met hen en spreek ik bijna dagelijks met alle vijf doktoren over de ziekten der patiënten.

Nu Willem, wens ik een weinig te verhalen wat ik in de eerste gewondenzaal gehoord heb onder de leiding en de vragen van de dokter aan de verschillende patiënten. Hoewel wij in de grond maar één ziekte hebben, waarin wij allen de heerlijkheid Gods derven, zijnde allen de vloek en de drievoudige dood onderworpen. Nochtans heeft ieder zondaar nog een bijzondere uitgang tot de zonde waarop hij het meest verliefd en verzot is. Er is niemand die zo ordelijk handelt met de zondaar als de Heilige Geest, omdat Die de Geest des mensen alleen volkomen kent en hem als zodanig komt te overtuigen en te ontdekken en hem ontbloten.

EERSTE ZAAL, zieken en gewondenzaal

Jan

Nu, om 10 uur treed ik met de dokter in de theologie de zaal binnen. De dokter spreekt zijn eerste patiënt aan met deze woorden: "Wel Jan, hoe maakt u het? Wat ziet uw aangezicht droevig en wat zijn uw ogen nat van wenen?" "Ja dokter, ik ben aan de weet gekomen dat ik tegen God gezondigd heb en nu moet sterven en gevoel die dood zo zwaar op mijn geweten liggen en nacht en dag daarover moet denken, zodat het de slaap van mijn ogen weert. O, dokter, als dat levendig voor mij openvalt, dat ik tegen alle deugden Gods zo zwaar gezondigd heb, bestaande in Zijne majesteit, heiligheid en rechtvaardigheid, hoe groot moet Zijn verdraagzaamheid en Zijn goedertierenheid dan niet zijn om mij niet eeuwig in de hel te werpen.

Nu dokter, heb ik met mijn vorig zondig leven gebroken en nu hebben die deugden Gods, tegen welke ik zo zwaar en menigmaal heb gezondigd, zo'n grote waarde in mijn ziel gekregen. Daar moet ik nu dag en nacht het leedwezen en de smart van omdragen en als dan het oordeel en de veroordeling van mijn geweten in mijn aangezicht vliegen van mijn begane zonden en de dood op, in en achter mij, dan zou ik, als ik kon, God wel willen ontvluchten daar ik dan gevoel dat God de zonde niet ongestraft kan laten en ik zo God niet kan ontmoeten en leven.

Nu dokter, heb ik een ongedwongen lust gekregen om naar al Gods geboden te leven en ik zou wel midden op de wereld staan willen en als ik dan een stem kon verheffen tegen alle mensen die op de aardbodem zijn, zou ik hun toeroepen: "Zeg maar nooit geen kwaad van God, want Die en al Zijn deugden en werken zijn alleen maar rechtvaardig en goed". Nu gevoel ik zo'n pijn als ik maar iets kwaad of lelijk van God hoor zeggen. O dokter, nu krijg ik alles tegen en ik heb een vrouw en drie kinderen. Wij hadden elkander in de band der natuur en in het leven der zonde lief. Nu ik vroom geworden ben, zoals ze dit noemt, is ze zo boos en vijandig en mijn eigen kinderen, ouders en schoonouders, ja zelfs mijn eigen vrienden, daar ik dagelijks mee werkte, omdat ik heb moeten breken met de zonde van mijn vorig goddeloos leven.

Ik heb eerst, dokter, een gehele tijd nachtdiscipel moeten zijn en onder de vele kwellingen mijner consciëntie de zonde van mijn vrouw en kinderen moeten zien, horen en verdragen, zo ook van mijn naasten. Daar lagen zulke zware sluitbomen op mijn consciëntie als ze van binnen tegen mij gingen zeggen dat zo'n zondaar als ik was nooit bekeerd kon worden, die zoveel tegen het licht zijner consciëntie heeft gezondigd. En dan dat ik zonde gedaan heb die nog nooit een mens gedaan heeft en er nog zoveel zonden in mij waren, hoewel ik ze niet meer gehoorzaamde. En dat ze in een mens, die tot God bekeerd was, nooit waren. Er waren er ook wel meer tot overtuiging gekomen en tot de zonde en de wereld teruggekeerd. Dat deed mij alles een nachtdiscipel blijven.

Op zekere avond viel de staat mijner ellende zo krachtdadig voor mij open, waarin ik mij zelf moed- en vrijwillig in gezondigd had. Dit ging met zoveel smart, en leedwezen gepaard, dat ik openbaar moest worden voor vrouw en kinderen en voor mijn naasten moest ik er nacht en dag mee bezig zijn en over spreken. Dit bracht in de eersten tijd een groot beslag op mijn vrouw en kinderen en naasten, zodat ik al ging denken ze mee te krijgen in mijn leven.

Nu is dit anders uitgevallen. De lusten van de zonden van vrouw, kinderen en mijn naasten, daar ik dagelijks mee werkte, zijn weer zo sterk geworden en het beslag is van hun consciëntie geweken. Nu krijg ik ze allen tegen en zijn ze afkerig, vijandig en boos tegen mij.

Nu, dokter, wilde ik dat ik in een huis midden in de woestijn woonde, waar ik nooit

meer de naam van God hoorde lasteren en Zijn heiligen Naam honen".

De dokter deed een glimlach en zei: "Nu Jan, ik moet nog meer bezoek afleggen. U moet maar veel uit het wetboek lezen, want uit de Wet is de kennis der zonde. Daar de zonde geoeffend mag worden onder zaligmakend licht, werkt zij verootmoediging, leedwezen en droefheid. Nu de droefheid des aangezichts reinigt het hart en wat de vijandschap betreft, die u ontmoet van vrouw en kinderen en uw naasten, keer hier maar veel mee tot u zelf in, ziende op uw afgelegene weg, waarin u eertijds wandelde, dat werkt verdraagzaamheid. Nu ik hoop u binnenkort nog een bezoek te brengen".

Maria

Nu, Willem, kwamen we bij een andere patiënt. Daar de naam is opgehangen boven het ledikant, zien we dat ze Maria heet. Dokter doet de vraag aan Maria *hoe zij het maakt in haar ziek wezen*.

"Dokter, ik wou dat ge maar niet gekomen was. Ik ben verlegen met u, daar ik de smart en de pijn van mijn ziekte niet gevoel, noch gewaar word. En nu zeggen ze van binnen tegen mij dat het alles bedrog is en geveinsdheid wat ik besproken heb en ik heb zoveel reden om het te geloven, terwijl ik al zoveel verkeerde besluiten gemaakt heb over mijn zielstoestand. Zodoende zou ik gaarne willen dat ge mij maar voorbij ging, dokter".

"Maria, er kunnen wel eens grote duisternissen vallen op de ziel en gevoelloosheid en hardheid des harten, maar daaruit kunnen we nog niet besluiten dat er nooit geen licht des levens is geschonken, waarin ge aanvankelijk uw staat der ellende of rampzaligheid in gezien en betreurd hebt. Maria, heeft u altijd van jongsheid af de wereld en de zonde gediend, of kent ge een staan of omkering in uw leven"?

"Ja dokter, ik wilde toch dat ge mij maar los liet, daar ik zo gesloten ben. Maar toch wil ik er wel wat van zeggen. Ik had een moeder die God vreesde en had al vroeg indrukken van dood en eeuwigheid. Het licht scheen dagelijks op mijn consciëntie waarin de zonde gestraft zou worden. Dit heeft mij bewaard voor een openbaar en goddeloos leven. Ik zocht naar mijn mening en bevatting die mensen tot omgang, waarvan ik hoorde die de Heere vreesden en zocht ook die predikanten op, welke ik naar mijn mening het beste verstaan en begrijpen kon. Ik meende 't zeer wel en ik kreeg al een grote bevatting van de staat der ellende en ook van de staat der verlossing. Hier heb ik vele jaren in doorgebracht en ben in die tijd in een huwelijk getreden. Ik ben met een jongen gehuwd die nog netter en gereformeerder was dan ik. We hadden in dezen een gewenst huwelijk. Gelijke monniken, gelijke kappen.

Tot op de tijd dat ik onder de hand der Voorzienigheid gekomen ben onder een beproefd en geoeffend en onderwezen kind van God. Deze hoorde ik een taal spreken die mij vreemd was en dit heeft mij tot onderzoek gebracht en deed mij achterdocht krijgen over mijn leven. Daarin heb ik mij verklaard gekregen dat ik met mijn leven en mijn bevattingen nog buiten de ware vruchten van de ware bekering en de vergeving der zonde was.

Zo gevoelde ik mij buiten God en zag mij buiten Zijn gemeenschap staan. Dit werkte zo'n heimwee in mijn ziel, dat ik me zelf wel had kunnen weg wenen vanwege mijn Godsgemis. Ik moest alles anders gaan bekijken. Alles wat ik nu bezag buiten God was voor mij ijdelheid en kwelling des geestes. Mijn eigen man en kinderen moest ik anders liefhebben. Deze konden mij dit genoeg niet meer geven wat ik er anders in

had. Ik gevoelde dat alle liefde buiten de liefde in of tot God zonde was en dit gaf bij mijn man ook bitterheid van binnen en van buiten, want zijn godsdienst werd ook beproefd. Want als men de zonde van huwelijksbed moet afsterven is er geen pijnlijker en vergiftiger dood voor 't vlees. Nu ben ik in het lezen van de profeet Jesaja wel eens wonderlijk en krachtadig vertroost geworden. Die is zo rijk in zijn aanbod voor een verloren en wanhopend zondaar. Maar als de troost en de sterkte hiervan mijn hart weer verlaat, dan kom ik soms onder een gevoel van een onverzoende staat en een openstaande schuld en dan krijg ik het zo bang. Dan weet ik niet waar ik het zoeken moet, want ik gevoel dat ik dezen God niet kan ontmoeten en leven. Als ik dan maar heil en mogelijkheid in God krijg te zien, dan breken de banden weer en zo tobt het daar heen.

Dokter, dan gebeurt het wel eens dat ik er eens over heen mag kijken, maar meest er voor. Dokter, ik heb misschien al te veel gepraat tegen u. Wil asjeblijft ook in dezen mijn zwakke en gebrekkige voortbrengselen maar in mij verdragen en ik hoop als u weer eens komen mag, dat ik het eens levendiger en duidelijker mag vertellen, dokter".

"U moet maar veel om overtuigend, ontdekkend en ontblotend genadelicht bidden. Om zonde en om schuld (besef) teneinde u een onderwerp gemaakt mag worden om als een vijand met God verzoend te worden en dat in en door de verlossing die in Christus Jezus is. Gegroet".

Willem, ik heb gezien dat er dagelijkse verwisselingen plaats hebben van de een in de andere zaal. Er komen nog dagelijks bij in de gewondenzaal en ook sterven er dagelijks in elke zaal en de meesten in de gewondenzaal. Nu kwamen er in één week twee sterfgevallen voor in de gewondenzaal, daar ik bij tegenwoordig ben geweest en hoop u daar iets van mee te delen, wat ik daar ontmoet heb.

Piet

De eerste die wij ontmoetten was een persoon Piet, zijn naam aan het ledikant vermeld. Hij lag in een zware doodkoorts en had nochtans zijn bewustzijn nog.

De dokter kwam en zei: "Wel, Piet, hoe gaat het? Naar een mens zijn praktijk is de tijdelijke dood nabij. En mocht u een hoop geschonken zijn, gegrond op de enige troost in leven en in sterven, waardoor ge Jezus Christus eigen geworden zijt en waarin de Heilige Geest u een geloofsrust of vertrouwen geschonken heeft om de dood te mogen ontmoeten. En dat niet meer als betaling voor de zonde, maar als een aflegging van de zonde en een vrije in- of doorgang tot het eeuwige leven".

Piet begon bedroefd te worden en bitter te wenen.

"Ik hoop", zei Piet, "als mijn lichaamskrachten het toelaten en als de gangen van mijn leven eens voor mij mogen openvallen, er u iets van mee te delen, waarvan ik medeweten heb en wat mijn consciëntie niet tegenspreekt. Ik heb een zwaar en zondig, goddeloos leven gehad. Vechten, dronkenschap, stropen en alle zonden, die daarmee gepaard gaan, heb ik tot mijn schaamte en leedwezen jammerlijk misdreven. Ja, ik zou zeggen, u zou stad en land af moeten zoeken om een tweede te vinden. Het gebeurde wel eens dat 't licht van mijn consciëntie in mijn aangezicht vloog, maar de lusten en de liefde tot de zonde waren zo sterk, dat ik er niet mee breken kon.

Nu had ik een zoon van twaalf jaar in mijn huwelijk en daar waren ik en mijn vrouw verzot op. Die predikte wel eens tegen ons als hij zei: *waarom wij de Bijbel niet lazzen, terwijl er toch mensen waren die het deden.* Dit waren zware slagen in mijn

consciëntie. Nu werd hij door een zware keelziekte aangetast en is gestorven. Dit gaf zo'n zware inslag in mijn leven, dat mij al het genoeg van het leven der zonde benam. Ik kwam tot inkeer om mijn leven eens te gaan bekijken en dit begon tegen mij te spreken.

Nu werden de vruchten van de zonde en deszelfs gevolgen levendig en krachtdadig op mijn consciëntie gelegd en ben met mijn goddeloos leven gaan breken en begonnen om het kwade te laten en het goede te doen. Ik kreeg een lust en ijver om naar al de woorden der Wet te gaan leven. In het eerst had ik mijn vrouw erg tegen, maar die is zo onderworpen, dat ze mij meer hielp in mijn ijver en volvaardigheid, dan ze mij tegenstond.

Ik ging alles terugbetalen wat ik schuldig was. Nacht en dag was ik in de weer om mijn consciëntie te verzoenen uit mijn ijver en mijn werk. Hier kwam ik echter in zo'n grote teleurstelling, daar de verdorvenheid des harten begon te woelen en krachtdadig te werken. Ik gevoelde dat mijn consciëntie een volmaakte gehoorzaamheid eiste. Mijn ijveren volvaardigheid veranderde in moedeloosheid en heimelijke vijandschap. Op zekere morgen dat ik mijn werk zou gaan hervatten onder veel mismoedigheid, werd ik als het ware in eens in het paradijs gezet en zag hoe God als Schepper mij goed en recht gemaakt had, met die drie eigenschappen waarin het beeld Gods bestond in de *ware kennis, heiligheid en gerechtigheid Gods*. Hoe ik nu ingesloten was in dat Verbondshoofd Adam en hoe de slang eerst tot Eva was gekomen met het aanbod van verleiding om van de verboden boom zijn vruchten te eten. Toen zij de wellust voor haar ogen bracht, zag ze dat de vrucht begeerlijk was tot spijze en aan God gelijk te wezen, kennende het goed en het kwaad. Zij nam en at en heeft haar man vergiftigd met de zonde van overtreding, want die nam ook en at. Toen week God dadelijk van hen en zij gevoelden een schrik in hun consciëntie en nu zagen ze dat ze beiden naakt en het beeld Gods kwijt waren. Hoe ze nu een natuur gekregen hadden die zondig, aards en duivels geworden was. Nu gevoelde ik mij geheel ingesloten in die zondige, tijdelijke en eeuwige ellende. Toen heb ik de zonde moge mijnen als rechtvaardig de mijne; en daar heb ik twee dagen onder geweend en verbroken geweest, zodat ik ook wel zeggen kon: Ik heb vergeten mijn brood te eten en dat niet alleen om de schuld en straf die ik mij zelf onderworpen gemaakt had, maar nu om de zonde in zijn godonterend karakter, in deszelfs onheiligheid en onreinheid. Nu nooit geen vrucht meer voort te kunnen brengen die Gode aangenaam kan zijn.

Dit maakte mij ledig van God en zo arm, naakt en blind, dat ik er geen woorden voor heb om ze uit te drukken. Hieronder is mijn ijver en volvaardigheid om 't boek der wet te lezen en om 't zelve te volbrengen meer tot schaamte en smart geworden dan tot volbrenging. Hieronder kwam mij op een krachtdadige wijze voor mijn aandacht en mijn gemoed: *Ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars tot bekering*. Dit verwekte in mij een sterke mogelijkheid om nog zalig te kunnen worden en hierin vielen de zegels van het Genadeverbond open. Hier kreeg ik zo'n onbeschrijfelijke ruimte in en gevoelde hier als 't ware geen zonde te groot en te zwaar om vergeven te worden.

Toen ik het tegen Gods volk zou gaan vertellen, zijn die zegels weer gesloten en ik gevoelde mij weer in mijn onverzoende staat terug en gevoelde onder de banden mijner consciëntie dat mijn schuld nog open stond. Nu ben ik moede van spreken. Ik kan niet meer en o, dokter, nu zo de eeuwigheid aan te doen.

Willem, toen is hij onder het stille gerichtsverhoor geweest. Ik en de dokter waren er bij toen hij voor de Rechter stond en heb hem belijdenis horen doen voor zijn Rechter uit het tweede vers van Psalm 51:

*Want ik gevoel de grootheid van mijn kwaad;
 Mijn zonde zie 'k mij steeds voor ogen zweven,
 'k Heb tegen U, ja U alleen misdreven,
 Uw wil en wet, hoe heilig, stout versmaad.
 Ik heb gedaan wat kwaad was in Uw oog,
 Dies ben ik Heer' Uw gramschap dubbel waardig.
 'k Erken mijn schuld, die U tot straf bewoog,
 Uw doen is rein, Uw vonnis gans rechtvaardig.*

Willem, ik zag dat de Rechter Zich bedwingen moest om Zijn liefde in te houden, waarin Hij Zijn uitverkorenen liefheeft in Jezus Christus. Maar omdat Zijn rechtvaardigheid niet toelaat om de zonde ongestraft te laten, moet men sterven of betalen. Toen Piet zijn vonnis goedgekeurd had viel de sententie en hij meende voor eeuwig in de hel te vallen. De Engel des Verbonds greep hem en leidde hem door de doodsjordaan en bracht hem in het hemelrijk.

Willem, nadat de dokter acht dagen ongesteld en ziek geweest was, kwam hij weer in dienst. Want ge moet weten dat de dokter dezelfde ziekten onderworpen is als alle andere patiënten. Als hij dit gevoelt, kan hij 't meest medelijden hebben met zijn patiënten, want als hij het met zijn gaven en geleerdheid moet doen, maakt hij de meeste fouten.

Neeltje

De dokter spreekt een patiënt aan, Neeltje. "Hoe is 't Neeltje? Hoe maakt u 't?"

Neeltje begint luidkeels te wenen. "Neeltje, heeft u zo'n smart?" vraagt de dokter. "Ja dokter, ik zou wel niets anders als willen zingen en bespreken de 38ste Psalm, vanwege de staat der ellende daar ik mij in. gevoel en mij moed- en vrijwillig in gezondigd heb. Ik ben blijde dat Paulus' bekering geboekt is, terwijl hij ons een beschrijving geeft van zijn opvoeding. Opgevoed onder Gamaliël, een leraar der wet en naar de bescheidenste wijze geleefd, onberispelijk. Ik ben ook opgevoed in de leer van onze nieuwe reformatie, bestaande in een oppervlakkig en prekend Christendom. Soms met lichtbeelden de waarheid voorgehouden. Wat is de mens als hij aan zijn eigen dwaallicht en vernuft is overgegeven. Dan ben ik opgevoed op de Christelijke school, daar men algemeen niets anders geleerd wordt. Mijn ouders schatten zich in deze leer en leven gelukzalig, oppervlakkig de waarheid belijden en hierin een net burgerlijk leven leiden. Zij waren in alle mogelijke assurantiën, n.l. voor ziekte, brandgevaar, storm, diefstal of inbraak, kortom voor alles wat onze rede bevat ten waarborg als ons iets zou overkomen, opdat wij gebaat en gerust zouden zijn. Ons oppervlakkig geloof rust alleen op de rede en ons vernuft en niet op de vrijmacht en almacht Gods, Die niet alleen onze Schepper en Formeerder, maar ook de Onderhouder is van al het geschapene. Hij heerst over ziekte en gezondheid, over leven en dood, over rijkdom en armoede, ja zonder Zijn wil kan geen schepsel zich bewegen in hemel en op aarde, omdat Hij alles geformeerd heeft onder de gangen van Zijn vrijmacht en almacht en omdat het alleen die eigenschappen zijn die, met eerbied gezegd, God toekomen, die uit Zichzelf, door Zichzelf en van Zichzelf bestaat en werkt.

Alle bezielde en onbezielde wezens bestaan en leven onder werking van Zijn almacht, anders zou alles wat in de schepping is voortgebracht weer terug moeten keren waaruit het is voortgebracht en dat is uit niets.

Nu werd er thuis wel eens gesproken over die ouderwetse mensen en die enkele

predikant, die deze leer nog predikte en hun volgelingen, maar dat waren mensen die hadden wel goede dingen, maar het waren toch maar zieke gelovigen. Daar moest God alles voor doen. Zij kunnen niet geloven, zij kunnen niet bidden zoals 't behoort. Zij moesten alles op God wagen wat zij te beleven hadden, kortom zij hadden zo veel averechtsche dingen en, ze zijn zo stijf, dat ze met geen geweld van hun standpunt zijn af te brengen.

Toen er hier ter stede eens een Zeeuwse boer moest preken, een onbestudeerde man, wekte dit mijn spotlust op en mijn ijdele nieuwsgierigheid dreef mij hem eens te gaan beluisteren. Toen hij de vergadering met gebed opende en in zijn gebed de staat van 's mensen ongeluk zo diep en vlak kwam uit te drukken voor het aangezicht des Heeren, sloeg mij de schrik op mijn consciëntie en de fundamenten van mijn bekering begonnen te waggelen. Ik kreeg hierin op te merken een achterdocht dat ik buiten die kennis der bevinding stond, die hij in zijn gebed opende.

Dit verwekte in mij verslagenheid des harten en daarbij gevoelde ik in mijn hart en vijandschap en afkeer, daar ik dit niet onderworpen was en gevoelde een zware strijd in en tegen het licht dat op mijn consciëntie was gevallen onder het gebed van de spreker.

Hij nam tot tekst Johannes 3: 3, waar wij lezen: *Jezus antwoordde en zei tot hem: Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, tenzij iemand wederom geboren wordt, hij kan het koninkrijk Gods niet zien.* Hij ging bespreken hoe de wedergeboorte insloot, dat de mens in een oorspronkelijke staat voorheen geweest moet zijn, dien hij verloren had (Engelse vertaling is: weder wijs worden) en weer een nieuwe of wedergeboorte te moeten ondergaan om het verlorene weder eigen te worden en dit ging hij bespreken. Hoe de mens uit zijns Scheppers hand was voortgekomen, hoe God hem naar Zijn beeld en gelijkenis geschapen had, bestaande in die ware kennis, gerechtigheid en heiligheid. Ja, hoe ons verstand de zetel was van onze ziel en hoe nu dat licht in die ingeschapen kennis onze wil en genegenheden deed werkzaam zijn om zich in onze Schepper en Formeerder te verblijden en te vergenoegen met een ongedwongen liefde. En toen ging spreker ons naar Genesis 3 wijzen, waar men de geschiedenis van onzen val geboekt ziet staan.

Hoe de duivel door middel van een slang met zijn listige verleiding eerst tot Eva kwam met de vraag: "Is 't ook dat God gezegd heeft: Gijlieden zult niet eten van alle bomen dezès hofs? En de vrouw zei tot de slang: Van de vrucht des booms die in het midden des hofs is, heeft God gezegd: Gij zult van dien niet eten, noch die aanroeren, opdat gij niet sterft. Toen zei de slang tot de vrouw: Gijlieden zult de dood niet sterven, maar God weet dat ten dage als gij daarvan eet, zo zullen " uwe ogen geopend worden en gij zult als God wezen, kennende het goed en het kwaad. En de vrouw zag dat de boom goed was tot spijs en dat hij een lust was voor de ogen, ja een boom die begeerlijk was om verstandig te maken. En zij nam van zijne vrucht en at en zij gaf ook haren man met haar en hij at. Toen werden hun beide ogen geopend en zij werden gewaar dat zij naakt waren. En zij hechtten vijgenboombladeren samen en maakten zich schorten."

De bedreigde straf viel dadelijk in. Zij gevoelden dat ze naakt waren. De schrik in het geweten en de uitwerping uit het paradijs en daar viel de mens Adam en Eva met al zijn nakomelingen in de afgrond van tijdelijke en eeuwige ellende en besloten onder de drievoudige dood. De tijdelijke, geestelijke en eeuwige dood, het beeld Gods verloren uit zijn ziel. Zijn natuur werd aards, zondig en duivels en maakte de wet of het gebod dat voor hem ten leven was, krachteloos door zijn zondige natuur en aard, die hij zich eigen gemaakt had door zijn ongedwongen moed- en vrijwillige afval van zijn Formeerder, omdat God hem dat vermogen en die kracht of sterkte had

ingeschapen, zodat hij staande had kunnen blijven. Nu was dat Goddelijk licht en die ingeschapen kennis, gerechtigheid en heiligheid verloren onder het Verbond der werken en gehoorzaamheid. En zou die mens nu weer ooit tot een staat van geluk kunnen komen, zo moest hij wedergeboren worden en dat onder een staat van genade, waarvan Jezus Christus het Hoofd was.

Nu ging hij verklaren onder welke werkingen en vruchten van de Heiligen Geest dat die wedergeboorte nu bestond. En daar het zaligmakend geloof nu overwegend in Gods Woord wordt uitgedrukt in de oefening van licht en kennis en het geloof in al de werken Gods, welke voor zijn verstand, aandacht en zintuigen in het zaligmakend licht, dat als een licht des levens wordt uitgedrukt in Gods Woord, komt hij dat als waarheid aan te nemen.

Waar nu de Heilige Geest de zondaar dat zaligmakend licht in zijn beginselen komt mede te delen in onze duisternis en Godsvervreemding, komt dat licht onze duisternis uit te drijven. Dat licht opent een kennis hoe God ons recht en goed geschapen heeft en hoe wij ons zelf van die gaven beroofd hebben. Onder de onderwijzing van dat licht en kennis ziet de zondaar zijn moed- en vrijwillige afval van God en krijgt zijn zonde en ellende te eigenen als de zijne en Gode vrij te verklaren. Hij komt te breken met zijn vijandschap waarmede hij in de staat van zijn Godsvervreemding mede tegen zijn Formeerder in strijd was.

Het zaligmakend geloof opent in zijn overtuigende kracht de eigenschappen van Gods majesteit, rechtvaardigheid en heiligheid voor zijn zielsogen en dewijl Hij de zonde tijdelijk en eeuwig moet straffen, komt de zondaar tot de vierschaar zijner consciëntie en hier komt hij onder een bevende en slaafse en veroordeelde consciëntie. Wanneer nu het karakter van de zonde in de geschonden deugden Gods voor het oog van de zondaar openvalt, waarin hij niet anders ziet als Goddelijke volmaaktheid en in datzelfde licht zijn gevallen staat in zijn genadeloos leven, daar komt de ziel in de pijn en smart en het leedwezen van de zonde. Daar hij nu zoveel heil en waardij in de deugden Gods krijgt te zien, die hij beledigd, versmaad en bespot heeft, zou hij wel van schaamte en verlegenheid onder de aarde willen kruipen.

Hieronder krijgt hij Gods goedertierenheid en verdraagzaamheid zo te bewonderen, dat God hem wil dragen en nu niet voor eeuwig in de hel heeft willen werpen, ja hij gevoelt zich te onwaardig dat God Zijn heilige lippen voor hem zou gebruiken om hem naar de hel te sturen. Hij gevoelt zich zo overwonnen in de kennis van zijn doemwaardigheid dat hij vrijwillig naar de hel zal gaan en hieronder krijgt de ziel een onberouwelijk keuze te doen om naar God en al Zijn geboden te gaan leven.

Zover hij nu in die eigenschappen van Gods volmaakte deugden met geheel zijn ziel ligt gekeerd, ligt hij afgekeerd van de zonde, onder een leedwezen en mishagen dat hij God zo schrikkelijk met zijn zonde vertoornd heeft. Hij kan geen kwaad meer van God zeggen of horen en krijgt als 't ware medelijden met God.

Hieronder heeft de ziel een nieuw geestelijk grondbeginsel ontvangen, waarin het wezen Gods weer een bestaan in zijn ziel gekregen heeft, dewijl dat zaligmakend levenslicht zijn verduisterd verstand heeft verlicht en de duisternis van zijn Godsvervreemding aanvankelijk heeft uitgedreven en zijn zondige dove oren heeft doorboord om die levende stem Gods in Zijn Woord te horen en zijn gevoelloos hart besneden om de kracht van dezelve te gevoelen en te beseffen.

Nu gaat die ziel wandelen als 't ware met God uit de keuze. Hier komt hij al spoedig in zijn teleurstelling, aangezien de overtuigende genade over de schuld en de straf gaat en de ontdekkende genade over het Godsgemis en het verliezen van het beeld Gods. Hieronder komt zijn verdorven aard en natuur voor hem open en ziet dat het gedichtsel des harten te allen dage alleenlijk boos is. *Maar de zonde, oorzaak*

genomen hebbende door het gebod, heeft in mij alle begerlijkheden gewrocht, want zonder de wet is de zonde dood. En nu komt de ziel onder een zware strijd om zijn keuze uit te gaan leven, omdat zijn verdorven en goddeloze aard en natuur hem zo komen tegen te staan en te bestrijden. Nu wordt hij als 't ware met de apostelen gegeseld in zijn ziel om de waarheid, die hij gekozen heeft in zijn ziel en omdat het geloofslicht en deszelfs onderwijzingen nog niet verder over hem is opgegaan moet hij onder de geseling van zijn bedorven aard en natuur gebonden zijn. Hieruit moet hij leren dat hij niet alleen een zondaar is omdat hij zondige daden heeft gedaan, maar dat hij in zonde en ongerechtigheid is geboren, om alzo de dood vruchten te tere dragen onder de wet.

Hier kwam spreker te eindigen om de ziel onder de bestrijding zijner keuze en de uitgang der wedergeboorte te laten worstelen, hopende bij de naaste gelegenheid hier verder over te handelen.

Ik ben verslagen en getroffen uit het kerkgebouw gegaan onder het gevoel dat al mijn godsdienst niets anders was dan vleeselijke bevattingen, eigenliefde en zelfbedrog. Hoe ik van deze avond onder dat spreken van die Zeeuwse boer een onberouwlijke keuze kreeg te doen. Zijn spreken had zoveel licht over mijn leven gegeven, dat ik mij met al mijn godsdienst buiten en zonder God in de wereld zag en van de andere zijde dat dit nu de ware vruchten waren die uit de ware bekering tot God vloeiden.

Toen ik thuis kwam kon ik mijn tranen niet verbergen en begon mijn ouders te verhalen dat mijn en hun godsdienst niet anders was dan eigenliefde en zelfbedrog. Hoe ik van dezen avond onder het gehoor van een Zeeuwse boer zijn spreken, heb moeten opmerken en verstaan, dat als men niet wedergeboren wordt voor eeuwig verloren gaat. Dit verwekte bij mijn ouders een woedende boosheid en vijandschap met de bedreiging, dat indien ik mij nog meer inliet met zulke sprekers en die ouderwetse mensen, dat zij mij het huis uit zouden werpen.

Dit deed mij wel veel pijn, aangezien ik veel liefde voor mijn ouders had. Maar de overwinnende kracht der waarheid, die mij getroffen had van de spreker, was zo sterk dat ik liever met dat volk gesmaad, gehoond en gelasterd werd en vervolgd, dan met mijn eigen godsdienst en die van mijn ouders verder mede te gaan".

"Neeltje, ik moet nog meer bezoek af gaan leggen. *Strijd de goeden strijd des geloofs en grijpt naar het eeuwige leven.* Ik hoop u bij de eerstvolgende gelegenheid weer een bezoek te brengen."

Dirk

De dokter spreekt een volgende patiënt aan, Dirk geheten. "Wel, Dirk, hoe gaat het u. Je zit zo met het hoofd naar beneden gebukt en de haren zijn al zo grijs. Hoe oud zijt ge al, Dirk?"

"Als ik weer verjaren mag, word ik 70 jaar".

"Dirk het is zo'n algemene gang van de ouderdom, dat hij van zijn interest leeft van zijn goederen die hij in zijn tijd van zijn meerder of minder welvaren heeft overgehouden, want de bevinding werkt hoop en de hoop beschaamt niet, omdat de liefde Gods is uitgestort in ons hart door de Heiligen Geest".

"Dokter, het is mij geheel wat anders. Ik heb al zo dikwijls gedacht en geloofd dat ik bekeerd was, maar het is er nu zo ver vandaan als ooit. Wij lezen in Romeinen 13 *dat wij nu nader waren als toen wij eerst ontwaakten uit de slaap des doods* en ik ben er veel verder vandaan. O dokter, ik zou weer geheel opnieuw bekeerd moeten worden. Ik heb alles, wat ik ontmoet heb en wat ik voor bekering houd, doorgebracht en

verzondigd. En nu moet ik onder een leger van verdorvenheden leven, hetwelk mij alle vrijmoedigheid tot God beneemt en waaruit ik vaak besluiten moet dat ik voor God en mensen openbaar zal komen als de snoodste, geestelooste huichelaar en zelfbedrieger. Dat werkt in mij een slaafse vrees en hangt als 't ware met mijn ziel over de hel henen. En als God de draad van mijn leven afsnijdt, dan zal ik er zeker in vallen.

O dokter, ik heb een tijd in mijn leven gekend, dat ik de zonde zo innerlijk beweend heb en dat ik tot mijn liefste zonde hartgrondig heb gezegd. "henen uit". En dokter, ik schaam mij te zeggen, dat ik de zonde inwendig nog zo lief heb en voornamelijk die zonden, die ik in mijn onbewuste staat ingedronken heb als water. Ik zou zeggen, dokter, tot schaamte, ze zijn nog sterker dan ooit en wat mij bewaart om er niet in te vallen kan ik meestentijds niet begrepen krijgen. Ik gevoel mij 't gelukkigste als ik ze nog eens bewenen mag en onder verootmoediging mag wezen. Dan mag ik ze bij vernieuwing weer haten en zeggen "henen uit" en heb hier wel eens een verlangen uit om toch nooit meer te zondigen, omdat ze zo Godonterend zijn en zielverdervend.

Maar ik moet dit veel missen en dan kom ik mijn belijdenis tegen te spreken en ben geen waarheid voor God. Zo'n leven als ik belijd en beleef vind ik in geen van Gods kinderen en dan onder de bestrijding van een verworpeling te zijn en die overgegeven is om kwaad te doen. Ik durf vaak niet onder de ogen en in omgang van Gods volk te komen, daar die het aan mijn ogen zullen zien, dat ik een huichelaar en een verworpeling ben. En dokter, als ik de waarheid gezegd heb, lieg ik nog, aangezien als ik de verootmoediging over de zonden mis, dat dan de liefde tot de zonden nog sterker in mij is, dat ik liever met de zonden naar de hel wil gaan, dan met het nalaten naar de hemel en heimelijk vijandig tegen God ben als ik mijn lust niet uit kan voeren.

Dokter, ik heb dat nu eens vrij tegen u mogen zeggen, wil er toch asjeblijft tegen niet één patiënt in deze zaal over spreken, want ik schaam mij er over en denk dat zij allen omgang met mij zullen breken en ik kan ze, onder al mijn ellende die ik mij onderworpen gemaakt heb, niet missen".

"Dirk", zei de dokter, "ik wenste toch wel eens een nadere verklaring van u te horen hoe dit in u begonnen is, dewijl de mens toch in zijn onbewuste zondestaat geen strijd voert tegen de zonden. De mens, zoals hij op de aarde komt uit of in zijn gevallen en van God vervreemden doemschuldigen en alleszins ellendigen doodsstaat, voert geen strijd tegen de zonde. Ze zijn hem van natuur zijn element. Hij is aards, zondig en duivels geworden. Zijn denken en zijn spreken en al zijn overleggingen zijn zondig. Hij heeft van natuur geen ander leven in zichzelf en is het licht zijner consciëntie niet onderworpen, daar hij dit krachteloos gemaakt heeft door de zonde".

"O, dokter, door de verdorvenheden, die in mij zo krachtig werken en de duisternis en ongelooft en de veroordeling mijner consciëntie, die ik onderworpen ben, word ik zo vaak en menigmaal genoodzaakt te zwijgen. Zulke zware sluitbomen nemen bij mij alle vrijmoedigheid weg. Als nu al die machten, die mij tot zwijgen brengen, eens op de achtergrond mogen gebracht worden en gekruisigd met al zijn bewegingen en ik nog eens waardig geacht word, dat al mijn vorige wandelingen, welke ik doorgemaakt heb in mijn vorig leven eens mogen openvallen en voor mijn aandacht eens terug mogen komen, hoop ik het eens mede te delen.

Ik was al een geruime tijd in mijn huwelijksleven en kreeg al grote kinderen. Nu was er kort in de buurt een sterfgeval en daar was ik als naaste bij verzocht om bij de laatste gebruiken te zijn. Nu was bij het kisten ook een oud kind van God, welke vrijmoedig en ootmoedig kwam te spreken waarom wij allen sterven moeten. Ik kan het

niet weergeven wat hij hieruit gesproken heeft, maar dit viel zo diep in mijn hart, dat we allen tegen God gezondigd hebben en nu sterven moeten. O dokter, toen de staat mijner ellende voor mij open kwam, waarin ik mij moed- en vrijwillig gezondigd had, zou ik mij willen wegwenen tot water van spijt en droefheid over het zondigen tegen God en al Zijn geboden, waarvan ik geen derzelve gehouden had. Ik heb dadelijk gebroken met mijn goddeloos leven en kon maar niet begrijpen, dat zo'n zondaar als ik was, God had kunnen dragen en verdragen. Daar viel mijn ziel zo diep in weg, dat ik in geen bewoording kan brengen. En hoe dieper ik in die geschonden deugden Gods kwam in te zien, hoe meer pijn en leedwezen ik gevoelde van mijn bedreven kwaad. Ik kreeg de verdraagzaamheid Gods en de goedertierenheid Gods zo te bewonderen, dat Hij mij uit de hel heeft willen houden, zodat ik wel onder de aarde had willen wegkruipen vanwege liefdesmart tot God en medelijden met Hem.

Hieruit heb ik een keuze gedaan en een innerlijke lust verkregen om naar al Gods geboden te gaan leven, terwijl ik Gods volk lief heb gekregen en ben onder veel beving en groot opzien tot hen hun omgang gaan zoeken. De oude godzalige schrijvers ging ik met veel lust en ijver onderzoeken, ja ik kon de dichter wel nazeggen: *Toen ik Uw Woord heb gevonden, heb ik het opgegeten*. Ik was daags en grote gedeelten 's nachts bezig om Gods Woord en de oude godzaligen te onderzoeken. Mijn volvaardigheid was groot. Ik moest bekeerd worden en mijn verzuim en nalatigheid inhalen van mijn goddeloos leven in Mijn hart en mijn huisgezin. Ik wilde mijn vrouw en kinderen ook bekeren en in de wegen des Heeren leren wandelen.

Mij dacht dat het in begin ging, maar dit viel mij hard tegen. Zij misten die volvaardigheid, welke ik had, daar zij een gewonde consciëntie misten. Ik had geloof om Gods vrij macht en almacht, Zijn alwetendheid en alomtegenwoordigheid te erkennen en bracht daarom al mijn noden, klein en groot, aan de troon Zijner genade en genoot hierin veel gebedsverhoring. In het welvaren van mijn tijdelijke belangen, werd ik aanmerkelijk gezegend. Al wat ik ter hand nam, gelukte mij. Ik schatte mij nu al heimelijk de gelukkigste van de aarde en als er eens bekommering of enige teleurstelling in voorkwamen, hield ik het voor de strijd van vlees en geest, waarvan ik onder Gods volk hoorde spreken en welke na mijn bevassing in Gods Woord voorkwamen.

Nu woonde er twee uur van m'n woonplaats een oud geoefend kind van God, van wie een gerucht uitging dat hij een scherp en onderzoekend mens was. Nu kreeg ik eens begeerte om hem te gaan opzoeken en daar ik wel volvaardig mijn weg bewandelde en met een goeddoende God leefde, was ik evenwel niet vrij van achterdocht over mijn weg. Maar terwijl ik onder Gods volk hoorde dat de wegen des Heeren met Zijn volk zo onderscheiden waren, stelde ik mij in zover gerust.

Ik stapte op een Woensdagmiddag eens op hem aan en ik was nog al levendig gesteld in mijn gemoed, zodat ik er maar 1/5 uur over deed. Toen ik de deur naderde beving mij vreze en achterdocht en aarzelde op de deur te kloppen. Als ik dit thuis vermoed had, was ik zeker thuis gebleven. Ik waagde het om op de deur te kloppen en werd voor mij open gedaan en gastvrij ontvangen. De oude man zat in zijn hoekje met een stuurs gelaat en voorkomen, dat mij wel afschrikte.

Hij begon mij te vragen waar ik woonde en vandaan kwam en ik zei dit hem.

Hij had dit horen zeggen en hij begon met mij vriendelijk te spreken over de eerste eigenschappen van 't leven, die zich in de kennis van ons ongeluk openbaren. Dit gaf mij zulk een vrijmoedigheid om hem alles te vertellen wat ik er van geleerd had en hoe ik nu met een goeddoende God leefde en dat ik al mijn behoeften en noden en bekommernissen aan de troon Zijner genade bekend maakte. Ik verhaalde van mijn

gebedsverhoring en hoe ik beleefde: *eer zij roepen zal Ik antwoorden* en hoe ik alle mensen de dienst van God aanpreef.

De oude man zweeg en daar de tijd er was om een boterham te gaan eten, ging hij in gebed. Daarin kwam hij zoveel bedrog en eigenliefde van zijn eigen hart te noemen, dat ik een zware slag kreeg over alles wat ik hem verteld had. Ik werd met zo'n achterdocht bevangen en besloot in mijn hart om zo spoedig mogelijk te vertrekken, zodra wij geëindigd hadden.

Na het eten stond ik op om te vertrekken. De oude man zei: "Wat haast, het is toch nog niet zo laat?" Ik verzon maar spoedig een waarheid wat waar kon wezen aangaande mijn beroep. Toen ik sprak om te vertrekken, sprak mij de oude man aan: "Wel jongen zover ik u heb mogen verstaan, dan kon de hand Gods ten goede wel in u begonnen zijn en al dat ge mij verteld hebt, kunt ge wel mee en bij God leven, maar u kunt er niet mee betalen wat ge schuldig zijt en daarom ook niet mee sterven. Dit zal nu de proef zijn als ge eens met een wrekend God te doen moogt krijgen, die niet kan toelaten dat Hij de zonde ongestraft kan laten. Wanneer u de geestelijkheid van de wet in haar verdoemelijke kracht onder een toegerekend oordeel eens op uw consciëntie wordt gebracht, dan zal u met een kwaden God te doen krijgen. Wettisch berouw en leedwezen gaat gepaard met slaafse en helse vrees en met harde gedachten van God en sluiten hem geheel buiten het koninkrijk Gods tot zaligheid.

Maar wanneer de zondaar opgesloten zit in de banden van een veroordeelde en wettische consciëntie en het karakter van de zonden als zonden eens openvalt in het innerlijk gevoel en besef van het Godonterend en Gode beledigende, waarin hij tegen die innerlijke deugden van Gods eigenschappen heeft gezondigd, bestaande in Zijn majesteit, heiligheid en rechtvaardigheid, dan komt zijn ziel in diepe verbrijzeling en verootmoediging des harten voor God weg te zinken. Hierin krijgt hij Gods verdraagzaamheid en goedertierenheid waar te nemen, zodat er geen geest meer in hem is.

Hierin breken de banden van zijn veroordeelde en wettische consciëntie en hier krijgt hij een evangelische droefheid en liefdesmart in God en een innerlijk medelijden met God en betrekking om in die scheiding, die hij gemaakt heeft door zijn zonden, weder voor God te gaan leven. Hij krijgt 'n onberouwelijke keuze te doen en een innerlijke lust om naar alle geboden Gods te leven. Nu kan hij onder de bewening van de zonden ze hartelijk mijnen en komt al de woorden van de wet heilig en goed te noemen. Hierin komt hij God te rechtvaardigen en kan er wel mede naar de hel gaan en nooit meer kwaad van God zeggen.

Hierin blijft de ziel leven omdat hierin geen rechterlijke oefening is met zijn zonden, maar heeft een bewening en zielensmart en droefheid over de zonden. De overtuigende genade, welke over de straf en de schuld gaat, roept de consciëntie tot, betaling, hetgeen hij schuldig is. Zonder bloedstorting is er geen vergeving. De Heilige Geest roept de zondaar om te betalen en de heilige eis van de wet, onder een toegerekend oordeel, komt in zijn consciëntie. De zondaar komt onder siddering en beving en kan God hier niet ontmoeten en leven.

Hij belijdt met zijn gans ziel dat zijn daden de hel verdiend hebben, maar er blijft er een op de achtergrond van zijn ziel bidden om genade en geen recht. En wanneer nu de dood van de sententie valt onder de laatste inwachting van de ziel om hier onder verloren te gaan voor eeuwig, staat hier zeker verzoenende en verlossende genade op die in Christus Jezus is. Nu worden hem die gezegende gaven van Christus, welke hij gewrocht en verdiend heeft, hem geschonken. En hierin wordt de onberouwelijke keuze of *de uitgang der wedergeboorte* gegrond en bevestigd.

Nu zijn er in onze tijd zoveel overtuigingen. De een eindigt weer in de wereld, de

andere is in rust gekomen met zijn verandering van zijn kwaad tot goed en soms in een uitwendige kerk-ijver, de derde in een groot lerend en beschouwend geloof, maar men vindt er zelden meer een die met zijn licht en gezicht onder het gewicht en het gericht zijn gekomen en geëindigd zijn in Zijn bloed en gerechtigheid tot vergeving der zonden". O dokter, ik heb de oude man bevende de hand gegeven en heb twee uur langer over mijn terugreis gedaan.

Mijn benen waggelden als een dronken man en ik was al mijn volvaardigheid kwijt, mijn moed verloren en bedrogen in mijn besluiten, welke ik gemaakt had over mijn bekering. Mijn vrouw keek mij verbaasd aan en vroeg wat mij overkomen was, daar ik zo levendig en goedsmoed hier vandaan ging en er nu uitzag of mij iets overkomen was. Ik kon mijn tranen niet verbergen en zei: "Vrouw, ik geloof mij bedrogen te hebben voor de eeuwigheid".

Mijn vrouw wilde mij nog een weinig opbeuren met te zeggen, dat ik nog leefde en dat er meer mensen geweest waren die verkeerde besluiten gemaakt hebben over hun weg en het toch nog goed uitgekomen was. Ik schepte wel enigen troost, maar mijn banden bleven zwaar. Ik ging middernacht naar mijn bed onder de zwaarste mismoedigheid en heb tot 's morgens toe niet kunnen slapen en dit is mij drie dagen zo zwaar geweest, dat ik mijn beroep haast niet waar kon nemen. Toen zijn met kracht in mijn gemoed gevallen die woorden der waarheid: "Gij liept wel, wie heeft u verhinderd de Waarheid niet gehoorzaam te zijn" en daar viel het licht over mijn lopen van mijn afgelegde weg en kreeg hierin op te merken dat ik de schuld van mijn erf- en dadelijke zonden vergeten had en dat ik met de bewening, het leedwezen en de droefheid over dezelve mij de zaligheid beloofd had.

Nu viel mijn onverzoende staat voor mij open onder een gevoel van een toegerekend oordeel en de dood in mijn consciëntie Dit bracht mij in zulke banden en bestrijding, daar ze van binnen tegen mij gingen zeggen, dat ik er veel te ruim van geleefd en gesproken had. Duisternis, ongeloof en zelfbedrog maakten mij twijfelmoedig onder slaafse vrees en benam mij allen moed om zalig te worden. Nu werd ik eens boos en vijandig, dan weer kreeg ik een groot medelijden over en met mij zelf en dan ging ik wel eens denken of God niet zo'n medelijden met mij had als ik met mij zelf.

Op een avond dat ik onder de zwaarste banden van moedeloosheid en slaafse vrees naar bed zou gaan, viel met kracht deze waarheid voor mijn aandacht en diep in mijn gemoed: "Gij wilt tot mij niet komen, opdat ge het leven zoudt hebben".

Hier vielen voor mij de zegelen van het Verbond der genade open en kreeg ik voor het eerst in de staat der vernedering van de Heere Jezus te kijken. Ik werd in Zijn onschuldig lijden gebracht en dat Hij dit alles gedaan had voor een doemwaardig zondaar, die zich een drievoudige dood onderworpen had gemaakt, te verlossen en te verzoenen.

O, dokter, ik kan het in mijn gemoed niet wegen wat 't zwaarste woog, de liefde die ik gevoelde, waarin ik ingesloten werd die van Hem uitging, om ook mij te willen verzoenen en te verlossen, of de liefdesmart die ik gevoelde, waarin ik Hem onschuldig mede aan het kruis genageld had. Hier heb ik wel drie weken bezig mogen zijn, zodat mijn beroep en tijdelijk leven maar bijzaak waren en 't gaf mij veel bemoediging en vertroosting. Dit was mij meer dan koren en most. Ik ben dit weer kwijt, geworden in de stand van mijn gemoed en de zegels van het Verbond der genade zijn weer dicht en het zijn droge borsten. Ik ben niet weer alleen in een onverzoende staat terecht gekomen, maar onder een legio van verdorvenheden. Het komt mij nu alles anders voor en zoals ik het u in begin gezegd heb, nog zoveel ongedode zonden en liefde tot mij zelf, zodat ik weer geheel opnieuw bekeerd moet worden".

De dokter zei: "Dirk, die volharden zal ten einde toe, die zal zalig worden".

Willem, nadat wij nu de ziekenzaal verlaten hadden, kreeg ik het met de dokter over verschillende ziekten der patiënten.

Ge moet weten dat de onderscheiden ziekten nog veel verwarring en stoornis geven in de samenleving. Hoe meer overeenstemming zij vinden in dezelfde ziekte, hoe gemakkelijker zij met elkander leven. Nu zaten er aan de rechterzijde van de kamer een groot aantal patiënten. Deze vormden samen een soort vereniging. De meesten behoorden tot de vrouwelijke sekte en hadden tot voorzitter een ervaren man in het lerend en beschouwend geloof.

Aan de linkerzijde van de kamer waren ook een groot aantal patiënten, het meest mannen, waarvan de voorzitter doodbrakende was. Deze groepen lagen meest overhoop met elkaar. Wat de rechterzijde te veel had, kwam de linkerzijde te kort.

Nu vroeg ik de dokter naar de gangen van de ziekte der rechtsen van de kamer en hun drukke openbare gesprekken welke zij voerden.

Dit zijn, zei de dokter, patiënten die een groot licht en gezicht over de staat hunner ellende hebben. Welken zij onderworpen zijn om eigen zonden en een groot licht en gezicht bezitten in de staat der verlossing van onzen Heere Jezus Christus. Maar hun pijn en smart is zeer weinig over hetzelfde. Hun koorts is meestal 38 en daarom sterven zij er niet aan en hebben ook geen vruchten en troost en sterkte van hun licht en gezicht. En naarmate zij het zien en beschouwen, leven zij en zijn in zover vergenoegd als eigenliefde en zelfvergenoeging hen uit de beschouwing doet leven.

Die aan de linkerzijde verkeren hebben altijd koorts, bestaande in een diep gevoel en gezicht van Gods geschonden deugden Zijner majesteit, heiligheid en rechtvaardigheid. Daarom lopen zij altijd met de dood in de consciëntie en lijden zwaar onder de zonden der verdorvenheden in zich. Zij kunnen dit niet overeenbrengen dat 't bestaan kan in een mens, welke tot God bekeerd is, vandaar zij de gemeenschap nooit zoeken met de rechterzijde. Die nemen het veel te licht op voor hen. Zij leven het naast met die patiënten, welke de meeste pijn hebben over hun zonden. Zij hebben fijne gevoelhorens en verdenken nog vaak de patiënten die de vruchten der vertroosting mogen beleven.

Ge moet weten dat de meeste patiënten leven met twee mannen. Als de eerste man, de wet, hun ziekte of hun staat der ellende weer voor hen openligt, worden zij bij vernieuwing weer verootmoedigd. Als zij weer van alle kanten worden ingesloten, werkt dit een arm- makende daad en wanneer de zegels van het genadeverbond weer open mogen gaan, krijgen zij bij vernieuwing weer te verstaan en beleven dat alles wat zij onder de eersten man, de wet, verloren hebben, in dien tweeden man, de Heere Jezus, met al Zijn gaven, bestaande in de toebrenging van Zijn lijdelijke en dadelijke gerechtigheid, een eeuwige voldoening heeft teweeg gebracht. Nu komen zij de toevlucht weer nemen tot dezelve en scheppen bij vernieuwing weer zoveel troost er uit en komen hierin hun reinigmaking en zaligheid te zoeken. Zij komen er weer eens ruim uit te leven en te spreken.

Nu komen ze van de linkerzijde soms onder jaloezie en verdenking, omdat God goed is en zij zo nauw in hun ingewanden zijn. Nochtans geniet doodbrakende ook zijn vertroosting, maar zij gaan met veel strijd gepaard.

Ik heb er laatst een ontmoet, voor wie de zegelen van het Verbond der genade waren opengevallen. Er was niemand die zoveel schoonheid in de persoon van de Heere Jezus en Zijn gezegende weldaden, die Hij verdiend had, zag en dat om 'n onheilige en

onreine zondaar te rechtvaardigen, heiligen en te reinigen, zodat er geen geest meer in hem was. Maar keek hij in zichzelf, in zijn doemwaardigheid en onreinheid en zijn aanklevende boezemzonden en zag daar op tegen de persoon Jezus, daar hij alle schone deugden in zag, dan durfde hij vanwege zijn ongelijkvormigheid, de verren afstand van Hem en de onwaardigheid, die hij voor zich hierin gevoelde, geen gemeenschap met Hem te nemen en zag Hem meer als een Rechter aan, dan een Verlosser en Verzoener. Maar als de liefde van de Borg, de Heere Jezus, zo sterk tot hem kwam, overwon ze al zijn twijfelingen en slaafse vrees. De banden van ongeloof en zijn wettische, consciëntie en wettische woelingen, kwamen hem te verlaten en de ziel genoot hierin zo veel troost en verootmoedigende liefde, dat hij in één uur meer genoot dan beschouwend geloof in geheel zijn leven.

Ge zult misschien wel zeggen Willem, *heeft dan lerend en beschouwend geloof in het geheel geen vrucht?*

Ik heb u al gezegd dat zij een koorts hebben van 38 graden en dat hun licht en beschouwing zo veel verder gaan dan hun oefeningen. Zij komen niet in de diepten van hun ellende en vanzelf ook niet in die bewuste vertroosting. Want ge moet weten, dat, die de minste genade hebben, overwegend de meeste drukte bezitten op de wereld en vliegen over alles heen, terwijl geoefende genade zich zoveel eigenliefde en eigen ik bewust is en het meest maar moeten kruipen en met een zwaar verwrongen heup hun wegen moeten bewandelen.

Willem, er zijn er hier van de week in de zaal twee gestorven, een van de **doodbrakenden en een van de beschouwendenden**. Daar wil ik u wel eens iets van meedelen.

Eerst is een van de *doodbrakenden* overleden; hij had een korte dood en stierf aan een hartkwaal. Dit was zijn ziekte in de natuur. Hij kreeg op een avond een zware hartaandoening en er was geen andere verwachting of de natuurlijke dood zou dadelijk intreden, wat hij bewust was. De banden van zijn onverzoende staat werden zo zwaar. "Nu zal ik zeker voor eeuwig om moeten komen, daar ik altijd zo zwaar onder bevreesd gelopen heb".

Wij zagen hem een kleinen tijd zo stil liggen, zijn aangezicht gewrongen en alles beefde inwendig. Het was voor ons of het doodvonnis over hem uitgesproken werd en tot onze grote verbazing begint hij te zingen uit het eerste vers van Psalm 32:

*Welzalig hij wiens zonden zijn vergeven,
Die van de straf voor eeuwig is ontheven,
Wiens wanbedrijf, waardoor hij was bevlekt,
Voor 't heilig oog des Heeren is bedekt.
Welzalig is de mens wien 't mag gebeuren,
Dat God, naar recht, hem niet wil schuldig keuren.
En die in 't vroom en ongeveinsd gemoed
Geen snood bedrog, maar blank' oprechtheid voedt.*

Dit gaf zo'n geur van nardus van hem, dat de gehele zaal er mee vervuld werd en die het zwaarste ziek waren, schepten moed uit zijn behoudenis. Zij konden zich niet bedwingen en zijn om zijn hals gevallen van liefde en gunning.

Aan de rechterzijde, welke meer bij beschouwing leefde, gaf dit meer schrik en achterdocht en ontsteltenis dan blijdschap. En de posten van hun licht en beschouwing begonnen te beven, want het ware licht dat zij hadden en deszelfs vruchten getuigden in haar, dat ze dat misten wat doodbrakende geschonken was.

Terwijl doodbrakende boven aarde stond, want die is hierin gestorven, heeft men aan de rechterzijde, die veel onder beschouwend geloof leefde, niet vergaderd. Zij waren toch geschokt in hun belijdenis en acht dagen na de begrafenis hebben zij weer vergaderd. Zij waren hun licht van hun gemis niet onderworpen gemaakt.

En op het laatst van deze week is de voorzitter van de rechterzijde gestorven, nadat hij drie weken ernstig ziek geweest was. Hij heeft een zeer zwaar ziekbed gehad. Hij lag nog maar enige dagen te bed en kreeg koorts van 41 gr. Er licht viel op zijn weg en belijdenis en kreeg hierin op te merken, dat hij zijn licht en gezicht nooit onderworpen geweest was en dat hij altijd veel verder gesproken had als zijn oefeningen baarden. Dit veroorzaakte in hem vreselijke benauwdheid. Hij zag zich van alle kanten bedrogen met zichzelf, ja hij brulde als een beer en lag met het aangezicht naar de wand en koos soms de verworping boven het leven. Zijn nauwste vrienden stonden van verre en verlieten hem en hieronder heeft hij ook moeten worstelen tot aan de dood. Hij is onder het stille verhoor van de rechtbank geweest even voor zijn dood. Ik heb met tranen in de ogen hem aangehoord tegen zijn Rechter. Hij beleed onder innerlijk berouw en leedwezen en droefheid tegen zijn Rechter dat er geen één openbare goddeloze zoveel kwaad in zijn zondigen weg had bedreven als hij met zijn licht en gezicht en hoe eigenliefde en zelfgenoegen en iets te zijn en te worden hem hadden misleid. Vandaar dat hij zijn vonnis goedkeurde over zijn wandaden.

En toen de daad van het vonnis des doods over hem uitgesproken werd, viel hij in de armen van verlossende en verzoenende genade en hier ging hij mee de eeuwigheid in, maar dat was voor alle patiënten in de zaal onbekend gebleven, zij hadden er slechte verwachtingen van en hij was spoedig in de zaal vergeten, terwijl er over het sterven van doodbrakende nog dagelijks gesproken werd en er nog enkele zware zieken uit leefden, omdat dit hun zulk een aanklevende hoop gegeven had.

Drie patiënten

Willem, ik heb nog drie andere patiënten gadeslagen in de zaal, die een merkelijke onderscheiding maakten in de zaal en die een grote achting genoten. Zij leidden een eerbaar leven en waren vriendelijk en bescheiden tegen alle patiënten. Zij waren onderwezen in allerlei ziekten en tot veel nut in de zaal. Deze patiënten waren onder de vreeze Gods opgevoed en de kracht der Waarheid, waarin zij opgevoed waren, heeft hen voor een uitwendig goddeloos leven bewaard en dragen een mishagen en een afkeer van de zonden.

Hun grootste bezwaar is echter of God met hen begonnen is of zij met God, omdat zij geen bewuste tijd kennen van omkering of een dadelijk breken met de zonde, dit beneemt hun veel vrijmoedigheid in het spreken en moeten het meest van luisteren leven. Zij hebben nochtans een diepe kennis van hun gevallen staat en hun arglistig en zondig bedorven hart, hetwelk niets opwerpt dan slijk en modder en hun verdoemelijke schuld daar zij onder gevallen zijn.

Maar zij leven meer onder het Godsgemis als onder de banden van een toegerekend oordeel in hun consciëntie. Evangelische droefheid en zielesmart over hun Godsgemis bemediteren zij het meest met een heimwee in hun ziel en men vindt ze veel in verootmoediging, vandaar zij met zoveel liefde ten dienste zijn voor hun andere patiënten. Want verootmoediging is zulk een gezegende vrucht des Geestes, daar ligt alles in wat wel luidt. Zij denkt geen kwaad, zij is niet verbitterd, zij lastert van niemand, zij gevoelt zich alle zonden onderworpen en als zij er voor bewaard mag worden is het alleen de bewaring van Gods genade. Zij doet niets liever dan goede boodschappen van God overbrengen, bestaande in Zijn onderhoudende, dragende en bewarende zorgen waarin God dagelijks Zijn volk tegemoet komt in het pad der

verdrukking. Ze leggen ook al het hun uit liefde ten koste voor Hem, maar over hun eigen leven durven zij zelden te spreken, zij worden dadelijk scherp aangevallen dat alles maar opvoeding is.

Nochtans is de vrucht der liefde wel eens zo sterk in hen, dat alle twijfelingen en vrees uitgedreven worden. Hierin mogen zij veel met een vrije consciëntie tussen God en de patiënten leven en mogen zij veel dragen en verdragen onder de patiënten. Want ge moet weten dat er patiënten zijn, die slordig zijn en veel struikelingen maken en hierdoor veel met een veroordeelde consciëntie moeten leven. En daar ze dit niet veel onderworpen gemaakt zijn, komt het dat eerstgenoemde dan door hen voor vrome lieden worden uitgemaakt. Maar zij mogen met een rechte zelfkennis veel verdragen en mogen veel tot een hand en een voet zijn in de verdrukking en beproevingen en de kastijdingen van Gods volk.

Ge staat er verbaasd van hoe zij soms met een ziel handelen die in de snoodste afwijkingen gevallen zijn, terwijl zij voor zo veel struikelingen bewaard zijn gebleven. Maar wanneer u ze eens alleen komt te spreken en zij mogen de zelfkennis eens openen waarin zij ontdekt zijn, dan kunt ge het gaan bevatten, omdat zij al het zaad der zonden in hen zien en als zij losgelaten werden er zeker in zouden vallen.

Willem, ik heb er een gekend in mijn leven, die van haar jeugd de Heere gevreesd heeft. Ze is op haar 28ste jaar in kennis gekomen met een jongen die in de bruiloftzaal leefde. Zij hadden elkander in de ziekenzaal leren kennen en zagen groot op elkanders genade. De jongen uit de bruiloftzaal zag zo groot op haar, daar zij nooit de wereld gediend had, daar hij nu uit het leven Gods dat hij beleefde, wenste dat hij al de dagen van zijn leven de Heere, had mogen vrezen. En zij zag zo groot op hem dat de Heere zo rijk aan hem Zijn genade had willen bewijzen. Zij zijn in dit leven ten huwelijk gegaan. Zolang als haar man in de bruiloftzaal leefde of in zijn eerste liefde verkeerde, hadden zij een vreedzaam leven met elkander. Maar dit heeft niet lang geduurd. De man is op zijn schoonheid gaan vertrouwen en is met geschonken genade tot zichzelf ingekeerd en tot een vleselijke vrijheid overgeslagen en een heersend mens geworden. Hij kreeg een antinomiaanse slang om zijn hart. Dan stelt men alle zonden in de mens en alle gerechtigheid in de Heere Jezus. Dat zegt Gods Woord ook en kan niet tegengesproken worden, maar zij hebben er geen vrucht in, zij strijden tegen hun licht en consciëntie waarin zij het beleefd hebben.

Maar omdat zij dit niet onderworpen gemaakt zijn, zijn ze met de verloren zoon veel te hoogmoedig om te gaan bedelen en hoe meer licht en gaven zij hebben, hoe meer zij zichzelf en hun naasten kwaad doen. Zij stellen hoge eisen in de bekering en al wat zij ontmoeten op de weg van Sion, moet precies gerechtvaardigd zijn als zij; de volle verzekering daar leven zij bij en die staat vast in de Heere Jezus. Zij dragen een magere en dorre ziel om. Er is geen verootmoediging, geen bewening over hun ongedode zonden, dit noemen zij wettischheid en ze leiden overwegend een slordig leven uit de vrijheid des vleses.

Ik heb verwonderd gestaan over de verdraagzaamheid en zelfverloochening van de vrouw die zij hierin beleefde. Want nu ging hij dit leven in zijn vrouw, voor vroomheid en wettischheid bekijken. Nu gebeurde het wel eens dat de vrucht van zijn vorig leven ging spreken en dan moest hij alles weer terughalen en had berouw en leedwezen. Dit was echter maar een kleine tijd. Vleselijke vrijheid had zo veel veld gewonnen in zijn ziel, dat hij er weer spoedig inzonk. De antinomiaanse slang zat zo vast om zijn hart, die won het gedurig en tenslotte is hij in zware zonden gevallen. Hierdoor is hij zo in het donker en onder de veroordeling zijner consciëntie gekomen, dat hij een zwijgend mens is geworden. Ik heb nog dikwijls met hem op gezelschap

geweest, want onder dit alles was er toch nog leven in zijn ziel, waardoor er betrekking bleef tot God en Zijn volk. En zoals ik zei hadden zijn zware struikelingen hem een zwijgend mens gemaakt.

Daar had zijn vrouw groot gemak en voordeel van. Zijn heersende geest en zijn vleselijke vrijheid lagen gebonden onder een zware en veroordeelde consciëntie. Zijn licht over zijn staat in de schuldvergeving was zo in het donker, dat het meer veroordeelde dan het hem troost gaf. Nochtans had hij zijn vertroosting hieronder wanneer de getrouwigheden van het Verbond der genade eens voor hem openvielen, waarin de Heilige Geest hem deed zien en geloven dat de Heere om Jezus Christus' wil zulke grote en zware misdaden in Zijn volk gedragen en vergeven had. Dan kreeg hij moed te scheppen uit hun behoudenis. Werd dit weer gesloten, dan kwam hij weer in dezelfde banden zijner consciëntie en daarin heeft hij moeten leven tot nabij zijn dood.

Toen heeft de Heere op een krachtdadige wijze hem een onderwerp gemaakt van zijn misdaden en hierin is verlossende en verzoenende genade geschonken. Daar is hij als het ware in verdronken. Het was voor hem veel te groot en gaf hierin veel reuk, geur en nardus van zich voor het volk Gods. Zijn vrouw was er het aller-blijdst mee. Die had in al zijn struikelingen meer geloof voor hem dan voor haar zelf. Dit had zij, onder al de ellende die dit teweeggebracht had, getoond en had hem in dit alles de voeten mogen wassen. Ze is kort daarna ook gestorven en die vruchten zijn in haar verzegeld geworden. Ze is uit dit verdragend en verloochend leven in de ruimte van die vruchten des geloofs gestorven.

Willem, ik ontmoette de dokter eens op een morgen toen hij bijzonder ruim en vrij tegen mij was. Dit gaf mij de gelegenheid eens te vragen *naar de oorzaken waarom de gezondheid van de zieke zo weinig vooruitging.*

De dokter begon te zeggen dat aan de zijde van de patiënten zij allen een hoofdziekte in haar ziekten hebben die is zo bedekt en ligt zo diep in hen, dat al de middelen welke zij gebruikt hebben, ze er hen niet van genezen hebben. Dit is een zonde die hen zo licht omringt en heeft ze gedurig gevangen eer ze het weten en zodra hun ziekte maar enigszins vooruitgaat, worden zij er weer in gevangen genomen en hun wonden gaan weer dicht en worden soms weer gevoeliger dan ooit.

Zodra de patiënten een belofte krijgen uit het belovend Verbond, waarin hun beloofd wordt dat hun ziekte niet altijd zal duren en een oog des geloofs op dien koperen slang, die hen allen genezen kan van de beet der zonden, krijgen zij moed en troost te scheppen. In zover de ziekte hen drukt en zwaar weegt, komt de Heilige Geest de zegels van het Verbond der genade wel eens voor hun ziekte open te leggen, waarin zij alles wat voor hun ziekte nodig is krijgen te bezien. Zijn bereidwilligheid ziende, worden ze er zo van overwonnen, dat ze naar deze de toevlucht komen te nemen en zijn gepastheid, dierbaarheid en noodzakelijkheid geeft hun zo veel moed en troost. Ze komen het amen des geloofs hierin uit te drukken en schatten zich voor eeuwig gelukkig, als zij deelgenoten mochten warden van die gaven der genade, welke de Heere Jezus teweeggebracht heeft door Zijn lijdelijke en dadelijke gerechtigheid; de dood overwonnen en de hel gesloten, Gods toorn geblust en een eeuwige gerechtigheid teweeggebracht. Hier kunnen zij soms zo diep in vallen, dat zij hun armoede en gevallen staat vergeten. Sommigen hebben hieruit gezongen: "Ik zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheid".

En nu geraken de meesten dit weer kwijt aan hun zijde met verkeerde besluiten en toepassingen over dezelve. Zelfvergenoeging of zelfvoldoening neemt hen gevangen

eer zij het weten, Deze kan zich voordoen als een koningskind en als de hoogmoedigste koning die ooit bestaan heeft. Als nu zelfvergenoegen ons gevangen heeft uit hetgeen wij ontmoet of ontvangen hebben, gaan wij hierop zitten en wij komen dit vast te klemmen en maken er een zaligmaker van. Vleselijke rust en valse vrede nemen ons gevangen en hierin raken wij de vruchten van onze vertroosting kwijt. En dit zijn de poorten waarin de verdorvenheden en de zondige begeerlijkheden des harten weer binnen komen.

Wereldsgezindheid neemt de plaats in van hemelsgezindheid, de duisternis in plaats van licht. Hij is zijn levendig waken en strijden tegen zijn zonden en begeerlijkheid kwijt geworden.

Hij legt als 't ware in de kar van Simson, toen zijn raadsel ontdekt was geworden is hij zijn kracht verloren en een speelbal geworden van de Filistijnen of de zondige begeerlijkheden, die hem gebonden hebben toen hij onder zelfvergenoeging is gevangen genomen, uit hetgeen hij ontmoet en ontvangen heeft. In het eerst doet hij geweld om die plaats weer te verkrijgen, maar valse vrede en vleselijke rust en eigenliefde zijn zulke zware sluitbomen, die hij niet kan breken. Zijn bidden en zuchten onder de donkerheid en ongeloof houden hem voor de sluitbomen staan. Toen hij de zonde beweede en met deze een toevlucht had tot die gezegende weldaden van Christus, was hij zijn begeerlijkheden des vleses machtig en lagen zij onder. Nu hij die vruchten kwijt is, zijn de begeerlijkheden des vleses over hem de baas en hebben de overhand. En nu de troon der genade gesloten, geen gebed tegen die menigte. Hij wordt gewaar dat hij te vroeg bekeerd is geworden, te vroeg heeft hij opgehouden met waken en bidden en strijden tegen de zonden en vandaar ingesloten onder de banden van zijn ongedode zonden.

De Heere zwijgt in Zijn weg, Gods Woord geeft hem zijn reuk en nardus niet meer. Zijn boekenkast met oude godzalige schrijvers, welke hij in zijn eerste ontwaking uit zijn zondigen dood- slaap gekocht had, omdat hij zo begerig geworden was om te weten of er voor hem nog een weg was ter ontkoming, veroordelen hem nu allen, omdat vleselijke rust en valse vrede de honger en de dorst en het geweld doen om zalig te worden, hem ontnomen hebben. Hij reisde stad en land af om een predikant te horen die hem levend kon preken en van zijn banden kon verlossen, maar het zijn nietige vertroosters. Hij is kittelachtig van gehoor, achterdochtig; hij leeft onder vele twijfelingen en slaafse vrees, omdat hij een gesloten en wettische consciëntie heeft. Hoort of ziet hij dat de Heere over de een of ander eens goed is, zo wordt zijn oog boos. Hij is lastig van humeur voor zijn eigen en zijn huisgezin en zijn naasten; hij stoot zich aan allen en alles. Het gaat hem tegen, soms ook in de natuur; hij loopt nog veel te vechten met zijn licht en gaven, die hij overgehouden heeft uit zijn vorig leven. Hij is veel ernstiger over de staat van zijn naasten dan over zichzelf. Omdat hij zo nauw in zichzelf is, komt hij die tekst veel te gebruiken: "Een uit een stad en twee uit een geslacht".

Toen zij voor het eerst uit de slaap der zonden en des doods ontwaakten waren zij nacht en dag in gebeden. En hun gebeden waren de indrukken en de gevoelige smarten hunner ellende waarin zij verkeerden. Zij hebben hun formulier gebeden verlaten en zijn gaan bidden uit de nood en behoeften hunner ziel. En nu zijn ze gevoelloos geworden voor elk levendig gebed. Zij gebruiken wel dezelfde woorden nog, maar zijn gevoelloos en missen de ernst, de eerbied en een heilbegerige ziel. Zij kunnen geen waarheid meer voor God zijn. Zij moeten bijna altijd hetzelfde bidden; hun vrouw en kinderen zeggen nog eerder amen dan zij.

En nu hebben zij als 't ware zelf een formuliergebed gemaakt en zij durven het toch niet nalaten. Als de vrucht van hun levendige gebeden eens voor hun aandacht

gebracht wordt van hun eertijds, toen er gewicht aan de klok hing, komen zij in de zielesmart en mogen dan wel eens bidden, omdat ze niet bidden kunnen. Ze genieten hieruit wel eens ruimte om hun gans hart nog eens uit te storten voor God en mogen alles weer eens zeggen waar hun smart in bestaat. Ze raken doorgaans die verbroken gestalte en de toenadering in hun gebeden weer spoedig kwijt, omdat ze zo diep in de dodigheid van hun hart zijn ingezonken. Nu moeten zij weer met hetzelfde beginnen. Ze hebben zich nergens veil voor. Eigenliefde en hoogmoed houdt ze gevangen. Als ze alleen tot God moge bidden, zijn ze 't eerlijkste, omdat die van verre hun gedachten kent en alle dingen naakt en geopend voor Hem zijn. Maar hier buiten zijn het grote bedriegers. Als ze soms een kind Gods in huis krijgen dien zij kennen en weten dat hij boven hun licht is, hebben zij meest een bekrompen gebed, maar staan zij boven hun licht, dan hebben zij soms een ruim en lang gebed. En hoe meer woorden er voor hun aandacht komen en hoe gemakkelijker zij zich weten uit te drukken, hoe langer hun gebed is. Zij zoeken meest kameraden van dezelfde ziekte en omdat ze hun leven niet veil hebben om het te verliezen, hebben zij allen nog een smokkel- beursje waarvan zij leven. Dat hebben zij opgedaan uit hun vorige dagen en vandaar dat zij veel van opgeleefde genade moeten leven, zoals men dit noemt.

Als zij met hun vrienden eens een avond buurten en de vorige bevindingen worden weer eens in herinnering gebracht en hun geheugen wordt weer eens verlicht, dan kan het soms wel heel laat worden, ja half nacht. Gaan ze weer op huis aan en beginnen ze van binnen te zeggen: "Waar waren uw verootmoedigingen en de boetvaardigheid in uw gesprekken? En lag je wel ingekeerd in de eer en deugden Gods? Toen ge dit beleefde was het er bij en dit is nu geheel de avond gemist". Dit geeft een veroordeelde consciëntie, want de vrucht van het leven komt hun gesprekken te oordoen en dit geeft hun soms zo'n slag, dat ze elkanders aangezicht in geen tijd meer durven ontmoeten.

Zij zijn zeer ongestadig in het wandelen, in hun voornemens. Zij lopen veel predikanten na en die het meeste licht over hun weg geven, volgen zij. Maar omdat zij dit niet onderworpen zijn, verlaten zij hem weer spoedig en zoeken weer een ander. En onder dit alles nemen zij wel toe in licht en kennis en begrip wat zij te veel hebben en wat zij missen. Naarmate zij het komen te bezien, belijden zij het. Zij worden weer besloten onder de geest der dienstbaarheid tot vreze, zijn zeer nauw in zichzelf en slaafse vrees en wettische consciëntie heeft hen bevangen. Vallen de zegels van het Verbond der genade weer voor hen open, dan komen zij zichzelf aan te bieden en omdat zij hierin niet overgenomen worden, vallen zij gedurig tot zichzelf terug.

Zij verwisselen ook druk in het kiezen in de omgang met Gods volk of hun gezelschappen. Zij zoeken nog altijd winst of gewin uit deze.

Tot zolang de Heilige Geest het donker maakt, dat zij aan alle behoudenis komen te twifelen. Er is niets aan hun kant overgebleven dan een dode boom in een vervloekte aarde. Dan worden zij in voorarrest geplaatst, hetwelk een afdeling is van de gerichtskamer, waarin zij opgesloten worden en dat onder het gezicht en het gevoel van een toegerekend oordeel. Al wat zij beleefd hebben in hun vorige gangen veroordeelt hen en zijn droge borsten. Hun licht en kennis van de staat der genade is voor hen verborgen. Hun verdorvenheden, door de wet openbaar geworden, leven zo sterk als ooit; de vijandschap tegen God, Die hen bezet uit hun vervreemding van God, slaat ze in het aangezicht. Godslastering en atheïsterij wellen als zware lasten uit die verdorven natuur op; de satan en ongeloof komen de schuld op de consciëntie niet alleen te bevestigen, maar te verzwaren.

En hieronder komt de gebonden zondaar de laatste inwachting over hem te besluiten als de gerichtdeuren voor hem zullen opgedaan worden om voor eeuwig onder de

wrekende gerechtigheid om te komen en in de hel te vallen. *En hier brengt de wet de zondaar dood in de hand van Christus.*

2^e keer bij Jan

Willem, nu gaan wij nog eens een bezoek brengen bij de eerste patiënt, dien wij in de eerste zaal ontmoet hebben, Jan geheten.

Dokter zegt: "Wel Jan, het is een geruime tijd geleden, dat ik u ontmoet heb en bij mijn verlaten heb ik je horen zeggen dat u wenste dat je maar alleen in een huisje mocht wonen midden in de woestijn, waar ge nooit de naam van God hoorde lasteren of zijn Godsregering tegen hoorde staan. Heeft u al zo'n huisje gevonden"

"Dokter", zei Jan, "ik schaam mij u te moeten ontmoeten, hoe meer ik getracht heb om de zonden te laten en het licht op mijn consciëntie te beantwoorden in de volkomen gehoorzaamheid aan de wet, hoe groter zondaar ik geworden ben. Dokter, ik wist niet in de praktijk, dat ik in zonden ontvangen en geboren was en dat ik in de grond afkerig was van God en het goede en geneigd tot alle kwaad. Dit heb ik onder veel strijd en kommer moeten leren. Ik heb hier een geruime tijd in moeten verkeren toen de verdorvenheden van alle zonden gedurig mijn gehoorzaamheid aan de wet deden vallen en mij onder veel moedeloosheid en onder bedekte en openbare vijandschap bracht en hier mijzelf en vrouw en kinderen en mijn naasten een last op kwam te leggen, welke ik zelf niet dragen kon, waardoor ik voor hen een ondragelijk mens werd.

Toen gebeurde het op een Zondagmorgen dat ik een predicatie zou gaan lezen onder moedeloosheid en opstand des harten, het eerste hoofdstuk van het evangelie van Johannes open sloeg en 'daaruit kwam te lezen tot aan het 17de vers, waar wij lezen: "Want de wet is door Mozes gegeven, de genade en waarheid is door Jezus Christus geworden".

Hierbij werd mijn ziel krachtadig stilgehouden en gebonden. Hierin ging het onderwijs voor mijn ziel open, hoe dit dezelfde wet was die aan Mozes gegeven was om de verharding der Joden, als die wet in de schepping, waarin God Zijn geopenbaarde wil had verklaard, waaraan deszelfs gehoorzaamheid het leven tot zaligheid beloofd was; aan de overtreding de drievoudige dood of rampzaligheid en hierin de soevereiniteit en de wijsheid Gods om overeenkomstig zijn natuur als God van alle volmaakte eigenschappen ons schiep als afhankelijk van Zijn vrijmacht en almacht en nochtans geheel conform om Zijn geopenbaarde wil in de schepping te beantwoorden. Maar hoe ik nu mede ingesloten was in ons Verbondshoofd Adam, in zijn vallen en zijn staan en hoe ik nu personeel voor mij zelf dat aanbod tot verleiding had aangenomen om aan God gelijk te zijn. Dit had mij onder een drievoudige dood gebracht en gaf mij een aard en natuur, die zondig, aards en duivels was en de wet krachteloos maakte.

Dit werkte in mij zo'n armmakende daad en kreeg hierin te zien hoe arm ik was in mijn eigengerechtigheid. Had ik met de zonde kunnen betalen, zo zou ik schatrijk zijn, maar nu zo doodarm dat ik hier voor eeuwig in moest omkomen. Ik mocht God in Zijn gelijk stellen en de zonden mijnen. Dit ging met zoveel zielesmart, leedwezen en droefheid tot God gepaard, dat ik er dag en nacht onder wegsmolt en hier onder schuldbesef getroffen en verslagen, kreeg ik diep in te zien in de woorden: "De genade en waarheid is door Jezus Christus geworden". En daar viel de menswording van de Heere Jezus voor mij open: "geworden uit een vrouw, geworden onder de wet" om al degenen, die onder de wet waren, te verlossen, waar ik mij zelf zo zwaar onder voelde

liggen en hier nooit meer onder weg kon komen, omdat die wet door mijn zondige natuur krachteloos was geworden. Dit gaf mij zo'n troost en moed en hierin werd voor mij de mogelijkheid om nog zalig te kunnen worden geopenbaard.

Verder viel het lijden en de kruisiging of Zijn straf oefeningen voor mij open. O dokter, hier ben ik zo diep in verzonken. Eerst werd ik met zo veel zielesmart aangedaan over Zijn onschuldig lijden, onder een gevoel hoe ik Hem door mijn zonden dit aangedaan had. Ik zou Hem als 't ware wel van het kruis hebben willen halen en mij zelf er aan laten spijkeren, daar ik dat zo duizendmaal verdiend had. De liefde die van de Borg uitging om niet alleen anderen, maar ook mij door Zijn lijden en dood te verlossen en te verzoenen van mijn zonden. Zo ver als mijn ziel hier ingesloten werd, was er geen geest meer in mij van verwondering en aanbidding. Ik kreeg in die geopenbaarde gerechtigheid, waarin hij een eeuwige gerechtigheid had teweeg gebracht, al mijn heil en hoop en verwachting te beschouwen. Hieronder ben ik alle slaafse vrees en wettische woeling en harde gedachten van God kwijt geraakt.

Terwijl ik hier onder een zware nierziekte verkeerde, waarmee ik negen jaren mee op en van bed leefde, mocht ik bijna zonder onderbreking zoveel ingekeerd liggen in de geopenbaarde gerechtigheid van Christus, dat ik mijn ziekte onder veel lijdzaamheid mocht uitleven. Ik mocht met veel verootmoediging en onderwerping des harten de kruisgangen van de Heere Jezus bedenken en bemediteren, zodat mijn zwaarste lichaamssmart maar licht waren onder dezelve.

In die tijd kwam mij eens een vriendin bezoeken die ver van mij afwoonde en in geen jaren ontmoet had. Het was een onderwezen mens in die dingen welke Gods eer en koninkrijk aangaan. Ik was hiermee zeer verblijd en kreeg vrijmoedigheid om haar al mijn ervaring mee te delen.

Toen ik uitverteld was en aan het eind was gekomen met mijn ervaring, zei ze tegen mij: "Nu Jan, nu kunt ge wel met de geopenbaarde gerechtigheid in Christus leven, maar niet sterven. Dan zal u een toegerekende gerechtigheid moeten hebben, waarin de verzoening op onze consciëntie wordt toegepast en wij dien vrede bezitten, welke alle verstand te boven gaat, onder de uitstorting van de schuldvergevende liefde in ons hart".

Hier kreeg ik een zware slag mee in mijn consciëntie en gevoelde dadelijk dat ik dit niet onderworpen was. Ik gevoelde de vijandschap in mij oprijzen tegen haar en wenste dat ze maar weggebleven was, hoewel ik dat dadelijk niet deed blijken. Zij ging mij verder zeggen, dat als wij ingekeerd liggen in de geopenbaarde gerechtigheid van Christus, hoe wij dan alles zien wat tot onze zaligheid van node is om wel getroost te leven en zalig te sterven. Hoe de eerste Persoon, Die ons geschapen heeft naar de huishoudelijke manier van werking in de Drieëenheid, onze Schepper is. De tweede Persoon de Verlosser en derde Persoon de Toepasser. Maar hoe nu die tweede Persoon ons voorkomt in de geopenbaarde gerechtigheid, als staande voor onze Rechter en hoe dat dan de verdoemelijkheid van de schuld en Gods toorn tegen de zonden hieronder bedekt blijft, maar wanneer de tweede Persoon ons voorkomt dat Hij achter de eerste Persoon staat voor al degenen die onder een rechterlijk vonnis om moeten komen; als de misdaden van hun schuld worden toegerekend onder de heilige eis van de wet en onder een gevoel van een toegerekend oordeel en wrekende gerechtigheid, kan men met de geopenbaarde gerechtigheid God als Rechter niet ontmoeten.

O dokter, toen zij schreef, dat ze mij een bezoek kwam brengen, had ik ze wel 14 dagen bij mij willen houden, maar nu was ik blij dat ze maar één nachtje bleef.

Nadat ze weg was, ben ik in groter ellende gekomen dan ooit. Ik had een grote inslag in mijn leven gekregen. Mijn vorige uitgang was als 't ware geheel afgesloten en

achterdocht, verdenking over alles wat ik ondervonden had, viel zwaar op mij en wat ik die negen jaar beleefd had werd bedrog, eigenliefde en vleselijke barmhartigheid, vijandschap, opstand en de verdorvenheid mijner ellendige zondige natuur rezen als een leger in mij op. De verschrikkingen Gods vielen op mijn consciëntie en nochtans moest ik al mijn kracht inspannen om mij krampachtig vast te houden in hetgeen ik ervaren had.

En nu ik van mijn nierziekte hersteld ben, heb ik niets onbeproofd gelaten. Ik ben de oude godzalige schrijvers bij vernieuwing weer met ernst gaan onderzoeken of er mijn weg of toestand in was, want ik kon onder al mijn bestrijding toch God en de zaligheid niet missen. Ik ben er wel eens uit getroost en versterkt geworden, maar was niet geholpen. Ik zocht naar de beste en bekendste predikanten en zocht 't oudste en beproefdste volk des Heeren op waar ik van hoorde spreken en vernam hiervan dat ik in die negen jaar veel genoten had, maar zeer weinig geleerd.

O dokter, nu moet ik gaan beleven dat ik mijn berg te vroeg heb vastgesteld. Ik dacht nooit meer te wankelen en nu heb ik mij al voor de tweede maal bedrogen. Toen ik in het eerst van mijn leven ingekeerd in God mocht liggen onder de bewening van mijn zonden en het leedwezen en de droefheid tot God, die ik beleefde; toen heb ik veel heil en waarde in God mogen zien en een onberouwelijke keuze gedaan om innerlijk naar al Zijn geboden te gaan leven, zodat ik van God geen kwaad meer kon horen vanwege de teerheid mijner consciëntie. Vandaar dat ik in een huis in de woestijn wilde wonen. En toen ik met de zonden gebroken had, heb ik groter zondaar moeten worden, omdat mijn verdorven aard en natuur mijn volkomen gehoorzaamheid en volvaardigheid uit mijn keus in stukken brak om er mee zalig te worden.

Ik ben zwaar teleurgesteld en toen ik onder vele bestrijdingen, moedeloosheden, opstand, vijandschap gegund ben geworden, zoals ik u zei uit Johannes 1: 7 en daarin zag de waarheid en de genade die in Christus Jezus is, Zijn geboorte en kruisgangen of de trappen Zijner vernedering, voor mij opengevallen. Daarin heb ik gezien, geproefd en gesmaakt met zoveel aanbidding en bewondering alles wat een doemwaardig zondaar nodig had om getroost te leven en zalig te sterven. Daaruit negen jaar veel genoten en het amen des geloofs hier op bevestigd. Nu er achter gekomen dat ik een *toegerekende* gerechtigheid mis.

O dokter, hoe kom ik ooit tot God bekeerd. Ik sta er van mijn kant veel slechter voor, dan toen ik voor het eerst de zonden beweede".

Dokter zegt tegen Jan: "We moeten door vallen en opstaan en door dwaas doen, dwaas worden en door deze voortdurend geoefend worden en dat om onze reinigmaking en zaligheid buiten ons zelf te leren zoeken en vinden en hierdoor nader te leren worden dan toen wij eerst geloofden.

Nu Jan, wij lezen in de brief van Jacobus: *indien wij wijsheid ontbreken, dat wij ze van God begeren, Die mildelijk geeft en niet verwijt*. Ik hoop u binnenkort nog eens een bezoek te brengen".

TWEEDE ZAAL, de richtszaal

Willem, nu wens ik mijn ervaringen eens mede te delen, welke ik ontmoet heb betreffende de andere vier zalen. De tweede zaal kan ik weinig van zeggen, aangezien de Rechtszaal eens recht over elke patiënt die voor Hem komt. Het gerecht wordt afgehandeld en de Persoon Jezus Christus treedt als Borg op en eist voor de gevonniste zondaar, waar de Rechter hem vrij spreekt. Die daad is volstrekt en gaat over verleden, dadelijke en toekomstige zonden en hierin komt de verzoende zondaar die gezegende vruchten of gaven van Christus te beleven en te beoefenen, welke de Zone Gods verworven heeft. "Alzo dat, al is het dat mij mijne consciëntie aanklaagt, dat ik tegen al de geboden Gods zwaar gezondigd heb en geen daarvan gehouden en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben, nochtans God zonder enige verdiensten mijnerzijds, uit louter genade, mij de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus schenkt en toerekent, evenals had ik nooit zonden gehad, noch gedaan. Ja, als had ik zelfs al de gehoorzaamheid volbracht die Christus voor mij volbracht heeft." Heid. Cat.

Nu worden de patiënten eer zij gevonnist worden, eerst in *voorarrest* gezet, in een afdeling van de richtszaal. Dit zijn de patiënten die in de ziekenzaal onder zware doodkoorts verkeren. Die hebben alles opgeleefd en doorgebracht en o zo veel verkeerde besluiten gemaakt over hun ziekte en gezondheid. Ze zijn onder vele teleurstelling zo in de banden gekomen, dat zij nu met de dood in de consciëntie lopen onder de doodkoorts. Ze komen nu in voorarrest om voor hun Rechter te verschijnen. Zij voelen God niet te kunnen ontmoeten en leven. Al hun vorige vertroosting veroordeelt hen, zodat ze er niet meer uit kunnen leven. De dokter van die zaal is een groot persoon met een zwaar stuurs gelaat en nochtans heeft hij een week hart over zijn patiënten. Want hij weet uit dagelijkse ondervinding dat het met allen goed is afgelopen, welke op een zaligmakende wijze onder een heilige wanhoop onder het gericht komen. Maar dit weten de patiënten niet die in voorarrest zitten. Al zou dit anderen overkomen, dat zou waar kunnen zijn, maar zij kijken voor zichzelf zo diep in een toegerekend oordeel, dat zij blij zijn als de deuren van de richtszaal maar gesloten blijven. Want als die voor hén opengaan, zal 't voor eeuwig kwijt zijn.

Mozes spreekt harde woorden der wet en veroordeelt hen, omdat ze niet gebleven zijn in het boek der wet om dat te doen. Het Evangelie veroordeelt hen omdat zij niet geloofd hebben in de eniggeboren Zoon van God, weshalve zij ingesloten zitten onder de vloek van de wet en het ongeloof. Zij liggen onder zware machten van hun verdorvenheden, al 't zaad der zonde dat in hen is, komt als 't ware naar boven. Zij warden soms met zware Godlasteringen aangevallen en dan welt de vijandschap en boosheid des harten sterk op. De duivel komt de zonde op de consciëntie zeer te verzwaren en komt ze soms naar de strop of het water te sturen, want zulke zondaars als zij zijn, die tegen licht en liefde Gods gezondigd hebben, kunnen toch nooit zalig worden.

Zij hebben de omgang met Gods volk gebroken. Die kunnen het aan hun ogen wel zien dat zij maar geveinsde huichelaars zijn en dit zal God aan hen wel bekend gemaakt hebben. En wanneer hieronder de deuren des richts openvallen, zoals dat met een der patiënten, Bart geheten, gebeurde en geen andere inwachting meer hebben, onder het uitspreken van het doodvonnis of de toerekening van hun misdaden onder de heilige eis van de wet en wrekende gerechtigheid, dan voor eeuwig onmiddellijk in de hel te vallen, grijpt de Heere Jezus hen vast en schenkt onmiddellijk Zijn verzoenende genade.

Hier gaat hij uit de gerichtszaal direct naar **de bruiloftzaal**. Zijn hart en genegenheden zijn vervuld met de liefde Gods, die in Christus Jezus is. Zijn consciëntie is bevredigd, zijn gemoed is in heilige bewegingen en rust. De hel is gesloten, Gods toorn is afgelegd, de prikkel uit de dood is weggenomen. Hij leeft als 't ware onder de gewaarwording van de liefde Gods, die uitgestort is door de Heilige Geest. Dit kan hij niet voor hem alleen houden; de genade als zij in oefening is, heeft een uitgang om Gods werken te vertellen. Hij gaat direct op de ziekenzaal de zwaarste gewonden aanspreken met deze woorden:

*Gij die God zoekt in al uw zielsverdriet,
Houdt aan, grijpt moed uw hart zal vrolijk leven.
Nooddruftigen veracht Zijn goedheid niet,
Nooit zal Hij Zijn gevangenen begeben.*

Dit verspreidt zulk een geur en nardus in de zaal, dat de zwaarste gewonden er moed uit kregen te scheppen tot hun behoudenis. Hij was voor hen als 't ware de liefste predikant. Zijn weggaan deed hun smart en zijn dagelijks bezoek met veel gewaarwording van de liefde Gods in zijn ziel en onder betraande ogen, ziende op zijn afkomst, waarin vrije genade bewogen was om hem als de snoodste der zondaren te willen verlossen en verzoenen.

Op een zekere morgen kwam hij de zaal binnen en begon weer over de wonderen Gods te spreken en wat de Heere aan zijn ziel gedaan had. Maar nu bleven zijn ogen zo droog en zijn hart onverbroken en zijn gesprek gaf die geur en nardus niet van zich. De zieken werden er niet door gesticht en bemoedigd.

Dit heeft hij nog een geruime tijd volgehouden en de zieken waren op 't laatst niet meer gesteld op zijn komst.

Nu is hij in kennis gekomen met twee, die hadden ook beiden in de **gerichtszaal en in de bruiloftzaal** geweest. Zij waren beiden de vruchten van de bruiloftzaal of de eerste liefde kwijt geraakt.

De een was tot *vleselijke vrijheid* geraakt en de andere weer tot *de geest der dienstbaarheid* ingegaan. Daar hij veel onder de wet geleden had en de geest der dienstbaarheid, koos hij vleselijke vrijheid. Toen hij in de vertroosting des geestes verkeerde uit de schuldvergevende liefde, had hij een besluit gemaakt dat hij alles had en bezat wat tot de godzaligheid nodig was. Hiermede is hij onder zelfvoldoening en zelfvergenoeging geraakt. Nu had valse vrede of vleselijke rust hem gevangen genomen. Hierdoor heeft hij zich van de borsten der vertroosting afgetrokken en is de fontein des levendigen waters van zijn mond geweerd. Daar stond hij nu. Te hoog was hij, omdat hij te rijk was geworden om met de verloren zoon te gaan bedelen. Daarom koos hij vleselijke vrijheid tot metgezel. Hij kreeg veel onderwijs van zijn metgezel, die had hier al jaren in doorgebracht. Hij leerde hem alle gevoelige en gestaltelijke genade te moeten verliezen; dit was maar *vroomheid van het vlees of wettische dienstbaarheid*. Hij moest alleen het rechtvaardigmakend geloof maar oefenen; dat stelt al de zonden in de mens en alle gerechtigheid in de Heere Jezus Christus. *Hij is gegeven tot wijsheid, rechtvaardigheid, tot heiligmaking en tot volkomen verlossing*. Al wat wij hier nog aan willen doen, was Hem opnieuw kruisigen. Dit ging in het eerst niet zo gemakkelijk voor hem, omdat hij nog niet zover ontwend was aan de wezenlijke vrucht des Geestes. Hij had die vruchten des Geestes beleefd, vloeiende uit de rechtvaardigmaking in Hem door de heiligmaking, waardoor zijn ziel in Gods liefde' in en door de gerechtigheid van Christus wandelde. Maar omdat hij nu die

vruchten in oefening miste, werd hij gevangen.

Zijn metgezel, **Leendert** geheten, ging hem zeggen: *De gebeden Davids, des zoons Isai, hadden een einde.* Hij was al zijn bevinding kwijt; deze had hij overgeleverd in de Borg. Hij was een meester om de vrijheid in Christus te verdedigen en had een diepe kennis van de staat der schuld en verdorvenheid. Hier ving hij nog vele zielen onder, die onder de pijn en smart van hun ellende verkeerden. Maar ze hadden vaak maar een korte omgang met hem, want hij doodde al de vruchten die hier mee gepaard gingen, n.l. leedwezen en droefheid over de zonde, gebed en smeking tegen de zonden. Dat waren alle maar werken van de vroomheid van het vlees en wettische werken. Hij was een vijand van degenen die nog dagelijks uit de vruchten en goederen van het Verbond mochten leven en Wandelen. Die mensen beleden evenals hij dat de Heere Jezus daartoe gegeven was, n.l. *tot rechtvaardigmaking, heiligmaking en volkomen verlossing.* Maar zover als die nu dagelijks de staat der verdorvenheid uit moesten leven. Nadat de staat der verdoemenis uit hun consciëntie was weggenomen kwamen, zij die staat der verdorvenheid wel eens te bewenen. En om nu Christus in benodiging en gebruikmaking te mogen hebben over de dagelijkse verkrachting door de zonde, die zij onder de staat der verdorvenheid onderworpen waren en der dagelijkse of nieuwe schuld die zij maakten, of onder de onheiligheid en onreinheid des harten in de gebreken van hun heiligmaking.

Want ze hebben leren verstaan dat de Heere Jezus niet alleen een eeuwige gerechtigheid heeft teweeggebracht om hen van de schuld en de straf te verlossen, maar ook de heiligheid des harten hun mededeelt; want de Evangelische heiligmaking gaat in zover over de gehelen mens, dat is 't nieuwe schepsel geschapen in Christus Jezus tot goede werken. Dat zijn die dierbare aanbiddelijke vruchten des geloofs in de oefening om Gode te dienen in nieuwigheid des levens, uit een opgedwongen liefde tot en in God door Jezus Christus als zoon én dochter om Gods geopenbaarde wil in de wet te bevestigen. Want in zover wordt hem het beeld Gods dat hij in de eersten Adam verloren heeft, in dien tweeden Adam weer deelachtig gemaakt.

De Evangelische heiligmaking heeft die natuur en strekking en uitgang om naar de volmaaktheid te jagen, al komen ze dagelijks te struikelen in de verdorvenheid van hun zondige natuur. Ik voor mij heb een afkeer van de leer, welke de wet verwerpt als een regel des levens, alsof de Evangelische heiligmaking in hare natuur en uitgang in strijd zou zijn om Gods geopenbaarde wil in de wet te bevestigen. De Heere Jezus Christus heeft toch volkomen de wet geheiligd en beantwoord in Zijn lijdelijke en dadelijke gerechtigheid, waarin hij voor de zonden betaald heeft en heeft een volkomen gehoorzaamheid teweeggebracht. Hij heeft met woorden, werken en gedachten de geschonden wet in Zijn vlees gedragen en beantwoord. Hij kon alleen zeggen: "Wie overtuigt mij van zonde"?, omdat hij hierin zonder zonde zijnde, de zonden niet alleen kwam te betalen, maar ook Zijn volk zou reinigen, heiligen en 't verloren beeld in hem onder de staat der genade deelachtig te maken. De rechtvaardigmaking op zich zelf verbetert de mens niet, maar 't is een daad, waardoor de zondaar van onder de staat der schuld of Gods toorn gebracht wordt onder Gods genade. Hoewel de een weldaad van 't Verbond der genade, bestaande in de wedergeboorte, rechtvaardigmaking en heiligmaking in orde elkander uitklaart; is de heiligmaking die weldaad, welke over de smetten der zonden gaat.

Nu geloof ik zeker, naarmate hij nu Gode vruchten mag dragen in heiligheid en reinheid des harten in en door Jezus Christus tot heerlijkheid Gods in de zielzaligende bewerking des Heiligen. Geestes, 't verloren beeld in hem komt te herleven en de zonde afsterven, een vrije en familiale omgang krijgt met God. Hierin is kracht om

ongedwongen de zonde te laten en te mishagen. Hier verliezen de verdorvenheden hun kracht op de ziel en komt de rechte en ongedwongen liefde. Ze is zo kuis, dat ze hem in de vreeze des Heeren bewaart voor alle zonden.

Als nu de Heere Jezus Christus die geschonden wet, waarin Gods geopenbaarde wil is verklaard en welke de mens door zijn ongehoorzaamheid heeft verbroken, en zich zelf hierdoor onder een drievoudige dood heeft gebracht en door onze zondige natuur heeft krachteloos gemaakt, en wij hierin het beeld Gods verloren hebben in die drie eigenschappen, bestaande in die ware kennis, gerechtigheid en heiligheid, weer opgeluisterd heeft en verheerlijkt en het verloren beeld hersteld tot Gods eer en Gods geopenbaarde wil in de wet bevestigd.

Ik meen toch dat hetzelfde beeld Gods dat wij in de eersten Adam geschonken zijn en verloren hebben, weer in de tweeden Adam, de Heere Jezus Christus terugkrijgen, hoewel aan zijne zijde hier op aarde ten dele. In zover nu de nieuwe mens des Geestes in zijne heerschappijvoerende kracht vernieuwd mag worden, ligt hij ingekeerd in de deugden en de liefde tot God, om als zoon en dochter ongedwongen hem lief te hebben en zich te verlustigen in de werken Gods, welke voor zijn zintuigen of zijn aandacht gebracht wordt en Gods geopenbaarde wil in de wet te bevestigen.

Om nu weer terug te keren tot **Bart en Leendert**.

Zij waren nauw bevriend en leidden een zorgeloos en slordig leven. Zij leefden bij de verzekering van hun staat en de vastigheid van 't Verbond der genade. Al wat zij ontmoetten op de weg Sions wogen en maten zij, en allen die 't zo niet geleerd hadden en niet zo duidelijk gerechtvaardigd waren, hadden de wicht en de maat niet. Zij lagen bijzonder gekant tegen de Evangelische heiligmaking en derzelve gezegende vruchten, die hieruit voortvloeien. Dit noemen zij vroomheid in het vlees of wettische werken. Zij bezitten ook de heiligmaking, maar die hebben zij in de Heere Jezus, maar zonder vrucht en ze is hun maar een levenloos beeld of naam. Wanneer ze bestraft of vermaand worden, weten ze ieder van zich te houden. Hun hoofdvaandel is om al de zonden in de mens te stellen en te belijden en alle gerechtigheid in de Heere Jezus Christus. Dit is Bijbels en kan niet wedersproken worden. De vruchten des Geestes, die over de bekommring gaan der ongedode zonden van de onheiligheid en onreinheid des harten, of die doding der verdorvenheid, welke Gods woord beschrijft en waarmede zij hun gans leven onder te strijden en tegen te zuchten hebben, noemen dezulken vroomheid en wettischheid; en zoals ik reeds schreef, zij hebben alles in hun Borg.

De bevinding moet ook weg, die hebben zij ingeleverd in hun Borg. De lijdzaamheid, die bevinding werkt en waaruit de hoop vloeit die niet beschaamt, en waarin een kind Gods zijn steun en sterkte vindt in 't pad der verdrukking, is bij hen vroomheid des vleses. Het vlees doet geen nut en is niets als vijandschap en dwaasheid en 't onderwerpt zich der wet Gods niet en wordt niet bekeerd. Hierin hebben zij een diepe kennis, maar geen verootmoediging of verbrijzeling des harten. Nochtans hebben zij een getuige in zich, die hen wederstaat uit de vorige vruchten van hun leven. Als ze overwonnen worden van dezelve, zijn ze beschaamd en verlegen en gevoelen zij de zielssmart ervan. Zij zijn meestal zo diep ingezonken, dat 't meestal voorbijgaand is, zodat ze weer terugkeren tot hare legering, soms nog verder af.

Adrianus

Willem nu wens ik u iets mede te delen over een patiënt uit de *operatiezaal*, die Bart ontmoette. Hij was weer tot de wet of de Geest der dienstbaarheid ingekeerd. Hij heette Adrianus. Het eerste wat de dokter deed aan de patiënt, was, zijn ogen en oren

schoonmaken en 't vuil verwijderen, zodat 't licht weer voor hem open viel en ging getuigen wat hij eertijds beleefd had en waar hij nu onder gevangen lag. Hierin kwam hij in de zielssmart. Nu ging de dokter vragen hoe hij onder donkerheid, slaafse vrees en harde gedachten over de Heere gekomen was en hoe zijn staat zo vertwijfelde. "Dokter" antwoordde Adrianus: "ik schaam mij" 't te moeten zeggen. Ik heb zulke verkeerde besluiten gemaakt van de schuldvergevende genade. Ik dacht toen ik in de bruiloftzaal verkeerde, alles te hebben en te bezitten wat tot mijn zaligheid nodig was. 'k Dacht hierin klaar en afgewerkt te zijn; maar uit de schuldvergeving te gaan wandelen, zoals ik hem aangenomen had, daar wist ik niets van. Nu 't licht op mijn gang is gevallen, moet ik met schaamte bezet zijn. Zelfsliefde of zelfsvoldoening heeft mij verleid en ik ben tot vleselijke rust gekomen, zoals de bruid op 't bed van zorgeloosheid.

Toen kwam ik in zo'n grote dodigheid en gevoelloosheid omtrent die zaken welke onze zaligheid aangaan, te veel om te vertellen. Gods Woord en deszelfs onderzoek gaf zijn geur en nardus niet meer, mijn gebed werd koud en ongevoelig. Ik gebruikte wel dezelfde uitdrukkingen, maar miste de levendige indrukken. Wereldsgezindheid had de plaats ingenomen van hemelsgezindheid en 't aller-zwaarste nog was, dat de zonden van mijn onbekeerden staat met zo'n kracht op mijn ziel zijn teruggekomen, de zonde die ik innerlijk beweend heb en waarvan ik toch geen andere bewustheid heb of ik ben er eerst mee in de gerichtszaal geweest.

Toen de heilige eis van de wet de misdaad kwam toerekenen of toepassen, heeft verlossende of verzoenende genade zich geschonken in de Borg Jezus Christus. Maar nu lag ik als 't ware in de kar van Simson, toen zijn ogen uitgestoken waren, om zijn kracht en sterkte in God te zien. De Filistijnen waren nu de baas over mij, mijn hoofdzonde de Koning der Filistijnen, is voor mij de zonde mijner jonkheid. Die heeft weer zo'n macht over mij gekregen, waar ik vaak mee over de hel moet hangen 'en besluiten dat ze het een der dagen nog wel winnen zal. Dan zal ik als de grootste en snoodste huichelaar openbaar worden.

Ja dokter, ik zou zeggen de zonde heeft in mijn onbewuste staat mij nooit zo zwaar gevolgd als nu; en dat ik er voor bewaard mag blij ven is bij tijden mij zo'n groot wonder. De troon der genade schijnt onder dit mijn leven meer een troon des gerichts, omdat er vaak geen gebed meer door kan en ik dikwijls moet besluiten dat zo'n leven nooit gekend is geweest onder degenen, die hunnen schuld kwijt zijn. Ik moet zeggen om der consciëntie volg ik in zo verre de openbare instelling in mijn huis in voorgaan als vader, maar meest onder veroordeling. En mijne gebeden zijn meest formuliergebeden als 't ware gevoelloos, onverbroken en veroordeeld in 't doen en veroordeeld in 't nalaten. Ik sta er wel eens over verwonderd, dat vrouw en kinderen er nog niet openlijk mee gaan spotten, daar ik er zelf van gruwen en walgen moet.

Dokter, als ik eens gedenken mag aan mijn eertijds, toen ik in de schuldvergevende liefde deelde en ik elk gebed uitstortte onder het besef en gevoel van genade en liefde en de vrede, die alle verstand te boven gaat, dan begint mijn ziel wel eens te wenen onder het Godsgemis en dit baart zielssmart. Dan moet ik wel eens bidden om te bidden en is er wel eens innerlijk verlangen om Hem te omhelzen in die vruchten van gemeenschap, daar toch in de grond het leven der zaligheid in geproefd en gesmaakt wordt. Dat is toch meerder dan koorn en most. Als ik dan eens gevoelig mag worden over mijne ongevoeligheid, dan breken die banden wel eens een weinig, maar ik kom telkens weer in 't zelfde terug.

Ik gevoel mij zo onvatbaar voor elke belofte of toezegging uit het Verbond der genade en gevoel dat ik de Heiligen Geest bedroefd heb. Die werkt nu niet in mij als een geest der liefde en der sterkte en der vrijmoedigheid en ik beken dat ik die bron of fontein

des levens zelf van mijn, mond geweerd heb en gebroken, bakken heb uitgehouwen die geen water houden. Omdat ik onder mijn verkeerde besluiten gevangen genomen ben en nu gebonden lig onder de dood der verdorvenheid, die zo sterk in mij woont en woelt.

Ik moet wel eens zeggen en zuchten, hoe kom ik nog ooit tot God bekeerd of tot Zijn gemeenschap terug, waar ik uitgevallen ben. Nu heb ik nog een wetenschappelijk deel over van dien tijd, toen ik dagelijks de zonde beweede en de verdoemelijke kracht van de zonde uit mijn consciëntie was genomen. In die zalige toediening van de gaven van Christus, welke Hij verdient en gewrocht heeft tot vergeving der zonden en tot hun enigen troost in leven en in sterven. Maar wat baat had Simson van al zijn daden, welke hij in de kracht Gods gedaan had, toen de Filistijnen hem de ogen uitgegraven hadden en hem bonden in de kar. Zij konden onder de toelating met hem doen wat zij wilden, daar hij zijn kracht en sterkte in God kwijt was.

Ik ga nog wekelijks onder de bediening van Gods Woord, maar laat niets anders na als veroordeling, waarin ik vroeger zo mocht genieten en waarin ik wegsmolt van de *aanbiddelijke liefde Gods des Vaders des Zoons en des Heiligen Geestes*. Nu zijn 't droge borsten en zie ik dat een van mijn naasten uit de bediening gesticht of getroost of bemoedigd wordt, dan benijd ik ze en verdenk ze al spoedig. Ik zoek omgang met hen, die even nauw in haar ingewanden zijn als ik en toch ben ik 't in de grond het er niet mee eens. Zodoende gevoel ik mij wel eens moedeloos en dan word ik weer boos en vijandig. Ik ben meestal lastig van humeur voor mij zelf en mijn evennaaste en gevoel nu ik mijn leven kwijt ben, en de liefde Gods, de kracht van Christus en de versterking des Heiligen Geestes verloren heb, dat ik het beslag over mijn verdorvenheden, die zo sterk in mij zijn, kwijt ben en ook in mijn gezin en waar ik mij begeef of ga!

"Adrianus", zei de dokter, ik heb uw ziekte en krankheid uit uw eigen mond gehoord. Ze zijn Bijbels en zijn in overeenstemming met de bevinding der Heiligen. Eigen- of zelfsliefde is zo diep verborgen en ze is zo'n grote vijandin van God en van vrije genade. Ze heeft enkel haar leven in hoogmoed, eigen ik, eer en aanzien en is een eerrover van God en al Zijn Goddelijke Werken.

Wij lezen in Ezechiël 16 dat de bruid op haar schoonheid vertrouwd heeft en is toen met de weldaden, waarmee zij bekleed en versierd geworden was, gaan afhoereren. Zodra de ziel onder verkeerde besluiten op geschonken genade 'vleselijk gaat rusten en er genoeg aan heeft en wat in wordt, raakt zij zeker haar omgang en gemeenschap met God kwijt. Hij komt 't meest te doen in zijn onnozelheid en ongeoeffendheid. Dit zijn de poorten waardoor de zonden, die in hem zijn en hem inklevend aangeboren zijn" binnenkomen; welke Paulus noemt een wet der zonde, die hem gevangen heeft en in hem woont. Daar heeft hij geheel zijn leven mee te strijden. Hij dacht in zijn weningstijd over zijn zonden, dat hij ze alle als 't ware dood geweest had. Toen de tijd des welbehagens voor hem daar was dat de Heere die gunstig van hem weggenomen had, dacht hij dat al zijn vijanden overwonnen en alle koninkrijken onder zijn voet en hart waren.

Dat nu alles gebleven, ja zo niet ergernis, (zoals ge in uw ziekte te kennen gaf, met betrekking tot de liefde der zonde en des zelfs kracht, welke in u woont), is in die tijd voor hem onverklaarbaar. Nu heeft hij het geloof geoefend in de vruchten van de schuldvergevende genade en in de vrede met God. Hoe zal hij het nu maken in de verheffing van de Jordaan?

Omdat hij van zijn zijde de gemeenschap verloren heeft met de Heere, daar hij niet gewaakt en gebeden heeft tegen de zonde en de vijanden zijner ziel, is hij van dezelve

gebonden geworden.

Nu lezen wij, *dat Hij gegeven is tot wijsheid, rechtvaardigmaking, heiligmaking over de smetten en de doding der zonde*, welke in hem zijn. Wie zal nu de wijze en heilige en wonderlijke gangen verstaan, waarin de Heilige Geest Zijn volk leidt om en tot een onderwerp te maken, niet alleen van de trappen der vernedering, maar ook om hen een bewustheid en een medeweten in deszelfs oefeningen van de trappen der verhoging te schenken. Van achteren moeten alle dingen medewerken ten goede, voor diegenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn. Wanneer het licht bij aan- en voortgang de duisternis uit komt te drijven uit die gangen, die voor hem averechts zijn. Terwijl wij er in verkeren en ze moeten beleven onder de gevangenneming van de wet der zonde kunnen we geen één verdorvenheid ten onder te brengen, zonder 't leven van onze ziel of de kracht van Christus door Zijn Heiligen Geest.

En nu Adrianus, *ge hebt niet ontvangen de Geest der dienstbaarheid wederom tot vreze, maar de Geest der aanneming tot kinderen, door welke wij roepen: Abba, Vader*, omdat ge onder een Verbond der genade zijt gebracht. En nu lezen wij in Johannes: "Kindertjes indien wij gezondigd hebben, wij hebben een voorspraak bij de Vader, namelijk Jezus Christus, de Rechtvaardige".

Het is laat in de avond, ik hoop u morgen om 10 uur, zo de Heere wil en wij leven, nog een bezoek te brengen.

Derde Zaal, de bruilofszaal

Willem, terwijl wij 's morgens de *bruilofszaal* passeerden, hoorden wij zingen en dat ging onder zo'n zalving. Wij hoorden Adrianus zijn stem boven alles uit en wel uit Psalm 111:

*'t Is trouw al wat Hij ooit beval,
Het staat oprecht en waarheid pal,
Als op onwrikbare steunpilaren.
Hij is het die verlossing zond,
Aan al Zijn volk, Hij zal 't Verbond,
Met hen, in eeuwigheid bewaren.*

Willem, dat zingen gaf zo'n inslag in onze harten, dat wij dadelijk de bruilofszaal naar binnen gingen. Willem, ik kan u deze ontmoeting nooit weergeven. Adrianus was uitzinnig van de liefde Gods in Christus Jezus, nu de Heere Zijn trouwhoudende genade aan hem kwam te bewijzen, die hij zo veel jaren verdacht had onder de wolk van duisternis en harde gedachten over God, onder de gevangenneming van de dood der verdorvenheid, daar hij onder geworsteld, gezocht en gebeden had. Hij ging ons vertellen met veel ruimte en blijdschap in zijn gemoed, dat hij nu de Heere voor de tweeden keer ontmoet had. En wel, ten aanzien van Zijne eeuwige liefde in Christus Jezus over een arm verdoemelijk zondaar, die altijd gereed is om af te dwalen en verkeerde besluiten te maken.

Eerst toen hij in de gerichtszaal is geweest en is gevallen in de handen van verzoenende genade, in de Borg Jezus Christus, toen de dood en de vloek, zei hij, uit mijn consciëntie is weggenomen, heb ik het Verbond der genade geproefd en gesmaakt als een Verbond der liefde en nu ik de Heere voor de tweede maal ontmoet heb in de staat der verdorvenheid, waar ik onder gevangen was, heb ik 't Verbond der genade mogen proeven en smaken in zijn trouwhoudendheid. Ja, ik zou zeggen dat dit voor mij groter was dan de eerste keer, Willem. Ik kan niet zeggen, wat groter was voor hem, de droefheid en pijn en smart dat hij zoveel jaren zulke harde gedachten van de Heere had gemaakt, of de blijdschap, die hij proefde van de getrouwigheden

des Heeren over hem.

Willem, daar waren nog tal van patiënten in de bruiloftszaal die hun eerste liefde niet verlaten hadden, die waren blij met Adrianus en nochtans konden ze zijn blijdschap niet volgen. Hierover hoop ik je wel eens nader bericht te doen.

Nu Adrianus, zo'n ruimte in zijn Heere ontmoet had, ging hij al de vijf zalen bezoeken en ging al de patiënten de ruimte in zijn Heere aanprijzen. Dit gaf veel geur en nardus van zich. Willem, eer wij afscheid van' hem namen, gaf hij een versje op om te zingen. Dat kon nu ruim. Psalm 112 vers 4:

*Geen kwaad gerucht zal hem ontzetten,
Zijn hart is vast in 's Heeren wetten,
Want hij vertrouwt op Gods genade,
Hij vreest voor schande, leed nog shade,
Wel ondersteund zal hij niet wijken,
Tot hij zijn vijand ziet bezwijken.*

Vierde zaal, de operatiezaal

Leendert

Willem, nu wens ik u nog eens nader te berichten omtrent Leendert en Bart, die de vleeselijke vrijheid hadden gekozen. Leendert is laatst te bed terecht gekomen onder een zware nierziekte en er is niet veel hoop voor zijn herstel. Dit is een spoorslag mogen wezen, waarin de Heere hem tot orde heeft geroepen, want zoals ik u voormaals zei, als de Heere gaat denken over de liefde Zijner ondertrouw, dan gaat Gods volk gedenken aan 't verlaten hunner eerste liefde. Daar gebruikt de Heere onderscheiden en soms harde wegen voor.

Nu is Leendert in de **operatiezaal** terecht gekomen en nadat de dokter 't vuil uit zijn ogen en oren had weggenomen, waardoor zijn licht zo was verdonkerd en zijn oor zo zwaar geworden om de stem des Heeren en zijn consciëntie te beluisteren. De dokter ging vragen in welke gangen hij er toe gekomen was om de genade tot zulke grote vrijheid in 't vlees te gebruiken.

Nu 't stof uit Leendert zijn ogen en oren was weggenomen, omdat het zielreinigend licht hem nu beschenen had, ging Leendert zijn afdwalingen onder veel gewezen en smekingen hem verhalen.

"Dokter", zei Leendert, toen ik genade gevonden heb in de ogen van mijn Rechter door de toegerekende gerechtigheid van Jezus Christus, op mijn consciëntie, was er geen mens rijker op aarde. Hoe dieper ik bij mijn afkomst en mijn goddelozen weg gezet werd, hoe groter het wonder voor mij was. Nu kon ik het onmogelijk nalaten om hierover te zwijgen. De stenen zouden eer gesproken hebben dan ik gezwezen. Ik heb stad en land afgereisd om dit wonder te gaan vertellen, want ik was nu bekeerd geworden en behoefde nooit meer te twijfelen. De liefde Gods en de vrede die alle verstand te boven gaat in Christus Jezus, had mijn hart en genegenheden geheel ingenomen en vervuld. Als ik met stormweer varen moest, kon de boot niet vergaan, omdat ik er op was. Ik dacht dat alle mensen zo blijde met mij waren, als ik met hen, want ik gunde mijn grootste vijand de zaligheid, uit de ruimte, die ik in de Heere had. Ik herinner mij eens dat ik op een keer des avonds laat nog bij een eenvoudig Christen aankwam en hem de zevenden keer mijn bekering ging vertellen. Ik bemerkte dat de oude man er niet zo blij mee was als ik en dat hij liever naar bed was gegaan. Ik dacht dat hij zo in de dood zat. Toen ik hem verliet zei hij tegen mij: "Ge moet op uw weg

hier maar eens overdenken of Paulus op de weg naar Damascus op de weg of *door* de weg was". Maar ik was er geheel onvatbaar voor. Ik mocht bij de meesten waar ik kwam nog terugkomen en had dan ruim onthaal. Ik kon niets gemakkelijker zingen dan dat versje uit Ps. 119:

*Ik ben een vriend, ik ben een metgezel,
Van allen die Uw naam ootmoedig vrezen,
En leven naar Uw Goddelijk bevel,
O Heer' hoe wordt Uw goedheid ooit volprezen,
Gij doet op aard' aan alle schepselen wel,
Och wierd ik in Uw wetten onderwezen.*

Dit heb ik zeven weken vol gehouden en op 't laatst waren mijn tranen van aanbidding en bewondering opgedroogd. Ik gevoelde dat de fontein van mijn mond geweerd was en mijn leven kwijt.

O dokter, had ik daar nu maar blijven liggen en wenen of hij nog eens terug wilde komen. Maar ik ben opgerezen voor de Heere en ben uit mijn wetenschappelijk deel dat ik overgehouden heb van mijn bekering gaan leven. Er mee tot mij zelf ingekeerd en wat er mee geworden. Eigenliefde en zelfsbedoeling hebben mij zo ver van de Heere afgevoerd en de wezenlijke vruchten des Geestes doen ontwennen, om in de ware vernedering en verootmoediging des harten voor de Heere te wandelen. Toen heb ik een Antinomiaanse slang om mijn hart gekregen en die heeft mij tot alle vleeselijke vrijheid vervoerd. O dokter, als de rijkdommen gaan verminderen en hij raakt hierin zijn armoede kwijt in betrekking dat hij er mee van zijn staat en afkomst komt af te leven, geraakt hij zijn leven kwijt. Want dit moet de genade groot maken en elke keer niets worden en blijven, om alleen de eer aan Hem toe te brengen, die Hem alleen toekomt. O dokter, als we de Heiligen Geest hebben bedroefd na vele vermaningen en onze consciëntie hebben verkracht door onze zonden, dan raken wij het beslag kwijt voor ons zelf en over ons huisgezin en in onzen omgang met onzen naaste. Wij geraken onze achting en ons opzien voor hen kwijt en wij worden cijnsbaar onder hen. Omdat wij onze sterkte in God kwijt zijn, raken ze baas over ons en verzwageren wij er zover mede, nu kunnen wij ze niet meer bestraffen, omdat wij met zoveel zonden beslapen zijn. Als de vruchten van 't leven die achter ons liggen nog eens gaan spreken, dan moeten wij zwijgen, omdat wij door onze zonden cijnsbaar geworden zijn. Hier wordt de spreuk Salomo's in bevestigd: "De rechtvaardige wankelende voor 't aangezicht des goddelozen is een bedorven bron en springader".

O dokter, ik had mijn licht overgehouden en daar heb ik niets als kwaad mee gedaan. Ik liep met de maatstok en gewicht en allen die 't zo niet geleerd hadden als ik, hadden de maat niet en die niet gerechtvaardigd waren, duwde ik de put in. Want ik deed dezulken in de ban en misbruikte de woorden van Van der Groe en stelde geen leven voor de rechtvaardigmaking; maar uit mijn hoogmoed. Ik leefde bij de vastigheid van 't Verbond der genade en mijn staat, mocht ik het met schaamte zeggen, "zonder vrucht". Ik was een beul voor de ware bekommerden over hun zonden. Die moesten de volle Christus hebben en ik was een meester in onderwijs om alle zonden in de mens te stellen en alle gerechtigheid in de Heere Jezus Christus, maar zonder verootmoediging of vernedering des harten. Nu waren de zonden en de verdorvenheden in mij zo sterk, want die werden onder mijn licht niet beweend of gekruisigd of ten onder gebracht. Wereldsgezindheid en gelijkvormigheid hadden de overhand. Als ik volk ontmoette, welke uit het dadelijk leven opkwamen, die benijdde ik en trachtte met mijn licht de vrucht in hen te doden.

Mijn oog was boos, omdat God goed was. Soms gebeurde het mij dat ik het in mijn consciëntie kreeg en dan zag en gevoelde ik ze veel gelukkiger dan mij en werd er door vernederd. Maar ik kon er niet mee bij de Heere komen en dan had ik mij zelf niet feil en moest voor mijn leven en mijn bekering vechten.

Nu is de Heere van alle kanten mij tegengekomen. In mijn huisgezin is alles in disorde en van zijn plaats in mijn financiën. Nu lig ik te bed en de tijdelijke dood nabij. Hoe kom ik nu tot God bekeerd en nog eens tot die ware geloofsgemeenschap, waarin ik mij zelf zo diep en ver heb uitgezondigd.

De Dokter zei tegen Leendert: Wij lezen in de 89e Psalm vers 13:

*Ik zal de heerschappij doen duren bij Zijn zaad,
Zoolang de Hemel zelfs op vaste pijlers staat,
Maar zo Zijn kinders ooit Mijn zuiv're wet verlaten,
Zo 't richtsnoer van mijn recht ter regeling niet kan baten
Zo zij ontheiligen wat ik heb voorgeschreven,
Dan mogen zij gewis voor Mijne straffen beven.*

Ik hoop morgen, zo de Heere wil en wij leven, nog een bezoek te brengen. Willem, toen ik 's morgens met de dokter in de *theologie* de operatiezaal in zou gaan, ontmoetten wij de *medische* dokter die bij Leendert geweest was en wij vroegen hem belangstellend naar zijn welstand. De dokter gaf allen moed verloren en naar zijn praktijk zou hij vandaag wel sterven, daar de dood aan 't inkomen was.

Wij haastten ons om bij zijn ledikant te komen en vonden hem nog in volle bewustzijn. De dokter vroeg hoe hij 't maakte en of hij nog onder de verberging en de verlaten was van Gods gunst.

"Dokter" zei Leendert, "ik heb in de voornacht met mijn aangezicht in de peluw gelegen wegens schuld en schaamte over mijn Godonterend leven. Ik heb niets anders gedaan dan smeekschriften opgezonden in gebeden en smekingen en dat ik mij waardig gemaakt had, voor eeuwig van Gods gunst verstoken te zijn. Toen heeft het de Heere behaagd om de zegels van het Verbond der genade te openen. O dokter, ik kan niet geloven dat de verloren zoon ooit met meer liefde is omhelsd van de Vader in Christus Jezus. En nu is mijn ziel vervuld met droefheid, omdat Zijn trouwhoudende genade zo groot en met zoveel liefde geschonken is en o dokter nu verlang ik maar te sterven, dan behoef ik nooit meer te zondigen tegen zo een goeddoend en trouwhoudend God en aan de anderen kant zou ik wel hier willen blijven om Zijn goedheid en getrouwheid aan zo'n dwalend en afkerig zondaar bewezen, te gaan vertellen over 't gehele wereldrond.

Nu dokter ik gevoel dat mijne lichaamskrachten van allen kant mij gaan verlaten en dat de dood nabij is en nu verlang ik nog een versje in de gemeenschap te zingen, aan deze zijde van 't graf en wel Psalm 36: 2:

*Uw goedheid Heer' is hemelhoog,
Uw waarheid tot de wolkenboog,
Uw recht is als Gods bergen,
Uw oordeel grond'loos, Gij behoedt,
En zegent mens en beest en doet,
Uw hulp nooit vruchtloos vergen,
Hoe groot is Uw goedgunstigheid,
Hoe zijn Uw vleug'len uitgebreid.
Hier wordt de rust geschonken,*

*Hier 't vette van Uw huis gesmaakt,
Een volle beek van wellust maakt
Hier elk in liefde dronken.*

En hier is Leendert in heengegaan.

Bart

Willem nu wens ik u nog iets mee te delen aangaande Bart.

Toen hem geboodschapt was dat Leendert ernstig ziek was, is hij hem terstond gaan bezoeken en heeft Leendert opgepast tot aan 't einde van zijn leven.

Hij heeft alles bijgewoond wat Leendert in zijn ziekte ontmoet en beleefd heeft. De derden dag van zijn ziek-wezen kwam hij hem onder gevoel van spijt en droefheid aan te spreken, dat hij hem mee omgevoerd had tot vleselijke vrijheid en dat zij jaren daarin geleefd hadden en zoveel kwaad mee gedaan hadden. Hoe ver zij geweken waren van 't rechte leven en nu de vraag: *hoe God ontmoeten, als de dood kwam?*

Dit heeft zo'n inslag in Bart zijn leven gegeven uit het leven en afsterven van Leendert, dat hij zijn dagen en nachten doorbrengt met wenen over zijn afgelegde weg. En nu hij Leendert zo ruim heeft zien afsterven en hij onder de donkerheid en verberging moet verkeren.

Ik heb hem op de begrafenis van Leendert ontmoet en daar was veel volk, maar hij was in een hoek gekropen en heb hem niet een woord horen spreken. Maar op 't graf nadat een ouderling gesproken had, kon hij 't graf niet verlaten zonder iets te zeggen. Hij begon met deze woorden: "Wee hunner als ik van hen geweken zal zijn" en hieronder kwam hij met veel zielssmart over zijn afwijkingen te spreken en hoe hij onder de verkeerde besluiten en zelfliefde en zelfvoldoening zijn leven kwijt was geworden; onder verkeerde handen was gekomen en opgevoed tot vleselijke vrijheid. Hij vermaande zijn omstanders, dat ze toch bewaard mochten blijven voor de Antinomiaanse geest, welke tot alle vleselijke vrijheid leidt en hem een dorre magere ziel geeft. Het brengt ook een veroordeelde consciëntie, als ze niet geheel gaat slapen, wegens de volharding der zonde. Want als die molen eenmaal door de vang is gelopen, wat een macht van vrije genade er toe nodig is, om hem hierin staande te houden.

Willem, nadat er een geruime tijd was verlopen, ontmoette ik de dokter van de operatiezaal en kwam hem vragen hoe Bart 't maakte.

De dokter zei: Bart doet dag en nacht niets anders als boetpsalmen zingen en bidden en geloofde dat hij spoedig in de bruiloftszaal terecht zou komen. En wel omdat de schuldvergevende genade al in de zielzaligende bewening der zonde is ingesloten.

De dokter zijn zeggen is bewaarheid geworden. Twee dagen later, toen wij des 's morgens om 10 uur de bruiloftszaal passeerden hoorden wij een bijzonder gezang in de bruiloftszaal. Wij hoorden Bart boven alles uitzingen en wel uit Psalm 6: 9:

*De Heer' wil op mijn kermen,
Zich over mij ontfermen,
Hij heeft mijn stem verhoord,
De Heer' zal op mijn smeken,
Geen hulp mij doen ontbreken,
Hij houdt getrouw Zijn woord.*

Hierin is de getrouwheid en onveranderlijkheid des Heeren in hem bevestigd, daar er in de Heere geen schaduw van verandering en omkering is en hij menigvuldiglijk vergeeft. Hij vergeeft de beweende zonden op Zijn eigen tijd om Jezus Christus' wil door de Heilige Geest.

Nu had Bart zijn vorige blijdschap en de vrede die alle verstand te boven gaat, weer teruggekregen en leefde in de liefde en de vertroosting des Heiligen Geestes. Ja, onder een meerdere geloofsontdekking dan in de eerste daad van zijn schuldvergeving, daar hij zo zwaar tegen de liefde en de geschonken vruchten des levens had gezondigd. En nu vreest 't gebrande kind 't vuur. Nu is Bart zijn hoofdprediking tegen de Antinomiaanse geest, om de schadelijkheid, zielsverderfelijkheid en bovenal de Godonterendheid open te leggen. Zo hebben wij Bart verlaten.

Cornelia in de operatiezaal

Willem, nu wens ik u mee te delen aangaande een patiënt in de operatiezaal, die voortdurend onder vele vertwijfelingen leefde. Het is een vrouw en ze heet Cornelia. Nadat de dokter het vuil uit haar ogen en oren had verwijderd, waaruit en waardoor zij de troost en sterkte van de genade moest missen, *ging hij naar de reden vragen van haar staatsvertwijfelingen.*

Dokter, zei Cornelia, 18 jaar geleden heb ik beide in de gerechtszaal en bruiloftszaal geweest. Dit kan ik voor mij niet anders noemen in 't medeweten mijner ziele, of ik heb de Heere beide ontmoet in de dood en in het leven, nadat ik 7 jaar onder de overtuigende en ontdekkende genade geleefd en geworsteld heb. Eerst heb ik getracht om mijn overtuiging op zijn sterkst te beantwoorden met mijn verbetering des levens, om hiermede mijn begane zonden te betalen. Ik kende en begreep geen andere weg om zalig te worden, daar de rampzaligheid van mijn leven voor mij was opengevallen. Hierin deed ik grote teleurstelling op en leerde verstaan, van toen wij in het vlees waren, wrochten de bewegingen der zonden, die door de wet zijn in onze leden, om de dood vruchten te dragen. De verdorven mens des harten ging sterk in mij woelen en werken tegenover mijn beste betrachtingen. Dit verwekte in mij moedeloosheid, medelijden met mij zelf en vijandschap tegen God. Maar de zonde oorzaak genomen door 't gebod, heeft in mij alle begeerlijkheid gewrocht, want zonder de wet is de zonde dood.

Na enige jaren hierin geworsteld te hebben, gebeurde 't mij op een avond, dat ik op een krachtdadige wijze in gevoelig besef in 't Paradijs gezet werd en 't boek der schepping openviel. Daarin kwam ik te lezen hoe rein, heilig en goed ik uit mijn Scheppers hand was voortgebracht en hoe ik mij zelf moed- en vrijwillig van die gaven had beroofd, waarin ik de Heere ongedwongen liefhad en kon liefhebben als 't hoogste einde. Dit werkte in mij zo'n verslagenheid des harten, boetvaardigheid en droefheid, dat ik vergeten heb brood te eten. Ik zag mij zo naakt en ledig voor God staan en gans machteloos en hulpeloos om Hem ooit meer te kunnen dienen en liefhebben van mij zelf en geen kwadrantpenning om mijn grote schuld te betalen. Dit werkte in mij zo'n armmakende daad, dat ik beneden de geringste dieren des velds stond, dewijl de os zijn bezitter en een ezel de kribbe zijns Heeren kende. Het gebod dat ten leven was, 't zelve is mij de dood geworden. Toen ik hier zwaar onder worstelende was, vielen deze woorden diep in mijn hart: "Die in mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven".

Hier kwam de persoon des Middelaars door Zijn Geest zo krachtig te spreken in de openbaring van 't Evangelie. Zijn Borgtochtelijke liefde om gebonden zondaren onder

de vloek van de wet en hun gescheiden staat van God, waar ik mij zelf onder gevoelde, te willen helpen en verlossen. Ik kreeg in hem al de eigenschappen als Borg te zien, niet alleen in zijn gepastheid, bereidwilligheid en liefde, om mij te willen helpen, maar de trappen der vernedering van Zijn Borgtochtelijk lijden vielen met zoveel zalving des geestes voor mij open als dat ik hierin verslonden werd. Hierin dacht ik dat ik mijn banden en benauwdheid geheel kwijt was. Acht dagen bijna onafgebroken heb ik daarin mogen verkeren. Toen ik de laatsten nacht van de acht dagen ontwaakte, was ik de gestalten en 't gevoel uit die openbaring van 't Evangelie, waarin ik alles zag, wat tot mijn zaligheid nodig was, geheel kwijt. Donkerheid en veroordelingen onder mijn onverzoende staat vielen zo zwaar als ooit tevoren op mijn consciëntie. En eer ik des avonds naar bed zou gaan, viel de korthed van mijn leven mij zo zwaar aan, daar die laatste schreden tussen mijn leven en de dood onmiddellijk zouden weg zijn en dat onder een gevoel van een toegerekend oordeel over mijn schuld en goddeloos leven. Er bleef geen tussenstand mijnerzijds meer over onder de inwachting van voor eeuwig onder wrekende gerechtigheid in de hel te vallen.

Toen ben ik in de eeuwige liefde Gods in Christus Jezus terecht gekomen in de standelijke vrucht van de schuldvergevende liefde. Elk Persoon in 't Goddelijk Wezen was voor mij een God der verzoening in deze vrucht der liefde. De vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, had mijn gehele leven vervuld en ingenomen onder een heilige gemoedsbeweging en in een zalige rust in God. De banden des doods of de gerichtsbanden waren van mijn consciëntie weggevallen. God had zijn toorn en gramschap afgelegd; en zie, 't was alles nieuw geworden. Nu had ik de Heere beide in de dood en in 't leven ontmoet.

Hier heb ik dertien jaar uit geleefd, bij de gestalte en de gevoelige gewaarwording van de schuldvergevende liefde. Daar ik middelijkerwijze met volk omging, welker onderwijs niet verder ging en de Heere in dezen zweeg, had ik er genoeg aan. Ook 't onderzoek van de godzalige en de beste predikers zweeg voor mij in mijn weg.

Nu ben ik de laatste vijf jaren van de achttien in zo'n donkere gevoelloze staat des harten terecht gekomen. Ik heb mogen verstaan in 't geen achter ligt, dat alle mensen eender op aarde komen, in zonden en ongerechtigheid ontvangen en geboren, en daaruit maar een gang des levens hebben, bestaande in begeerlijkheid der ogen, de grootheid des levens en de vriendschap der wereld. Ik had gedacht dat 't al overwonnen vijanden waren; en o mocht ik 't tot schaamte en leedwezen belijden, dat ik hieronder zo zwaar gevangen lig. Ja, ik zou zeggen, ik zou weer geheel opnieuw bekeerd moeten worden. Nu die vruchten mijn hart hebben verlaten, hoe zal ik nu nog tot de Heere bekeerd worden. Ik heb geen grondslag overgehouden om op te vertrouwen.

Want nu besef ik dat ik mijn staat en verzekeringen vast gemaakt heb in de vruchten van de schuldvergevende liefde en nu zeggen ze van binnen tegen mij: als nu de dood komt en u moet dezelve missen, dan zult ge de kalk van de muur halen en nochtans onder dit alles licht mijn consciëntie onder geen richtelijke schuld. Die is weggevallen.

Maar ik mis de opklaring en de toepassing, waar ik ze in de onderhandelingen van 't genadeverbond, in de personen van 't Goddelijk Wezen ben kwijt geworden en vandaar ik er geen gebruik van kan maken. Dit is mijn grootste bekommernis onder de gevangenneming van mijn dodigheid en hardheid des harten, waarin de zorgvuldigheden des levens mij geleid hebben.

"Cornelia", zei de dokter, "waarin u staande gehouden zijt, zijn er velen van de gerechtvaardigden in de consciëntie, die hiervan niet in 't gemis komen en die uit de

vrucht van de wederliefde, de Zoon en de Vader eigenen en die rechtvaardigmaking als een vrucht van de verdienste van Christus niet hebben leren kennen dat die onderscheiden is van zijn Persoon en nochtans niet afgescheiden. Dat wordt alleen maar geoefend in de onderhandeling van 't Verbond der genade, waarin de rechtvaardigmaking in de oefening van de Drie Personen in 't Goddelijk Wezen door de Heilige Geest verklaard en toegepast wordt.

En dat de rechtvaardigmaking in de ene zondaar meer onmiddellijk geoefend wordt, waar de vrijspraak in de consciëntie dadelijk in de onderhandeling van het Verbond der genade bevestigd wordt, waarin de Heilige Geest de oefening der rechtvaardigmaking in de consciëntie in de Persoon des Middelaars bevestigt. De Borg spreekt als de tweegbrengende oorzaak, welke Zijn gaven uit Zijn tweegbrenging in de oefening van de rechtvaardigmaking hem als een vrucht van Zijn verdiensten schenkt en toepast. Hierin wordt de liefde Gods die alle verstand te boven gaat hem medegedeeld, waarin de eerste Persoon spreekt in de Tweede en in die gaven en vruchten van de Borg, die hij aan de zondaar geschonken heeft, hem vrijgesproken en hem omhelsd of hij nooit zonde gedaan, ja of hij alle gehoorzaamheid volbracht had, die in Christus voor hem volbracht heeft. En nu is het de middellijke weg van de Heere om de weldaden van het Verbond der genade, bestaande in de wederbaring, rechtvaardigmaking en de heiligmaking in zijn vruchten en eigenschappen te verklaren en toe te passen in de oefening van de ziel.

In zover de ziel het geloofslicht komt te missen, komt de ziel in 't gemis, omdat de toepassing er in achter blijft en omdat hij de uitklaring van die vruchten, welke hij gestaltelijk geoefend heeft, komt te missen.

Cornelia, ik moet nog andere patiënten gaan bezoeken. Dat de Heilige Geest Zijn licht moge schenken over de gangen van uw ziel".

Willem, een half jaar daarna ontmoetten wij Cornelia, nadat zij kortgeleden op 't Pinksterfeest te Jeruzalem verkeerd had. Zij was uitermate verheugd in de vertroosting des Heiligen Geestes, ja zij kwam ons te zeggen dat Petrus niet meer sterkte geschonken kon zijn, toen hij zijn eerste predicatie deed in de uitstorting des Heiligen Geestes, als hij de volle Christus door de Heiligen Geest kreeg te zien uit Genesis 3, vandaar, waarin de moederbelofte weder geopend en verder onder de schaduwen en voorzeggingen werden bekend gemaakt. Tot op die tijd dat hij die kwam te vervullen en vlees en bloed aan kwam te nemen, geworden uit een vrouw en geworden onder de wet om al diegenen die onder de wet en vloek waren te verlossen. En in de trappen der vernedering en der verhoging kwam in te zien en zo vrij uit kwam te prediken als mijn ziel is gesterkt en getroost is geworden op 't Pinksterfeest te Jeruzalem. Het heeft de Heere behaagd, om 't licht in de gangen en oefeningen van mijn ziel te laten vallen, om mijn roeping en verkiezing vast te maken.

De Heilige Geest kwam mij te zetten bij de bewogenheid in Zichzelf, waaruit Hij reden had genomen uit Zich zelf, om een gemeente uit te verkiezen in Christus Jezus, die Hij in de tijd komt te roepen, te rechtvaardigen en te verheerlijken. Hierin kwam de Heilige Geest de werkzaamheden en de vruchten te bevestigen die ik onder de overtuigende en de ontblotende genade beleefd en geoefend had in de roeping tot op die avond, toen ik de Heere in de dood ontmoet had, als de laatste schreden tussen mijn leven en de dood daar waren en geen andere inwachting overbleef als dadelijk onder de wrekende gerechtigheid om te komen en in de hel te vallen. Daar is mijn ziel gered en daar ik gezondigd had, kon Hij vanwege Zijne Goddelijke Majesteit, rechtvaardigheid en heiligheid, de zonden niet ongestraft laten en moest ik nu betalen of een ander.

En hoe ik toen dit 's avonds ondervonden had onder de gerichtsbanden, waarin de daad van de sententie mijn leven afsneed en waar de Tweede Persoon onmiddellijk kwam te spreken. En Zijn gaven of vruchten van Zijn teweegbrenging in de rechtvaardigmaking, als een vrucht van de verdiensten Christi had doen beleven in de uitstorting van Zijn eeuwige liefde en de vrede die alle verstand te boven gaat.

Hoe nu de eerste Persoon sprak in de Tweeden, in die gaven en vruchten, die de Borg aan de zondaar geschonken heeft, in de oefening van de rechtvaardigmaking in de consciëntie. Waarin de eerste Persoon Zijn volkomen genoegzaam neemt en hem vrijspreekt en een recht schenkt ten eeuwigen leven. Hierin wordt zijn roeping en verkiezing vast gemaakt en heb ik geloofsgemeenschap mogen oefenen met de Vader en de Zoon door de Heilige Geest.

Nu kan ik de troost en de sterkte niet noemen, welke ik in de geloofsrust in een Drieënig God kom te proeven en te smaken. Toen ik gisteren mijn Bijbel opensloeg en wel bij Eféze 1: 3 tot 6 kwam te lezen, kreeg ik veel ontsluiting en inleving in mijn ziel met die woorden: "Gezegend zij de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, die ons gezegend heeft met alle zegeningen in de hemel in Christus. Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem voor de grondlegging der wereld, opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde. Die ons tevoren verordineerd heeft tot aanneming tot kinderen door Jezus Christus in zich zelf en naar 't welbehagen van Zijn wil. Tot prijs der heerlijkheid Zijner genade door welke Hij ons begenadigd heeft in de liefde".

Mijn ziel is zo weg gezonken in de bewondering en hoe ik een kind Gods was, eer ik er was van alle eeuwigheid en met eerbied gezegd, zo oud was als God. En op welk een onwrikbare grondslag Gods volk nu gezet is, nu zij er het medeweten van aan hun ziel mogen proeven en smaken, terwijl hun roeping en verkiezing in hen is vast gemaakt.

"Cornelia", zegt de dokter, "de Heere heeft u grote genade willen schenken, jaag nu maar naar de volmaaktheid, waartoe gij van Christus Jezus gegrepen zijt".

"Dokter", zegt Cornelia "de discipelen hebben nog heel veel door moeten maken na 't Pinksterfeest en nadat hun roeping en verkiezing was vast gemaakt, maar de bruijloftskinderen kunnen niet treuren zolang de bruidegom nabij is".

"Cornelia", zegt de dokter, geniet 't goede ten tijde des voorspoeds en ik hoop over vijf jaren u wel eens te ontmoeten".

2 personen in de bruijloftszaal

Willem, nu wens ik u nog iets te vertellen aangaande die twee, welke in de eerste liefde zijn blijven staan en in de bruijloftszaal zijn gebleven, waarvan er j.l. Dinsdag één is gestorven. Ik wens u de wandeling eens te vertellen, die zij liepen.

Zij hadden een bijzonder getuigenis van degenen die buiten waren. De grootste vijanden van Gods volk hadden eerbied voor hun leven en wandeling. Wanneer zij van tijdelijke armoede hoorden onder bekenden en onbekenden, waren hun harten en beurs het eerst open, bij ziekten en ongelegenheden boden zij de eerste vrijwillige hulp, was er geschil of verbittering onder de patiënten, zij waren de eersten om tot vrede te brengen. Zij bezochten dagelijks de gewondenzaal en de ziekste patiënt verstond ook in haar, dat de liefde oprecht was en dat ze hun ziekte niet op 't lichtst zochten te genezen. Nochtans waren er in de zaal die haar niet zo beminnelijk waren.

Zoals ik voorheen gemeld heb waren er in de zaal twee afdelingen, die een soort

vereniging onder zich vormden. *Aan de rechterzijde was beschouwend en levend geloof voorzitter en aan de linkerzijde doodbrakend.* Daar moesten zij soms veel strijd tegen voeren als zij met die van de rechterzijde in gesprek waren. Zij wezen hen op de doorvloeiing van hun begrip, wat zij niet onderworpen waren gemaakt. Dan waren zij wel eens lastige bezoekers voor die patiënten, welke een diep gezicht in de staat der ellende en der verlossing bespraken en maar een of twee graden koorts hadden. Die maakten de meeste drukte op de wereld, op gezelschappen, op begrafenissen, in en over kerkelijke gangen, in spoor en boot, kortom alwaar men ze ontmoet, vindt men ze het eerst in een gesprek. Ze zijn toch voorzichtig, want als zij er een ontmoeten op de weg, die praktijk heeft en het onderworpen gemaakt is, wat hij bespreekt, proberen zij buiten schot te blijven. Moeten zij bij zulk een eens de nederlaag lijden, zij weten zich spoedig te redden, want ze zijn thuis in de waarheid en daar helpen zij zich voortdurend mee. Totdat zij hun geringe koorts weer eens krijgen en dan hebben zij in die mate hun terugzetting. Hun licht is zover boven hun oefening, dat zij verder kunnen spreken dan sommigen, die het onderworpen gemaakt zijn en 't licht meer moeten missen over hun gangen van hun leven.

Omdat ze het licht niet onderworpen gemaakt zijn, zijn ze, welke hun eerste liefde bewaard hebben, meestentijds niet welkom. Zolang de patiënt nu opgaat in de mening dat 't licht, dat voor ons opgaat, en hem, de dingen die voor zijn zintuigen of zijn aandacht gebracht wordt – en hij zich soms in verlustigen kan, zijn gemoed verheft en zijn hartstochten naar boven brengt, menend dat dit de oefeningen zelf zijn; - komt hij zeker verkeerd te besluiten, omdat dit de zaken zelf niet zijn, die hem in de oefeningen geschonken worden.

Ook voor de linkerzijde, waar doorbrakende voorzitter was, waren zij niet altijd welkom. Voor hen waren zij veel te ruim en dachten maar dat zij te vlot over vrije genade spraken.

Willem, ik wens een kort gesprek mede te delen tussen doodbrakende, Thomas geheten en Johannes, die in zijn eerste liefde is blijven staan.

"Thomas" vraagt Johannes, "hoe oud bent u al?"

"Zeven en zeventig jaar", zegt Thomas.

"En u Johannes" vraagt Thomas, "acht en tachtig jaar" zegt Johannes.

"Bent u niet blij Thomas, dat de tijd nadert, dat de dood ons verlossen zal uit dit Mesech der ellende"?

Je hebt er nog al moed op Johannes, ik durf dit niet te zeggen. Hoe zal ik de dood ontmoeten zonder schrik en vreze. Ik ben een oud zondaar, die vol zit van alle zonden en ongerechtigheid, ja ik zou zeggen, dat geen een mens uit Adam geboren, zo melaats en onrein is van alle zonden als ik. Ik heb van mijn jeugd af aan strijd gevoerd tegen de zonden en nu zijn ze nog groter en sterker geworden en meerder dan toen ik begon om tegen hen krijg te voeren. Ja, zelfs de zonde mijner jonkheid, die mijn ouderdom doet afsterven, woelen en werken zo sterk in mijn verdorven hartstochten als ooit in mijn vorig leven. En o. hoe kom ik in zo'n weg nu ooit tot God bekeerd? Terwijl God te rein van ogen is dat Hij het kwade kan aanschouwen. O als ik ze nu eens innerlijk en hartelijk mag bewenen, heb ik wel eens ademtocht en dan kom ik wel eens heimelijk te denken, och of ik maar sterven mocht, daar ik dan niet tegen zo'n goeddoend en alles-waardige God meer behoef te zondigen. Maar omdat ik niet met God verzoend ben, durf ik dat niet hardop te zeggen.

"Thomas", zegt Johannes, "uw toestand is zeer rampzalig en uitermate ellendig en kan door geen mens meer op aarde meer hersteld worden. Hier schieten alle menselijke krachten van u zelf en alle andere ver tekort. Nochtans is uw toestand niet hooploos en

reddeloos. Dat de zonden nu de banden des doods in u werken en de beken Belials u verschrikken moet u wel verootmoedigen en de zonden doen bewenen, maar niet ontmoedigen of u van dezelve nimmer verlost of verzoend kunt worden. U heeft toch wel eens gelezen of horen prediken dat 't Wezen aller wezens een band des Verbonds gemaakt heeft en die berust en bestaat om een zondaar hoe zwaar en menigmaal hij gezondigd heeft, uit genade te willen zalig maken en dat alleen in die Borgtochtelijke gerechtigheid van de Zoon Zijner eeuwige liefde. Geopenbaard en aangeboden in dat aanbiddelijke en dierbare Evangelie, voor een ieder zondaar, die zich schuldig mag kennen en tegen alle geboden Gods gezondigd heeft en geen van dezelve gehouden en steeds tot alle boosheid geneigd is, hem om niet zonder enige Zijner verdiensten, uit loutere genade, Zijn gerechtigheid wil schenken. Dit geeft zoveel vrucht af en troost voor die gebundene des doods om der zonden wil of hij voor lijn eigen zonden betaald heeft".

Dit licht, zegt Thomas, van 't Evangelie is wel eens zo krachtdadig op mijn banden des doods en ellende gevallen en heb wel eens met moed en troost en sterkte dat grote en heerlijke werk van de Borg Jezus Christus mogen zien openliggen, dat mijn ziel er in versmolten is geworden en mijn dadelijke banden en benauwdheid in verloren ben en dat in de trappen Zijner vernedering en verhoging. Maar als dat licht weer weg is, dan krijg ik mijn banden weer terug. Mijn verdorvenheden worden dan weer sterker dan ooit tevoren. En als ik dan ga denken over die Persoon en Zijn gezegend werk, dan durf ik niet meer denken dat Hij met mij ooit meer in onderhandeling wil komen. Terwijl al wat aan Hem is en al Zijn eigenschappen zo rein, heilig, rechtvaardig en goed zijn. Al de mijnen zo onrein, onheilig, zondig en verdorven, dat ik het van mijne zijde te vrij en te vermetel zou noemen om tot Hem te naderen.

Ik kan niet geloven, dat zo'n Persoon met zo een onrein, onheilig monster en onwaardige, die nergens meer voor deugt dan voor brandhout voor de hel, te doen wil hebben. En dan te gevoelen en te beseffen dat zien geen hebben of geloven is.

"Thomas", zegt Johannes, "je hebt een sterk en groot geloof in de staat der ellende en een klein en zwak geloof in de staat der verzoening. U moet maar veel bidden of de Heere u gunnen en geven moogt, om een oog buiten u zelf te mogen slaan, om uw reinigmaking en zaligheid buiten u zelf te mogen zoeken en om het ongeloof te mogen verbreken. Om daar te mogen legeren in de bediening van Christus, waar alleen de rust des geloofs gevonden wordt."

Vijfde zaal.

Paulus, in de zaal van onverbeterlijkheid

Willem, nu wens ik u eens een verslag uit te brengen aangaande een patiënt, die al tien jaar doorgebracht heeft in de zaal van onverbeterlijkheid.

Een lerend Ouderling, die van zijn hoorders beschuldigd is, dat hij de bevinding predikt en niet de Christus. Daar er tegen een Ouderling geen beschuldiging ingebracht mag worden als onder twee of drie getuigen, waren al de vijf dokters van de vijf zalen erbij.

De patiënt, Paulus geheten, begon zijn redenen te openen met te zeggen: "Ik verblijd mij waardig geacht te mogen worden om de waarheid te mogen belijden, zoals ik die, onder de voorlichting des Heiligen Geestes in Gods Woord heb mogen verstaan, beseffen en gevoelen. Waarin beiden (beschreven zijn, de staat van onze afval én de zondige vruchten, die ons tijdelijk en eeuwig rampzalig hebben gemaakt, bestaande in *een staat van schuld en verdorvenheid*. Die staat van schuld is zo groot, dat alle

menselijke vruchten van verdiensten, ter gerechtigheid, ten enen male uitgesloten zijn, om de tijdelijke en eeuwige straffen te kunnen ontgaan. Omdat zijn beste werken uit kracht van zijn zondige aard en natuur, zondig en onvolmaakt zijn. Ja, hoe ten allen dage, van onze eerste ouders af, na de val, wij ons zelf van die gaven hebben beroofd. Onze natuur is aards, zondig en duivels geworden, de grootheid des levens, de begeerlijkheid der ogen en de vriendschap der wereld, van de geringste werkman tot de aanzienlijkste en de hoogst ontwikkelden van de studie ook. Waar men ook de mens ontmoet op aarde, zijn spreken maakt hem openbaar. De vervulde en onvervulde begeerlijkheden hebben de gehele aarde met wrevel vervuld. Dat maakt heden ten dage nog dat de strafgevangenissen gevuld zijn en in hoofdzaak de krankzinnigengestiten vol zijn. De twist onder elkander, in huisgezinnen en families, enz.

Maar nu o eeuwig wonder, dat er nu in die soevereine Schepper van hemel en aarde gedachten ten goede en des vredes waren, om nog een zaad uit dit gevallen menselijke geslacht te verkiezen om hen uit dien staat van schuld en verdorvenheid te willen redden en verzoenen, te reinigen en te heiligen, om het verloren beeld in hen te herstellen. En dat in een weg boven alle begrip van mensen en engelen. Zelf dat middel geschonken en verordineerd, waardoor 't alleen mogelijk is om uit die staat van rampzaligheid gehaald te worden en weer in Zijn gunst en gemeenschap te mogen komen.

Waarin de Drie Personen in 't Goddelijk Wezen in onderhandeling zijn geweest om al diegenen, welke de Schepper uit de bewogenheid in zich zelf lief had, uit de wil Zijns welbehagens. Aan Zijn Zoon in een verdrag en voorwaarde schonk, om Zijne volmaakte deugden, die door de zonden geschonden waren, te herstellen.

En ten tweede, diegenen, welchen Hij kende en verkoren had met een eeuwig welbehagen in zich zelf, van al de vruchten der zonde te verlossen en te verzoenen, en dat in een Verbond der genade. De eerste openbaring vindt men bij de val beschreven in Genesis 3. Anders had Adam met al zijn nakomelingen in hem, dadelijk onder de geschonden deugden om moeten komen. Dit is nu al zoveel eeuwen onder de patriarchen voorzegd geweest en door schaduwen en beelden, die hierop zagen en nu al zoveel eeuwen vervuld. Waarvan de Heilige Schrift spreekt: "God voortijds, veelmaal en op velerlei wijzen tot de vaders gesproken hebbende door de Profeten, heeft in deze laatste dagen tot ons gesproken door de Zoon, welchen Hij gesteld heeft tot een Erfgenaam van alles. Door Welken Hij ook de wereld gemaakt heeft. Dewelke, alzo Hij is het afschijnsel Zijner heerlijkheid en het uitgedrukte beeld Zijner zelfstandigheid en alle dingen draagt door 't woord Zijner kracht Nadat Hij de reinigmaking onzer zonden door Hem zelf teweeggebracht heeft; is gezeten aan de rechterhand der Majesteit in de hoogste hemelen."

En nu wens ik de heren dokters die twee wegen in Gods Woord ons verklaard en geopenbaard van ons eeuwig wel of wee, als een bevinding in mijn leven overgebracht, u mee te delen, bestaande in drie stukken, die ons nodig zijn tot zaligheid.

Te weten het stuk der ellende, der verlossing en der dankbaarheid. Ik hoop dat ulieden mij zult verdragen in mijn gebreken, in gaven en uitdrukkingen, wanneer ik soms te beeldrijk mocht zijn in mijn manier van voorstellen. Ik wens niets te spreken dan wat op de leer des Bijbels en der Bijbelheiligen gegrond is.

Ik¹ heb tot mijn zeven en twintigste (27) jaar de zonden openbaar en in het verborgen

¹ De beschrijving van Paulus z'n ondervinding maakt de indruk dat het van Pleun zelf is; behalve de leeftijd. Pleun was 21 jaar toen de Heere hem te sterk werd. Het kan zijn dat er een onduidelijkheid zit in het manuscript. Sommigen schreven vroeger de 1 bijna hetzelfde als de 7.

gediend en lief gehad, onder een sprekende en waarschuwendende consciëntie. Maar de liefde der zonde was sterker dan de vermaning mijner consciëntie. Tot op zekere tijd, ik eens een bezoek ging brengen bij een oom en tante. Dit waren godsdienstige mensen en gingen des Zondags gezet naar de kerk. Daar ik 't om onbeschaamdheids wil niet durfde nalaten, ging ik met hen mee. Het eerste wat er gezongen werd was het 1e vers uit Psalm 14:

*De trotse dwaas zegt in zijn boos gemoed,
Daar is geen God, zij doven 't licht der reden,
En maken zich door gruwelijke zeden
Afschuwelijk; daar is geen mens die goed
Op aarde doet.*

Hieronder is mij levenslicht geschonken en dit heeft in mij de overtuiging uitgebracht van de staat mijner rampzaligheid, die in dit vers beschreven is. Dit ging met zoveel gevoel en besef, dat ik het voor mijn oom en tante niet kon verbergen. Hierin kwam de Heilige Geest mij de staat van mijn scheiding van God open te leggen in en door Zijn woord. Hierin kreeg ik lust om dit dag en nacht te gaan onderzoeken en kreeg hier trapsgewijze te zien, hoe ik uit mijn Scheppershand was voortgekomen, heilig, rechtvaardig en goed. Hieruit heb ik te verstaan gekregen, dat de overtuigende genade over de schuld en de straf gaat, en de ontdekkende genade over het Godsgemis of over 't verloren beeld Gods. Toen ben ik bij manier van uitdrukking een discipel van Mozes geworden.

Ik ben dadelijk innerlijk en uiterlijk gaan breken met de zonden en heb alle verzuimde plichten en nalatigheid in de onderhouding van Zijne geboden met de meesten ijver en volvaardigheid mijns gemoeds ongedwongen gaan gehoorzamen. Geen andere bevassing had ik, als in dit mijn doen, mijn zaligheid te verwachten. Maar mijn verdorvenheden kwamen zo sterk opwellen in mijn hart en kwamen mijn ijver en volvaardigheid in de gehoorzaamheid aan het gebod of de wet in Zijn eis te verontreinigen en besmetten. Hierdoor kwam ik in grote teleurstelling en onder banden van veroordeling en slaafse vrees terecht en een weinig in achterdocht dat ik uit mijn ijver en volvaardigheid niet zou kunnen beantwoorden aan de heiligen eis van de wet. En nu weet ik niet hoeveel vaten van salpeter en zeep ik gebruikt heb om mij van mijn onreinheden en onheiligheid des harten te reinigen en te heiligen. Daar ik de salpeter en zeep uit mijn eigen verdorven bron en hartaderen gebruikte, maakte ik mijzelf veel vuiler. Dit bracht mij in zware moedeloosheid en medelijden met mijzelf. Op de achtergrond van mijn gemoed was wrevel, vijandschap en bitterheid en soms kwam het ook naar boven en er uit.

Toen ik op een avond naar mijn bed zou gaan om te slapen onder de zwaarste banden van moedeloosheid en wanhoop en blind in de weg tot de zaligheid, niet ziende dat de Heilige Geest een verdere stap met mij ging doen in de staat van mijn afval van onze Schepper, kreeg ik te zien hoe God was blijven staan in Zijn heilige eis van de wet en die uit kracht van Zijn Majesteit, heiligheid en rechtvaardigheid moest handhaven. Aan mijn kant kreeg ik te zien hoe ik nu door mijn zondigen afval van God, zo zondig, onrein en walgelijk geworden was, dat ik mijn Schepper nooit meer kon beantwoorden daar Hij mij heilig, rechtvaardig en goed geschapen had.

Dit werkte in mij zo een armmakende, verootmoedigende en verbrijzelende gestalte in mijn gemoed dat bij manier van spreken ik me wel dood had willen wenen over de staat van mijn val van God. Hierin krijgt men een bevinding, als de Heilige Geest de staat van de afval van God op een zaligmakende wijze voor de zondaar open komt te

leggen, n.l. als een staat van bewening, omdat dit niet alleen een begripsdaad is, maar een levendige en krachtdadige werking in onze ziel en lichaam.

Toen de Heilige Geest het karakter van de zonden open kwam te leggen in de ontluistering van de deugden Gods, verteerde als 't ware mijn ziel van leedwezen, berouw en boetvaardigheid en werd met heilige schaamte vervuld. Dit werkte in mij een droefheid naar God die een onberouwelijke keuze werkt tot zaligheid; en hier heb ik een heel poosje mogen verkeren om de zonden te eigenen en te bewenen en God in Zijn gelijk te stellen. Ik ging tegen alle mensen preken: "Zegt maar nooit geen kwaad meer van God, want die is vrij en rein van een iegelijk mens."

Ik kwam de wet te verhogen in God en kreeg zoveel heil en waarde in God te zien, dat Hij de hoogste waarde weer kreeg in mijn hart en genegenheden. Mijn wil, genegenheden en hartstochten waren dag en nacht bezig om Gods werk te overdenken en in- en uitwendig te prijzen. Hierin had ik mijn zaligheid gevonden en gevoelde mij van de banden der wet als de geest der dienstbaarheid ontslagen. Die waren onder de bewening van mijn schuld en zonden gebroken. Ik had goedertieren gedachten van God gekregen, daar Hij mij zondige, blinde aardworm onder Zijn verdraagzaamheid had willen dragen en niet voor eeuwig had verwezen naar die plaats, waar al de goddelozen thuis horen. Dit deed mij dagelijks in 't stof buigen voor Zijn aanbiddelijke deugden.

Hier heb ik ongeveer een half jaar in mogen verkeren, zodat de zonden en de wereld geheel op de achtergrond van mijn hart waren. Ik dacht dat 't overwonnen vijanden waren. Maar hierin heb ik grote teleurstelling in ondervonden. Op zekere morgen bij mijn ontwaken gevoelde ik zo'n donkerheid op mij liggen en een dodigheid en gevoelloosheid. Er rees een opstand in mijn gemoed en dit bracht mij tot achterdocht en vertwijfeling over alles wat ik beleefd had. Zij zeiden van binnen, dat Judas ook tranen des berouws geweend had en voor eeuwig verloren was gegaan en wezen op een Saul en Biléam. Ik moest bij die allen aansluiten en had geen wapenen in deze strijd. Mijn zondige natuur kwam in dezen ook zeer sterk naar voren in zijn zondig, bedorven, onreine werking en begeerlijkheid en gevoelde hieronder mijn onverzoende staat onder een veroordeelde consciëntie. Ik keek in een toegerekend oordeel onder een Goddelijk en heilig gezag, waarin God de zonde tijdelijk en eeuwig moest straffen. Hierin kwam ik in zulke banden van wanhoop en ellende als ooit tevoren en moest als 't ware van mijn kant geheel opnieuw bekeerd worden. Het scheen mij nu veel onmogelijker toe dan toen ik voor 't eerst mijn zonden heb mogen bewenen.

Hier heb ik ruim twee jaar in moeten verkeren en wat mij bewaard heeft om geen eind aan mijn leven te maken, is de Heere alleen bekend, vanwege bestrijdingen, aanvechtingen en vertwijfelingen dat alles bedrog in mij was. En dan voortdurend onder een veroordeelde consciëntie.

Op zekere avond van mijn werk komend en naar gewoonte gegeten hebbende, kreeg ik, alleen thuis zijnde, te overdenken wat ik nu beleefd had. Hoe ik onder 't eerste vers van Psalm 14 getroffen werd en hoe hier de staat van mijn afval voor mij is open gevallen en dit in mij schuldbesef en verslagenheid des harten baarde. Hierin kreeg ik te zien welke besluiten en toepassingen ik ervan gemaakt had, hoe ik er wat mee geworden was in 't leggen van een grond tot mijn zaligheid en vleselijke rust. Ik was opgehouden met te wenen over de zonden en met er tegen te bidden en te waken en hierdoor het geweld doen op 't koninkrijk der hemelen kwijt geworden. Vandaar dat ik onder zulke wanhopende banden ben terecht gekomen.

Nu was ik weer aan een andere ziekte ontdekt en ontbloot geworden. Hier stond ik op nieuw zo blind om bekeerd te worden. Ik had er nieuwe schuld bij gemaakt en had een weinig ondervinding opgedaan dat ik nooit meer betalen kon uit mijn eigen leven of

vruchten en dat salpeter en zeep mij niet reinigen konden van mijn bedorven onreine natuur. Dit gaf mij bij vernieuwing te bidden en te zuchten aan de troon der genade of Hij mij de weg tot zaligheid door Zijn woord mocht komen te leren.

De heren doktoren zullen wellicht wel zeggen wat een sukkelaar en blind mens om zalig te worden. Op zekere dag in mijn werk zijnde onder een diep gevoel mijner algehele ellende in bidden en smekingen, vielen mij de woorden van Johannes de dooper met zoveel kracht in mijn gemoed: "Zie het Lam Gods dat de zonde der wereld wegneemt". En hierin werd die Persoon Gods als Borg en Middelaar met Zijn gezegend en kostelijk werk voor mij in 't Evangelie geopenbaard. Hierin is mijn ziel weggezonden van aanbidding en bewondering. Ik kreeg hierin te zien, wat ik ellendig zondaar mijzelf onderworpen gemaakt had door de zonden en door Hem verzoend, gereinigd en geheiligd kon worden, waarvan ik door mijzelf en door de wet niet van verlost of gereinigd kon worden. Ik heb 's avonds thuiskomende spoedig een weinig gegeten en greep dadelijk naar Gods Woord en sloeg Lukas 2 open, waar ik de historie van de geboorte van de Heere Jezus beschreven vond.

Dit heb ik met veel zalving des Heiligen Geestes gelezen en de bijbel nat gemaakt met wenen en ben geheel de nacht niet op bed geweest. Ik wenste wel dat ik nooit geen slaap meer kreeg. Ik gevoelde 's morgens lust thuis te blijven, liever dan naar 't werk te gaan, zo was mijn ziel aan Gods Woord gebonden.

Nu was ik om zo te noemen, een discipel van Johannes [naar Jezus] geworden. Nacht en dag was ik bezig in mijn overdenking met die Persoon des Middelaars en Zijn gezegend en kostelijk werk. Zijn kruisgangen of de trappen der vernedering heb ik zo innerlijk mogen bewenen en aanbidden. Ik kreeg te zien met een zien des geloofs, dat Zijn lijden en sterven nu juist het leven was, waardoor een verdoemelijk zondaar verlost kon worden van de schuld, de vuilheid en de onreinheid zijner zonden en hoe Hij in de trappen der verhoging, heilig had getriomfeerd over alle macht en kracht en heerschappij der zonde en des doods.

Had ik éértijds, toen de staat mijner afval van God was opengevallen, hierin mijn schuld en zonde leren mijnen en Gode vrij leren spreken onder de bewening van mijn schuld en zonde, waarin mijn hart en zinnen vervuld waren om voor geheel de wereld getuigenis af te leggen, nooit meer kwaad van God te zeggen, omdat die heilig rechtvaardig en goed was blijven staan, waarin Hij ons geschapen had, maar de mens moed- en vrijwillig van Hem was afgevallen en zich zelf van die gaven beroofd. Nú had ik een andere predicatie en kon niet anders prediken als die Persoon des Middelaars aan te prijzen met Zijn gezegend en kostelijk werk, waardoor een verdoemelijk zondaar alleen gezaligd kon en moest worden. Hierin heb ik zeven jaar, in zulke nauwe onderhandelingen geweest met die Persoon en Zijn gezegend werk, dat ik niets anders dacht dan dat 't nooit meer zou afraken. Ik zou zeggen de nauwste verbinding, die in de natuur bestaan kan tussen twee jonge mensen is er maar een flauw beeld van.

Maar dokter, ik moet het tot mijn schaamte zeggen, ik heb weer verkeerde besluiten gemaakt. De vruchten die ik genoot uit de onderhandelingen met die gezegende Persoon en Zijn kostelijk werk, gaven mij zoveel troost, bemoediging en zekerheid, dat ik mij zó gelukkig schatte, en mijn ongeluk te boven was.

Nu had mijn geluk mij misleid en was mijn onderhandelingen met die Persoon en Zijn gezegend werk kwijt geworden. Ik wist niet her- of derwaarts te gaan en ging weer bidden en smeken of Hij weer terug wilde komen om weer nieuwe onderhandelingen met mij te maken. Maar Hij zweeg en antwoordde niet en dan kreeg ik mijn vorig geluk in de onderhandelingen met Hem wel eens te overdenken. Dit werkte ook zielssmart, hoe ik ook mijn gebed vermenigvuldigde, de Heere bleef zwijgen en daar

viel een zware donkerheid op mijn ziel, hetgeen al mijn gebeden vruchteloos maakte. Nu kwam ik bij vernieuwing weer in zo'n doolhof, en de vraag rees, *of ik ooit meer bekeerd zou worden.*

Onder dit alles kwam ik weer met een onverzoende consciëntie voor God te staan, onder vele moedbenemende en bestreden gangen, waarin achterdocht, vertwijfeling of al 't geen ik ontmoet had niet enkel, inbeelding en bedrog waren. Ik hoorde onder mijn vrienden, hoe ver sommige mensen gekomen waren en wat zij ontmoet hadden en soms nog met strop of water hun leven geëindigd was. Dit deed als 't ware mijn haren ten berge rijzen.

Op zekeren morgen naar mijn werk gaande onder vele bestrijdingen en aanvechtingen over mijn staat voor de eeuwigheid, kwam mijn laatste bevinding, die ik ontmoet had, levendig voor mijn aandacht. En kreeg te zien, hoe ik nu onder zelfliefde en zelfvoldoening was geraakt, in 't geen ik ontmoet, geproefd en gesmaakt had. Hoe ik daar op was gaan zitten en vertrouwde, zo onder vleselijke rust gekomen. Hierin kreeg ik te zien dat, als wij ons ongeluk van onder 't oog verliezen en wij ons geluk krijgen te zien en te beschouwen in dien gezegende Persoon en Zijn gezegend werk, onze onderhandelingen ophouden, of in 't vermeerderen van onze rijkdom, onze armoede vergeten en daardoor onze omgang zeker verliezen. Dit gaf mij veel schaamte, leedwezen en droefheid, maar de Heere bleef weg in Zijne onderhandelingen met mij. Dit verzwaarde mijn banden zeer wel.

Op een avond moest hier een leraar spreken, daar nog al naam van uitging. Ik kreeg zo te denken, zou die voor zulk een zwaar en dwalend mens ook nog een weg kunnen prediken, waarin ik nog zalig kon worden. Dit deed mij hem te gaan beluisteren. Ik was onder veel verschrikking en veroordeling mijner consciëntie en een gezicht van een toegerekend oordeel, dat mij treffen zou, was zo nabij mijn leven, dat ik hem het teksthoofdstuk als 't ware niet heb horera voorlezen. Zijn tekstwoorden waren: "Allen die onder de wet zijn, zijn onder de vloek". Daar gevoelde ik mij zo zwaar onder liggen. Hij begon de verstandhouding van de wet en de gevallen zondaar zonneklaar open te leggen. Hoe de wet de zondaar in de kennis van de zonde brengt en zijn misdaden hem openlegt en toerekent, ten koste van zijn leven, dewijl de schuld aan de zijde van de zondaar ligt en daar de geschonden deugden zulks eisen. Om de zonde tijdelijk en eeuwig te moeten straffen, zodat er voor ieder zondaar een tijd zal aanbreken, dat God als zijn Schepper Zijn recht zal handhaven, zo niet in de tijd dan zeker in de eeuwigheid. Hoewel de zondaar nu een weg is aangewezen en aangeboden in 't Evangelie, om die welverdiende straf te mogen ontgaan en wederom tot genade te komen, is de wet voor niet een zondaar te niet gedaan dan in de gerechtigheid van Jezus Christus. En zolang de zondaar die gerechtigheid mist in de overzetting en bevinding in zijn consciëntie is de wet voor hem nog in zijn verdoemelijke kracht en is zijn consciëntie nog onverzoend en onbevredigd tegenover zijn Schepper.

Heeft ooit een leraar de banden mijner consciëntie opengelegd en verzwaard dan was 't die man die avond. Ik ben de eigen avond nog uit *de ziekenzaal in de voorarrestzaal van de rechtszaal gekomen.*

O dokter, had ik kunnen vluchten, ik had 't zeker gedaan, want ik kon niet anders denken dan wanneer de gerichtsdeuren zouden openvallen van de rechtszaal, zou 't voor eeuwig kwijt zijn. Dien tijd, toen de staat van mijn afval van God is opengevallen als een staat van schuld en verdorvenheid en ik de schuld onder de overtuiging heb mogen eigenen, de zonden in zijn Godonterendheid, onreinheid en onheiligheid met innige smart heb mogen bewenen, heb ik Gods deugden zo lief gekregen, welke ik met mijn zonden zo vertoornd had. Ik had vrijwillig naar de hel kunnen gaan en heb Gods wet zo heilig, rechtvaardig en goed kunnen keuren.

Ik kreeg te zien en te beseffen, dat God was blijven staan en ik ongedwongen van Hem was afgefallen onder 't aanbod van Gode gelijk te wezen. Maar nu God Zijn wet kwam te verhogen, moest ik sterven of betalen en hieronder gevoelde ik de verdoemelijke kracht van de zonde onder de heiligen eis van de wet, zo zwaar in zijn toerekening op mijn consciëntie liggen. Wanneer 't vonnis toegepast zou worden, dan was 't voor eeuwig kwijt. Nu had ik 't wel duizend maal verdiend, maar ik gevoelde nochtans dat ik God in dezen niet kon ontmoeten en leven. Vandaar op de achtergrond van mijn ziel altijd nog een bidden was om genade en geen recht en ik daarom wenste dat de gerichtsdeuren maar dicht bleven.

Tot de tijd dat ik des morgens te tien uur voor de Rechter moest verschijnen. De Rechter ging tot mij spreken dat 't onmogelijk was, dat Hij de zonde of misdaden tegen Hem en Zijn heilige wet ongestraft kon laten en dat Hij die tijdelijk en eeuwiglijk straffen moest, daar 't Zijn Goddelijke deugden van Zijn Majesteit, heiligheid en rechtvaardigheid vorderde. Dit moest ik onder mijn doodsbanden goedkeuren.

Toen het vonnis werd toegepast onder de sententie, was die bidder, die op de achtergrond van mijn ziel was, ook zwijgende en de laatste tussenstand tussen leven en dood viel weg, onder de inwachting om voor eeuwig in de hel te vallen.

Hier kwam ik, o eeuwig wonder, in de armen van verzoenende liefde, in de Borg Jezus Christus terecht en kreeg hier vrede Gods te proeven en te smaken, die alle verstand te boven ging. Waarin de Rechter volkomen in voldaan was en waarin Hij Zijn toorn in aflegde; Die de hel kwam te sluiten en de prikkel uit de zonden nam of de dood zijn verdoemelijke kracht ontnam.

Ik kreeg uit die gezegende vruchten, die de Borg mij geschonken had, gemeenschap met mijn Schepper, die door mijn zonden mijn Rechter was geworden, alsof ik nooit zonden gedaan had en de vrede met God, die alle verstand te boven gaat, in mijn consciëntie. Nu kon ik waarlijk zeggen: "Het oude is voorbij gegaan, ziet, het is alles nieuw geworden". Gods Woord was voor mij nu een woord der verzoening geworden. De Heilige Geest deed mij ook onder Zijn zalving verstaan, de oorzakelijke gronden, waarop nu mijn zaligheid rustte. Hoe een Drie-enig God al in onderhandeling was geweest met Zichzelf, eer ik, zondige aardworm nog een bestaan had. En hoe dat nu alle plannen en voornemens in deze onderhandelingen tussen een Drie-enig God waren, ook met betrekking tot zijn verloren gemeente, die ook met alle andere mensen in dezelfde staat van scheiding was gevallen van haar Schepper en Formeerder, waarin Hij ze recht en goed gemaakt had. Hun natuur was ook aards, zondig en duivels geworden en zij waren de drievoudige dood onderworpen geworden. Zodat ze geen ander leven meer in zich hadden als uit de vruchtgevolgen van de zonden, bestaande in de begeerlijkheid der ogen, de grootsheid des levens en de vriendschap der wereld. Maar wanneer nu de tijd der minne daar was, kwam de Heere te gedenken aan 't verdrag, waarin de Zoon de voorwaarde op zich nam, om aan de zijde Gods, Zijn geschonden deugden te herstellen en aan de zijde van Zijn gemeente, die God uit en door Zichzelf had gekozen en lief gehad, naar 't welbehagen van Zijn wil; om die als Borg te verlossen van de vruchtgevolgen van hun zonden en het verloren beeld in hen te herstellen. Toen kwam God de doden zondaar aan te spreken, waarin de roeping van de zondaar in verklaard wordt. In een staat van scheiding als een staat van schuld en verdorvenheid. Nu komt hier de ontwaakte zondaar tot God spreken om onder overtuiging en ontbloting, zijn doodstaat bewust te mogen worden, om hier zijn doodsvruchten te leren dragen onder de wet, waarin de kennis van de zonde geoefend wordt. En dat om een onderwerp te mogen worden om uit en door genade, die in de Borg Jezus Christus gewrocht en verdiend is, te mogen eigen worden tot zijn enige

troost in leven en in sterven.

Dit kreeg nu mijn ziel als een bevinding overgezet te zien, te gevoelen en te beseffen. Dit vervulde mijn ziel met zoveel aanbidding en verwondering, dat er geen geest meer in mij was. Hoe meer ik bij mijn afkomst moest kijken, hoe aanbiddelijker het voor mij werd. *En hierin ben ik een discipel van de Heere Jezus Christus geworden.*

Ik heb drie maanden lang met mijn gemoedsgedachten bezig mogen zijn, zodat mijn tijdelijk beroep maar bijzaak was. Ja, ik zou zeggen dat ik toen met de ark van Noach deze drie maanden boven de aarde geweest ben.

Toen ik op zekere morgen ontwaakte, waren mijn gedachten zo aards en vleselijk dat ik gevoelde mij afgescheiden van de onderhandeling en meditatie van die dingen, die de zaligheid aangaan.

De troon der genade was bewolkt in mijn gebeden tot God. Ik wist mij niet te wenden waar heen. Ik gevoelde dat ik de geloofsgemeenschap was kwijt geworden en kon mij er niet meer in bidden of in lezen. Ik ging onderzoeken in de oude godzaligen, onder de predicatiën, enz. of dergelijke ontmoetingen plaats hadden onder de oefeningen op de weg tot zaligheid. Ik vond er wel eens ondersteuning en vertroosting in, maar ik bleef mijn vorig leven kwijt. Nu had ik licht overgehouden, wat ik ondervonden had, met andere woorden een wetenschappelijk deel. Daar ben ik uit gaan leven, aangezien ik mijn innerlijk leven en gemeenschap verloren was en het niet meer terug kon vinden. Ik gevoelde dat ik toch iets moest hebben om van te leven, vandaar ik toen met mijn licht en wetenschap van mijn bekering ging leven. En o, mocht ik er eens recht beschaamd onder worden.

Toen ben ik er als 't ware negotie mee gaan doen en omdat ik nu kennis had aan schuldvergevende genade, dacht ik nu met alle sporen en boten mee te kunnen om de meesten van Gods volk te ontmoeten. Ik ging zo op in mijn licht en wetenschap van mijn bekering. Ik maakte veel studie van de godzalige schrijvers en zocht veel omgang met Gods volk. Mijn licht ging ver boven mijn oefening.

't Is een wonder dat ik in dezen geen leraar geworden ben. Ik gevoelde mijn hoogmoed wel eens oprijzen, maar ik had niets anders om van te leven. Ik heb veel zielen een molensteen om de hals gedaan, die in begin hun doodstaat kregen te bewenen. Ze moesten gerechtvaardigd zijn, anders was het nog niets met hen. Ik predikte de volle verzekering des geloofs, waarvan ik zelf de vruchten moest missen.

Zo ben ik vijf jaar ver in doorgevloed. Ik was als dat schaap waar Huntington van zegt, *dat het teveel wind in zijn kop had gekregen en nu op een hoge, droge weide was gebracht, om 't kwijt te raken.* En waarlijk dit heeft niet altijd geduurd, want ik ben hier vastgelopen en tot de orde geroepen. Op een avond eer ik naar bed zou gaan, vielen deze woorden met kracht in mijn ziel: "Hoogmoed gaat voor de val en nederigheid gaat voor de eer". En de Heilige Geest gaf licht over de gangen van mijn ziel.

Toen ben ik in de *operatiezaal* terechtgekomen. Ik kreeg te zien dat eigenliefde en zelfvergenoeging nog onder mijn beste leven gemengd was en dat deze het tenslotte gewonnen hadden.

Hoeveel kwaad ik er in deze jaren mee gedaan had in iets te zijn en te worden. Hier heb ik drie jaren voor in de operatiezaal moeten zijn en een verbergend God achteraan moeten wenen. Wat een pijn en leedwezen en droefheid ik hier in heb moeten uitleven in deze smeltkroes om gereinigd te worden van mijn eigenliefde en zelfvoldoening is met geen pen te beschrijven. Wat heb ik hier mijn vorig geluk moeten bewenen en heb dikwijls het 2e en 3e vers van Psalm 63 gezongen:

Ik heb U voorwaar in 't heiligdom,

*Voorheen beschouwd met vrolijk ogen,
Hoe zag ik daar Uw alvermogen,
Hoe blonk Uw God'lijk eer alom,
Want beter dan dit tijd'lijk leven,
Is Uwe goedertierenheid.
Och, wierd ik derwaarts weer geleid,
Dan zou mijn mond U d' ere geven.*

*Dan zou ik voor Uw Goddelijk oog,
Uw deugden al mijn leven prijzen,
En in Uw Naam mijn zang doen rijzen,
Mijn handen heffen naar omhoog.
Mijn ziel zou nieuwe kracht ontvangen,
Verzadigd als met vet en smeer,
Mijn mond zou U vol vreugd o Heer',
Verheffen in zijn lofgezangen.*

Hoewel ik de troost en de gemeenschap van de genade in deze drie jaar in de operatiezaal heb moeten missen, wens ik de Heeren dokters eens mede te delen wat ik hierin heb moeten leren, hoewel ik hebbelijk liever de vergenoeging en de troost der genade heb, als 't nut, 't welk uit de kastijding en verberging vloeit. Nochtans als het in de liefde. Gods opgeklaard en geoefend mag worden, is het laatste sterker dan 't eerste. Ik heb hierin moeten leren, dat ik met mijn helderste blijken en bewijzen van genade, die ik in mijn bevinding heb, de dood niet zou kunnen ontmoeten. En als ik de oefening des geloofs tot gemeenschap Gods in die gezegende vruchten en gaven van Jezus Christus, die ons alleen de gemeenschap met God geeft, komt te missen, dan geeft mijn licht van mijn wetenschappelijk deel mijner bevinding, niet de minste vrucht. Alleen in Zijne gemeenschap is alles wat wel luidt en geeft ons een vrije consciëntie tot God.

Degenen, die zodanig de grond uit zijn bevinding leert verliezen en nochtans in dezen in Zijn liefde mag blijven, zal zeker de troost der genade in die bevinding blijven behouden en een kinderlijke vrijmoedigheid hebben in leven en in sterven. En ook een weinig onderscheid hebben mogen leren, waarin de vruchten en gaven van Zijn tweewegbrenging bestaande in de wederbaring, rechtvaardigmaking, heiligmaking, onderscheiden zijn van Zijn persoon, als vruchten van Zijn verdiensten, waardoor Zijn kinderen gevoed en onderhouden worden hier op aarde.

Ik bedoel niet *afgescheiden*, zoals men in onze dagen mensen vindt, die niet meer uit de vruchten leven, maar uit de Persoon, alsof de persoon zonder Zijn eigen vruchten gekend kan worden tot zaligheid. Ik heb deze mensen ontmoet in een dode wetenschappelijke gestalte, die de Heere Jezus maar als een droog koud beeld in hun hart en verstand omdragen en belijden, zonder enige vrucht des levens. Nochtans menen zij de hoogste stand in de genade te bezitten. Dit noemen zij zelfverloochening, om alleen door 't geloof te leven zonder de vruchten. Dus die mensen zijn buiten de vruchten van hun geloof versierd.

Maar ik bedoel, hoe de ziel zo gereed is om zijn staat in de gevoelige gewaarwording van de stand des harten, vast te stellen en niet in 't geloof zelf, die alleen zijn steun en sterkte in de Persoon (daar Die Zijn arbeid alleen geheiligd is), waar alleen de volkomen troost in ligt voor 't geloot en niet de gestaltelijke vruchten die wij hierin beleven en ontmoeten. Nochtans als deze meditatiën mijn ziel weer kwam te missen, vielen donkerheid, vertwijfelingen, ongedood ongelooft mij weer aan, betreffende mijn

inlevende genade en troost die ik om mijn eigen zonden moest missen.

Op een Zaterdagavond naar mijn bed gaande onder veel moedbenemende bestrijding of de Heere ooit meer terug zou komen, kwam de Heere zo krachtig tot mij spreken uit Jesaja vier en vijftig van vers 4 tot 10: "En vreest niet want gij zult niet beschaamd worden en word niet schaamrood, want gij en zult niet te schande worden, maar gij zult de schaamte uwer jonkheid vergeten en de smaad uwer weduwschap en zult ge niet meer gedenken. Want uw Maker is uw Man, Heere der Heirscharen is Zijn Naam en de Heilige Israël is uw Verlosser. Hij zal de God des gansen aardbodems genoemd worden. Want de Heere heeft u geroepen als een verlaten vrouw en bedroefde van geest. Nochtans zijt ge de huisvrouw der jeugd, hoewel ge versmaad zijt geweest, zegt uw God. Voor een klein ogenblik heb Ik u verlaten, maar met grote ontferming zal Ik u vergaderen. In een kleinen toorn heb Ik Mijn aangezicht van u een ogenblik verborgen, maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik mij uwer ontfermen, zegt de Heere uwe Verlosser. Want dat zal Mij zijn als de wateren Noachs, toen Ik zwoer dat de wateren Noachs niet meer over de aarde zouden gaan; also heb Ik gezworen dat Ik niet meer op u toornen, noch u schelden en zal. Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid en zal van u niet wijken en het Verbond Mijn vredes en zal niet wankelen, zegt de Heere uw Ontfermer".

Hierin heb ik het leven der geloofsgemeenschap weer krachtadig in teruggekregen onder zulk een gevoel en bezit van Zijn trouwhoudende genade in Zijn Verbondsterkte en kracht als ooit. En ik kreeg de vruchten als uit mijn eerste liefde weer terug. Ik kreeg elk gebed weer uit te storten onder gevoel en besef van de liefde Gods en de vrede die alle verstand te boven gaat. Die ongedode begeerlijkheden van de begeerlijkheid der ogen, de grootheid des levens en de vriendschap der wereld lagen bij vernieuwing weer machteloos of gekruisigd met al hare bewegingen, die onder mijn afdwaling van de rechte geboden en inzettingen mij gebracht hadden. Waardoor ik de troost en de vrijmoedigheid van de genade had moeten missen en die mij onder donkerheid, gevoelloosheid geleid hadden. Dit had in mij de zonden van nalatigheid gewrocht, waaronder mijn zondige aard en natuur zo krachtig was opgerezen. De liefde van de zonde in dezelve, was de kracht der zonden geworden en de begeerlijkheid der zonde voleind zijnde, baarde de dood; bestaande in het ongenoegen Gods in mijn consciëntie. En onder de veroordeling mijner consciëntie, zijn de gebeden afgesloten. En onder de verberging des Heeren is 't nutteloos strijden tegen de zonden, omdat de verdorvenheid als 't ware Koning over mij geworden was, daar ik als 't ware de doornenbos als Koning over mij begeerd had.

En nu onder de verootmoediging van mijn afgelegde weg, weer in de rechte en *zuivere vrijheid der kinderen Gods* te mogen wandelen, waarin alle zonden weer cijnsbaar zijn en de ziel als 't ware weer boos is over dezelve. Nu was ik weer in de *bruiloftszaal terug onder andere oefening* en heb dat veertiende vers uit Psalm 89 zo in mijn bevinding overgezet, gevoeld en beseft:

*Dan zal ik hen, die dwaas en wrevelig overtreên,
Bezoeken met de roe en bittere tegenheên,
Doch over hem Mijn gunst en goedheid nooit doen enden,
Niet feilen in Mijn trouw noch mijn Verbond ooit schenden,
'k Zal nooit herroepen 't geen ik eenmaal heb gesproken,
't Geen uit Mijn lippen ging, blijft vast en onverbroken.*

Hierin heb ik zeven maanden mogen verkeren en ik had de beste voornemens gemaakt

om nooit meer zo af te dwalen van de Heere en in mijn zondige begeerlijkheden verschrikt te worden. Maar o, mocht ik het tot mijn schaamte zeggen, weer verkeerde besluiten gemaakt. Weer door mijn geluk misleid en eigenliefde en zelfvoldoening in 't geen mij geschonken was, heeft mij weer in vleselijke rust gebracht. Hier hebben de ongedode begeerlijkheden weer zo'n macht en kracht gekregen, omdat ik weer te vroeg bekeerd was geworden en hieronder het bidden en waken tegen de zonden weer was vergeten. Toen ben ik weer cijnsbaar geworden en in *de zaal van onverbeterlijk* terecht gekomen, waarin ik al tien jaar heb doorgebracht; en nu als 't ware stadskind² ben gemaakt om mijn gedurig doorbrengen.

Nu is mijn geloof meer werkzaam en heeft meer zijn leunen en steunen buiten mij zelf in het zien, waarin het Wezen het behaagd heeft om een onberouwlijke keuze te doen in en uit zich zelf. En die in de dood van dat gezegend borgwerk van de Zoon Zijner eeuwige liefde is vastgesteld. En nu ben ik wel met Zijn komst en heil verblijd maar lig niet zo geslingerd in 't missen of genieten, over mijn staat. En hierin hebben de heren doktoren een kleine beschrijving tegen mijn beschuldigers.

Toen de doktoren Paulus gehoord hadden, omtrent Gods Woord en de Bijbelheiligen tegenover zijn beschuldigers, zijn zij even terzijde gegaan en vonden in Paulus zijn reden geen schuld die der banden of des doods schuldig waren.

Enkele patiënten uit de zaal van onverbeterlijk

Willem, nu wens ik u nog enige ontmoetingen te schrijven aangaande enige patiënten uit de zaal van onverbeterlijk. Daar ik als lerend oppasser een weinig heb leren opmerken, heb ik gezien dat iedere patiënt zijn eigen onderscheiden karakter heeft. En dat de Heilige Geest iedere patiënt komt te behandelen naar zijn karakter en ziekte. Nu waren er in de zaal van onverbeterlijk drie oppassers door de dokters verkoren om bij hun afwezigheid hulp te kunnen verstrekken. Ze hadden allen de voornaam Piet, maar in de ziekenzaal hadden ze allen een bijnaam. De een noemde men *de harden en stuggen Piet*, de tweeden *de vreesachtigen en bekrompen Piet* en de andere de weken of zachtzinnigen Piet.

Ik heb ze allen een weinig leren kennen door omgang. De stugge en harde Piet heeft altijd zware slagen nodig om vernederd en verootmoedigd te worden onder de krachtige hand Gods. Als hij daar de pijn en smart eens van mocht beleven, was er ook niet een zo diep vernederd, en in 't stof voor God gebogen. Maar hij was de beminnelijkste niet en was niet zo spoedig met tranen tevreden en vertrouwde ze niet zo spoedig, daar hij uit ervaring wist dat er zoveel tranen uit eigenliefde en vijandschap voortkwamen. Dan was hij wel eens hard over pas-komende patiënten en heeft hij hierdoor weleens een molensteen om de hals gedaan van deze kleinen. Dit heeft hij menigmaal moeten bewenen en als hij er bij en ingezet mocht worden, was dit zijn grootste bekommring, dat hij zo weinig bekommerde en gevoelige genade bezat voor zich zelf en voor zijn patiënten. Dit heeft hem ook gedeeltelijk daardoor in de zaal van onverbeterlijk gebracht.

Hij zei wel eens: Ik heb een weinig overeenstemming met Jona. Wanneer er storm is, hongersnood of ziekten, dan is de wereld nog eerder aan 't bidden dan ik. Vandaar dat hij tranen van berouw en leedwezen eerst laat overwinteren, eer hij het voor waarheid kan aannemen.

De vreesachtige Piet heeft van kindsbeen af een bekrompen karakter en vreesachtige consciëntie omgedragen. Hij heeft wel een verzoende consciëntie

² Hier is een zinspelning op woningen in een ommuurde stad, die niet meer beoefden gelost worden. Ze bleven altijd aan de nieuwe eigenaar. Lev. 25

gekregen in de vergeving zijner zonden, maar nu hij de heiligmaking uit moet gaan leven, onder de staat van verdorvenheid en besmetting, ligt hij veel ingekeerd in zichzelf en de wet, en hij vaak zo nauw en vreesachtig is in zichzelf. Hoewel hij de vruchten van de heiligmaking in de Persoon van Christus wel eens mag beoefenen, waarin datzelfde gevoel dat in hem was ook in zich bevindt, om indien 't mogelijk was, zonder zonden God en zijn naaste lief te hebben, onder een ongedwongen liefde als zoon en dochter, als hij evenwel de oefening daarvan miste en dus van zelf de troost, was zijn zwak om telkens weer gevangen te worden onder de geest van dienstbaarheid tot vreze. Vandaar hij vele patiënten soms nog zieker maakte dan zij waren.

De weke of zachtzinnige Piet was als een natte spons, die maar bij de minste aanraking water uitliet'. Die dwaalde meer in zijn bekommering en gevoel dan wel in zijn licht. Als hij een mens ontmoette, die onder zijn gesprekken of onder zijn gebed weende, dan was hij met veel ingenomenheid bezet. Hij geloofde dadelijk het goede ervan en ging ze dadelijk bezoeken. Hij predikte hun de zaligheid die er in was, daar ze in de fles bewaard bleven. Hij werd ook gastvrij onthaald bij die mensen en zij gingen familiair met elkander om, want ze hadden geloof voor elkaar. Zij vertelden elkaar lief en leed en kwamen soms tijdelijke zaken met elkander te doen. Maar als er verdrukking en beproeving kwam, dan viel de slag en werd de weke en zachtzinnige Piet zeer bedrogen met zich zelf en kwam de grootste vijandschap openbaar. En de arme Piet moest zoolang boos en vijandig zijn, tot hij tot zich zelf gebracht werd, om dan te zien hoe lichtvaardig hij gehandeld had. Ik zou meer van dergelijke gevallen kunnen opnoemen, die hij hierin telkens beleefd had met mensen die zo spoedig onder zijn spreken verbroken waren als een gevolg van hun natuurlijke gesteldheid. Dit is ook grotendeels de oorzaak dat hij in de *zaal van onverbeterlijk* is gebracht.

Gerard

Nu was er een keer een patiënt in de ziekenzaal, die het in de voornacht zeer benauwd en bang kreeg. Deze patiënt had 't zwaar met een vooraanstaande zonde en verdorvenheid te kwaad. Deze patiënt was al zeventig jaar en was nooit gehuwd geweest. Nu was vleselijke wellust die zonde voor hem, welke bij dag en nacht hem vervolgde. Hij liep altijd met zijn ogen vol overspel en dit nam alle vrijmoedigheid tussen God en zijn ziel weg. Vandaar dat hij nooit in 't openbaar durfde bidden, omdat hij dagelijks moest denken en verwachten om in die zonde te vallen en als de grootste huichelaar voor de dag te komen. Dan zou de Naam van God om zijnen wil zo zwaar gelasterd worden. Hij beleefde er toch verschillende gemoedsgestalten in en het was voor hem erg gelukkig als hij ze eens hartelijk bewenen mocht, want dan lagen ze onder. Maar zijn tranen waren nauwelijks van hem geweken of de liefde tot die zonde kwam weer zo sterk naar boven en dan kon hij niet geloven dat 't waarheid voor God was. Hij is er vaak onder beproefd geworden, maar de Heere heeft hem altijd willen bewaren. 't Zij dat de gelegenheid zich aanbood en de Heere de genegenheid opbond of de Heere altijd kwam te voorzien onder verschillende wegen om hem te bewaren. Dan is hij wel eens verblijd geweest en heeft de Heere wel eens bewonderd, dat hij zo menigmaal bewaard is geworden en niet is overgegeven aan die vuile wellust van zijn vlees. Mocht 't licht des Geestes eens op zijn ziel vallen, dan kon hij wegzinken in schaamte voor God. Ik heb hem toch eens ontmoet met die zonde buiten zichzelf en toen werd die gezegende Zoon van God met Zijn kostelijke werk en gaven, die Hij teweeggebracht had, eens voor zijn aandacht en gemoed opengelegd. Dit heeft hij zo mogen aanbidden en bewonderen, dat als 't ware geen geest meer in hem was. Hij kreeg hierin alles wat hij nodig had om zalig te leven en te sterven, te zien. In Zijn

gepastheid, Zijn dierbaarheid, Zijn beminnelijkheid en Zijn liefde als Zaligmaker om de snoodste, onreinste, vuilste en schuldigste zondaar te willen verzoenen, te reinigen en te heiligen van al zijn schuld en onreinheid des harten en des levens. Dit trok en bracht hem dicht tot dien persoon des Middelaars, maar keek hij dan op zich zelf en op al zijn onreinheid en vuilheid en dan op die Persoon des Zoons Gods, dan zag hij zoveel volmaaktheid daar in en luister van Zijn aanbiddelijke deugden, dat 't verschil hem de vrijmoedigheid benam om te vragen of de Heere zo'n zondaar zou willen verzoenen en reinigen. Dit deed hem zo van verre staan. Maar als de liefde van de Persoon van zijn kant zo sterk over hem kwam, dan genoot hij uit de vruchten van het Wezen des geloofs, zoveel troost en bemoediging, dat hij dan boven zich zelf en boven de zonden was. Maar waren de onderhandelingen met dien Persoon des Zoons Gods weer afgebroken, dan kwam hij telkens weer op zijn eigen plaats terug.

Nu kreeg die zieke patiënt, Gerard geheten, in de voornacht het zo bang onder die verdorvenheid. Dit ging met zoveel slaafse vrees gepaard, dat hij als 't ware over de hel hing.

Nu de dokter afwezig was, werd er een *oppasser uit de zaal van onverbeterlijk geroepen*. De stugge of harde Piet werd 't eerst geroepen. Hij had zijn verband mee gebracht en begon de angstvallige en benauwde Gerard aan te spreken en vroeg hoe 't ging.

"Ik heb 't zo bang" zei Gerard, "daar ik nog een der dagen om zal komen en overwonnen worden van die vleselijke zonden en verdorvenheid, door de liefde tot de zonden, die in mij woont. En dan voor eeuwig Gods gunst te moeten missen en dien God te moeten vloeken en lasteren. Dat zal voor mij 't zwaarst en 't onmogelijkst zijn". "Gerard", zei Piet: "je kijkt teveel in je zelf". Die dode vijgenboom is voor eeuwig vervloekt en kan in eeuwigheid geen vrucht meer voortbrengen. Er kan na de val niet één mens meer gerechtvaardigd worden uit de werken der wet, omdat onze natuur zondig, aards en duivels is geworden. Je moet uw reinigmaking en zaligheid buiten je zelf zoeken in Jezus Christus, de Rechtvaardige."

De arme Gerard zei: "ik heb wel eens een onderhandeling daarin mogen hebben, maar daar ben ik weer uit- gevallen".

Pieter gaf hem nog een nachtpoeder met te zeggen: "zoolang als u in je zelf blijft kijken, kan 't nooit, je moet met al 't uwe naar de hel".

Hier ging de harde Piet hem mee verlaten. De arme Gerard moest bekennen dat Piet in zijn gelijk stond en dit was juist zijn grootste bekommring. Hij gevoelde dat de genade om verloren te gaan voor hem groter was, dan om behouden te worden. Vandaar dat hij gevoelde dat zijn slappe handen en struikelende knieën nog eer lossen dan vaster gemaakt waren door de bindselen van harde Piet.

Twee uur na 't vertrek van Piet kreeg de arme Gerard 't zo bang, dat hij de gehele zaal in opschudding bracht vanwege 't gebrul zijns harten. Toen hebben we weer naar een oppasser gevraagd in de zaal van onverbeterlijkheid en is vreesachtig en bekrompen Piet meegekomen. Zodra hij de zaal binnen kwam en Gerard ontmoette, ging hij hem naar zijn ziekte vragen. De arme Gerard ging onder wening en bewogenheid zijn hart verklaren, hoe de liefde van de zonden en de verdorvenheden zo sterk in hem waren en dat die zoveel slaafse vrees en helse vrees in hem werkten onder een veroordeelde consciëntie en onder een gezicht van een toegerekend oordeel, waar hij als 't ware mee over de hel hing.

Nu ging vreesachtige en bekrompen Piet zijn verband leggen door te zeggen: "Je geeft veel te veel toe aan de zonden die in u wonen. Kruisig dan uw leden, die op aarde zijn en u moet u bedwingen om dat lichaam der zonde onder te krijgen. "Wees heilig, want Ik ben heilig." Zo komt 't dat u zo in de veroordeling van uw consciëntie zit en

gedurig over de hel hangt. U moet de zonden meer haten en mishagen en dezelve niet voeden, anders blijft u zeker veroordeeld in uw consciëntie. De zonden kunnen niets als slaafse vrees en veroordeling in de consciëntie werken. De liefde tot de zonden is de kracht van de zonden en de begeerlijkheid voleindigd zijnde baart de dood. Dat is 't ongenoegen Gods over uw ziel te halen."

Die zwachtel was zo sterk om de arme Gerard zijn struikelende knieën en zijn slappe handen gelegen, dat hij er als 't ware blauw van werd. Nu was als 't ware de minste ademhaling ook nog afgesloten, terwijl de grootste ziekte van Gerard was dat er geen kracht bij hem was tegen deze grote menigte. Piet gaf hem nog een poeder voor de nacht met te zeggen: "Die Mijn wet verlaten hebben smart op smart te vrezen en zullen in 't dorre wonen". En zo heeft de vreesachtige en bekrompen Piet als oppasser de armen Gerard verlaten.

Nu dachten ze in de ziekenzaal niet anders of de arme Gerard ging sterven. Hij was zo blauw en vol angst. Toen hebben ze een uur daarna weer *een andere oppasser* gevraagd uit de zaal van onverbeterlijkheid en is de weke en zachtzinnige Piet dadelijk meegekomen. Hij liep eerst de apotheek binnen en nam een halve fles frambozenwijn mee voor verfrissing. Als hij Gerard ontmoette, vroeg hij hem naar zijn ziekte.

Gerard begon 't hem smekende en wenende mee te delen, terwijl de bindselen van bekrompen Piet nog zo stijf om hem waren. Hij vertelde als tevoren hoe de zonden en verdorvenheden en de liefde tot dezelve zo'n slaafse vrees in hem werkten en hem zo'n veroordeelde consciëntie gaven. En nu bleef er niets voor hem over dan de gedurige bekommering om straks in de hel te vallen, als zijn levensdraad zou worden afgesneden. En was bevreesd dat hij 't vandaag of morgen zeker tegen de zonden zou moeten verliezen.

Piet nam ook zijn zwachtels en ging aldus spreken: "Zalig zijn de armen van geest, want hunner is het Koninkrijk der hemelen. Zalig zijn die treuren, want ze zullen vertroost worden". En nu ging Piet tegen de arme Gerard prediken. Wanneer de Heilige Geest levenslicht kwam te schenken in ons verduisterd verstand, hoe dat dit de overtuiging van de zonden uitbracht en hoe de overtuiging de staat van onze afval van God openbaarde, waarin de zondaar de staat van afval als een staat van schuld en verdorvenheid kwam te leren kennen en hieruit de zonden kwam te eigenen en te bewenen. De Heilige Geest komt hier open te leggen tegen Wie hij zo gezondigd heeft en dit komt de ziel met droefheid, pijn, smart en schaamte te vervullen. Hier komt de ziel in de grondslag innerlijk en vrijwillig met de zonden te breken en een onberouwlijke keuze te doen om God te dienen en te vrezen, omdat hij zoveel heil in de deugden van God komt te zien. Maar hoe nu onder de uitleving van de keus, de vorst der duisternis en 't ongeloof dat ons van natuur geheel gebonden houdt en verbroken is in zijn dodelijke heerschappij uit de Godsvervreemding, die ziel onder toelatende voorzienigheid Gods gaat plagen en achtervolgen om hem van zijn keuze af te brengen, indien 't mogelijk ware.

De ziel is nu onder de voorwaardelijke beloften gekomen, welke in de zaligsprekingen opgesloten zijn en in de Persoon van Jezus Christus *ja en amen* zijn, daar zij in Hem vervuld zijn. Zulke mensen, die nu op aarde de zonden mogen leren bewenen, die zullen het in de hel niet behoeven te doen, omdat de Heere op Zijn tijd aan ieder zaligmakend wenende zondaar zal komen bevestigen: "Zo hij nu vertoeft, verbeid hem, hij zal gewisselijk komen".

Hier is de arme Gerard geheel van kleur veranderd. De kleur kwam op zijn gezicht en hij gevoelde de banden van de vorige oppasser geheel kwijt te zijn, en bij vertrek van

de weke en gevoelige Piet welk gesprek meer dan een uur geduurd had, hebben ze samen gezongen uit Psalm 113:

*Wie is aan onzen God gelijk,
Die armen opricht uit het slijk,
Nooddruftigen van elk verstoten,
Goedgunstig opheft uit het stof,
En hen verrijkt met eer en lof,
Naast Prinsen plaatst en wereldgroten.*

En hieruit heeft de arme Gerard drie weken mogen leven. Toen is er etter onder die zwachtel gekomen en is hij er als 't ware van zelf weer afgegaan.

Brief van Neeltje

Willem het is een geruime tijd geleden dat u van mij iets gehoord heeft. Ik ben al een geruime tijd als lerend oppasser in de zaal van onverbeterlijk in dienst en wil u wel geloven, dat dit de drukste zaal nog is van de vijf? Wat vind ik dit bewaarheid dat, *de oude mens niet verbetert*. Ik kreeg laatst een schrijven van Marie en die had een brief ontvangen van Neeltje, - die in het vierde briefje voorkomt - welke met haar twee en veertig jaar in de gewondenzaal had doorgebracht.

Neeltje schreef 't volgende aan Marie:

"Ik kreeg van de week eens een overzicht over mijn weg en leven, wat ik doorleefd heb. U weet dat we bijna gelijk in de *gewondenzaal* zijn gekomen. En kreeg zo te zien als dat ik twee en veertig jaar met 't kind in de baarmoeder geweest ben; of gedeeltelijk met Christus zonder de wet en gedeeltelijk met Christus onder de wet, met medeweten mijner consciëntie. Wat zijt ge voor mij de eerste vijftien jaar dikwijls tot jaloezie geweest, terwijl u veel opening had in de Borg en weg der verlossing. Ik noem dit voor mij *het kind in de baarmoeder*.

Wanneer het de Heilige Geest behaagt om ons levenslicht en kennis te schenken in en door de wet, die ons geestelijk komt te bewerken, om ons levendig te maken, ontvangen wij een levendige kennis der zonde, daar Gods Woord ons leert, dat door de wet de kennis der zonden gekend en geoefend wordt. En nu uit die bevruchting gaan we door de levendmakende daad des geloofs, onze doodsvruchten zien, kennen en beoefenen, daar Paulus ons leert: "Want eertijds wrochten de zonden in ons, die door de wet zijn in ons, om de dood vruchten te dragen". Wat een tijd is dit voor een ziel om onder verschillende angsten, benauwdheden en bekommelingen zijn doodsstaat uit te gaan leven. O Marie, wat was ik toch blind voor de vrije genade. Wat werkt het geloof in dien tijd een haasten om des levens wil. Als men krijgt te geloven, dat men in een staat van scheiding en afval van onzen Schepper verkeert, dat men onder een tijdelijke, geestelijke en eeuwige dood zich bevindt. En dat God uit kracht van Zijn Majesteit, Heiligheid en Rechtvaardigheid de zonden moet straffen, omdat 't in die tijd gaat over onze begane zonden. Nu kunnen wij de zonden niet bewenen of 't moeten eerst wettelijk de onze worden. En als 't de onze worden, gaan wij God vrij verklaren en onze goddeloze wapenen, waarmee we streden, inleveren. Nu krijgt men Gods deugden lief en heil in dezelve te zien en ongedwongen de zonden te mishagen. Men gaat zijn vorige vrienden en gezelschappen verlaten en gaat anderen zoeken, die van 't zelfde gevoelen zijn, daar hij ingekomen is. En men krijgt een innerlijke lust om naar al de geboden Gods te leven, 't goede te doen en 't kwade te haten. En de wet, die een volkomen gehoorzaamheid van hem eist, volkomen te beantwoorden.

O Marie, wat heeft dat deksel van Mozes die vijftien jaar zwaar op mijn hart gelegen.

Wat heb ik toch die tijd afgetobd en gewurmd, gebeden en gewerkt om de wet te betrachten en te gehoorzamen, zowel innerlijk als uiterlijk. Toen 't gedichtsel van mijn hart openkwam, 't welk te allen dage alleenlijk boos is tegenover al mijn beste betrachtungen, wat stond ik toen verlegen en wist er geen weg mee. Ik was geheel onvatbaar voor elke belofte en toezegging uit Gods Woord. Ik had Mozes voor mijn middelaar gekozen en wist niets anders en kon ook niet anders. Ik had een groot geloof, dat ik een zondares was van de grootste soort en ik met God verzoend moest worden, die de zonden niet ongestraft kon laten. Ik had mijn beste ogenblikken als ik mijn eigen zonden en ellende nog eens bij vernieuwing voor mijn zielsaandacht kreeg en ze weer eens bewenen mocht onder een hartelijk leedwezen, dat ik God zo schrikkelijk door dezelve vertoornd had. Dan heb ik hieronder wel eens beleefd, die droefheid naar God, hoe ze een onberouwlijke bekering werkt en kreeg weer eens heil in God te zien. De onberouwlijke keuze werd weer eens vernieuwd, kreeg opnieuw lust en moed, om ongedwongen alle geboden Gods lief te hebben. Maar als ik die gestalte des harten weer kwijt raakte, kwam ik onder slaafse vreze en veroordeling van mijn consciëntie en mijn onverzoende staat terecht. Dit heeft mij, van achteren bezien, belet om nog geen zaligmaker van mijn berouw of leedwezen over de zonden en bewening derzelve te maken.

Zo heb ik die vijftien jaar doorgeworsteld onder de wet, zonder de kennis van Christus. Toen heeft 't de Heilige Geest behaagd in 't lezen van Romeinen 10 de eerste vijf verzen, licht te schenken, n.l. in die woorden: "Broeders, de toegenegenheid mijns harten ende het gebed dat ik tot God doe voor Israël is tot hare zaligheid. Want ik geef haar getuigenis, dat zij een ijver tot God hebben, maar niet met verstand. Want alzo zij de rechtvaardigheid Gods niet en kennen en hare eigengerechtigheid zoeken op te richten; zo zijn zij de rechtvaardigheid Gods niet onderworpen. Want het einde der wet is Christus tot rechtvaardigheid een iegelijk die gelooft. Want Mozes beschrijft de rechtvaardigheid, die uit de wet is, zeggende: de mens die deze dingen doet, zal door dezelve leven".

En hier behaagde het de Heilige Geest licht over te schenken, over mijn weg en leven. En och Marie, wat stond ik arm en verlegen, terwijl ik kreeg te zien, dat ik vijftien jaar overwegend het in de wet en mijn eigen leven had gezocht. En hierbij behaagde het de Heilige Geest om het Evangelie te openen en die gezegende Christus met Zijn heilgoederen voor mijn afgetobde en geslaafde ziel onder de wet en mijn eigen dode werken te openen. O Marie, wat ik hierin zag en ontmoette is nooit weer te geven. Ja ik mag wel zeggen, alles wat voor een doemschuldig, melaats, onrein en onheilig zondaar nodig is in leven en in sterven.

Ik smolt weg van aanbidding en bewondering, maar ik bemerkte toch onder dit zien des geloofs, dat ik hem met dit zien nog niet had met Zijn heilgoederen. Maar mijn ziel had zo een vertrouwende toevlucht gekregen tot lijn persoon en heilgoederen, dat ik ze zo hoog schatte, als ik ooit verwaardigd mocht zijn; om die geschonken te worden, zou ik voor eeuwig gelukkig zijn. Nu had ik wel geloof om het in Hem te zien, maar geen geloof om het te mijnen.

Nu had ik andere behoeften en noden gekregen en daaruit onderscheiden gebeden en verlangens. Maar om hem nu eigen te worden met Zijn heilgoederen, had ik geen licht en verstand voor.

Nu lag er geen twijfel bij mij of 't was in Hem alles goed en klaar. Maar zo lang als de Heere Zich en Zijn heilgoederen aan mij niet had geschonken als een bevinding in mijn consciëntie, stond en leefde ik met een onverzoende consciëntie voor God. Toen ben ik weer verkeerd gaan doen. Onder de wet zocht ik uit de zelve en uit mij zelf te leven. En nu onder de Evangelische bekendmaking ging ik mij zelf aanbieden. En hier

heb ik weer tien jaar in doorgebracht. Die stondejjes dat ik een verslagene onder de wet was en nooit meer op kon rijzen en dan zo arm, naakt, blind en schuldig, dat ik geen kwadrant penning had om te betalen. Als ik met zonden had kunnen betalen was ik schatrijk geweest, maar nu met gerechtigheid, was ik zo doodarm, dat ik eeuwig om moest komen. Als dat mij dan weer zo drukte, zodat ik als 't ware geen adem meer kon halen, dan beliefdde het de Heiligen Geest weer, om dien gezegenden Christus voor mijn zielsbekommering in het Evangelie open te leggen. Dan schepte ik weer opnieuw zoveel moed, kracht en troost alsof ik het bezat, zodat ik toen wel eens gezongen heb: *"Ik zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheen"*.

Maar wanneer die onderhandelingen weer afgebroken waren en de vrucht er van was doorgedaan, kwam ik telkens weer in mijn eigen grond terecht. En dat nu onder een levendige kennis van Christus onder de wet en zo bleef ik nog een kind in de baarmoeder. Want ik werd gewaar, dat de wet haar eis en recht nog op mij behield. En zoals ik schreef, wanneer ik de levendige gestalte miste in de kennis van mijn volslagen ellende, zwaar ik mij in gezondigd had en daarbij van zelf de vruchten van Zijn persoon en heilgoederen. Want die hebben alleen maar een rechte voeling met elkander; dan ging ik mij zelf weer aanbieden aan Hem en tenslotte werd ik gewaar dat ik van mijn aanbiedingen een wet ging maken. Want als ik onder een hebbelijke gestalte verkeerde, besloot ik dat 't nog zou kunnen. Maar als ik dodig en ongevoelig was, dan kon het niet, en raakte ik weer onder die strikken. Als ik in dodigheid en gevoelloosheid verkeerde, kwam meestentijds het deksel van mijn verdorven hart open, 't welk niets als slijk en modder opwerpt en wat ten allen dage alleenlijk boos is. Ik kreeg dan over die Persoon des Middelaars en Zijn heilgoederen te denken dat Hij schoon was in heiligheid, reinheid en volmaakte deugden. Dan verschilden wij zoveel, dat ik het veel te brutaal zou vinden om tot Hem te naderen en Hem te begeren. Dan maakte ik van Hem een Rechter en niet een Zaligmaker en Verzoener, omdat ik dan eerst een gelijkvormigheid met Zijn persoon zocht. Om eerst rein te zijn om door Hem gereinigt te worden, of eerst heilig om geheiligt te worden. En zo heb ik de laatste jaren doorgetobd en gewurmd en ben ten laatste, zo op 't droge gekomen en in 't dorre komen te zitten, alsof er nooit iets gebeurd was. Ik kon niet vooruit en kon niet terug, en heb als een werkloze mijn onmacht uit mijn doodsstaat uit moeten leven. Er lag meer smart in mijn onmacht dan in mijn werk. Toen is de wet weer krachtig terug gekomen in haar eis en voldoening in mijn consciëntie.

Toen heb ik van mijn veertigste tot mijn twee en veertigste jaar in de *voorarrestzaal* gezeten van de richtszaal. Wat ik hieronder beleefd heb is met geen pen te beschrijven. Ik keek nergens anders in als in een toegerekend oordeel en een Goddelijk gezag. En wanneer de heilige eis van de wet toegerekend zou worden, was 't met mij voor eeuwig kwijt. Met al mijn vorige bevinding lag ik gebonden onder de heiligen eis van de wet en als die voltrokken zou worden kwam ik in de hel terecht. En als er nog mogelijkheid geopenbaard werd in die banden des doods, kwam ik weer moed te scheppen, omdat 't nog niet voltrokken was.

Op een avond was ik onder zware banden naar bed gegaan, niet om te gaan slapen, want de dood en de vloek rustten zo zwaar op mijn consciëntie, dat ik niet kon of durfde te gaan slapen, daar ik anders in de hel zou wakker worden. Toen ik een uur te bed lag, kwam de Heilige Geest de misdaden van mijn zonden toe te rekenen, onder de heiligen eis van de wet en onder wrekende gerechtigheid. O, nooit te vergeten ogenblik. Ik wachtte onder een heilige beving niets anders meer in als om dadelijk voor eeuwig om te komen.

Toen viel ik onmiddellijk in de handen van verzoenende en verlossende genade in Christus Jezus, die mij onmiddellijk Zijn gezegende vruchten, gaven of heilgoederen

schonk, welke Hij door Zijn lijden gewrocht en verdiend had. De wet in zijn heiligen eis en wrekende gerechtigheid en de dood der verdoemenis verdwenen uit mijn consciëntie en onmiddellijk kreeg ik vrede met God in Christus Jezus in mijn hart, als een zegel van de rechtvaardigmaking mijner consciëntie. En dat alsof ik nooit zonden gehad of gedaan had. Toen heb ik mogen verstaan en beleven, dat de wet mij gebaard of baarmoeder geweest in Christus.

Toen ben ik in de *bruiloftsmaal* gekomen en ben ik mogen gaan leven in geloofsgemeenschap en vereniging met Hem, uit Wie ik uitgevallen was.

O Marie, als ik terugkeek, wat heb ik toch dikwijls in achterdocht geleefd en in benauwdheid en menigerlei bekommering of 't wel een echt kind was, waarvan ik zwanger ging. Ik had wel ogenblikken dat ik geloofde zwanger te zijn en leven te dragen uit de vruchten die Gods Woord gaven en die Bijbelheiligen predikten en bespraken. Als die eens levendig waren dan was ik er vaak uit vertroost en bemoedigd geworden. Maar als ik die miste en niet in oefening had en geen besluit van maken kon, hield ik onder alles een onverzoende consciëntie over.

Maar nu mag ik geloven en zeggen met medeweten mijner consciëntie dat de wedergeboorte in de rechtvaardigmaking is bevestigd. En nu leef ik bijna twee jaar uit de moeder of de bruiloftsmaal en geniet die gezegende vruchten van de vrede met God. Wel de laatste tijd met onderbreking. Ik genoot ze nog maar enkele weken, toen ik des morgens eens van bed komende, de vrede en de liefde in gevoel en gewaarwording kwijt was en daar heeft de vijand gebruik van weten te maken. Maar ik heb tot hiertoe de vrede mijner consciëntie nog mogen behouden.

En nu Marie nu ben ik zeven en zestig en heb een zwak lichaam. Dat doet mij dikwijls denken, dat mijn reis spoedig ten einde zal zijn.

En Marie u bent oud geworden in de gewondenmaal. Laat u dit niet mismoedigen. *Zo Hij vertoeft, verbeid Hem, Hij zal gewisselijk komen.* Al is 't in of bij de dood. Hij heeft gezegd dat Hij Zijn werk zal voleindigen tot op de dag van Jezus Christus.

Groetenis met mijn hand Neeltje.

"En die volharden zal ten einde toe, die zal zalig worden".

Een oud patiënt

Willem ik ben laatst nog bij een oude patiënt geweest, twee uur voor zijn dood. Hij was vijf en tachtig jaar. Hij heeft me nog al veel verteld van zijn afgelegde weg. Hij lag de liefde Gods maar te bewonderen, dat Hij hem had willen verkiezen tot zaligheid en de Persoon des Middelaars, dat Hij hem had willen kopen met Zijn dierbaar bloed en gerechtigheid en de Heilige Geest, dat die daar de werkende oorzaak van had willen wezen. Ik hoorde hem zeggen, mompelende: "Heere, U heeft van de kinderen Israëls 40 jaar verdriet gehad en van mij vijf en tachtig jaar. Wat zijn je dragende en onderhoudende zorgen toch onbegrijpelijk groot over mij geweest. Gij alleen weet hoeveel afdwalingen ik in mijn leven onderworpen geweest ben. Gij alleen weet hoeveel verzoeken van binnen en van buiten, hoeveel aanvechtingen en bestrijdingen van mijn bedorven natuur de vorst der duisternis, ongedood ongelooft en een gapende en een verleidende boze wereld, die gedurig hun bekoorlijkheden voor mijn aandacht brachten om mij te verkrachten en tot hen over te komen. U komt alleen de ere toe, Vader, Zoon en Heilige Geest, dat ik niet in de gevangenis heb behoeven te sterven als een doodslager vanwege mijn ongedode, boze en driftige natuur. En dat Ge 't licht nog in mijn ogen hebt willen bewaren en 't gehoor in mijn oren vanwege het zien en horen naar de wereld.

En behalve de werken des vleses, hoe menigmaal heb ik verkeerde besluiten gemaakt

van 't werk der genade aan mij bewezen. Gij alleen weet hoelang ik uit mijn rechtvaardigmaking geleefd heb, waaruit ik mijn staat vast maakte en dat zonder vrucht. Hoe ik uw eer daarmee tekort gedaan heb en mijn eigen ziel en die van mijn naaste gekweld en onteerd heb. Gij alleen weet hoe ik mijn stand, eer en eigen ik zocht overeind te houden. Ja, hoe ik mijn uitwendige kleur behield voor de meesten van Gods volk, die mij in de grond niet opmerkten, dat ik mijn leven er uit kwijt was. Maar omdat ik mijn licht had behouden, waren de meesten met mij bedrogen.

Maar toen de tijd daar was, dat de Heere terug kwam en mij overwon en de vruchten van mijn verloren leven gingen spreken en getuigen, toen kreeg ik te zien, al had ik mijn uitwendige kleur behouden en al was mijn kleur nog rood en fris als van een gezond mens, dat mijn bloedarmoede zo groot was, alsof ik geen benen had om te staan. Ik heb daardoor vijftien jaar in de *operatiezaal* moeten verkeren, om over dezelfde diep vernederd te worden. Toen Ge mij Uw gunst weer heb willen schenken en weer in Uw nabijheid heb willen brengen, hoe kort heeft 't weer geduurd, of ik ben op mijn schoonheid gaan vertrouwen. Toen heb ik mijn berg weer te vast gesteld. Ik dacht dat dit wel blijven zou en dat nu al die koninkrijken met hun vorsten overwonnen waren en onder mijn hart en voet waren. Ik ben er uit gescheiden met waken en bidden en ben mijn gemeenschap met U weer kwijt geraakt. Hoe menigmaal hebt U me niet uitgeholpen in de bekommelingen dezes levens, in ziekte van vrouw en kinderen en van mijzelf. Waar ben ik er vaak mee gebleven. O, mocht ik het met schaamte belijden. Stank voor dank. Het is geen wonder dat me in de zaal van onverbeterlijk hebt gebracht. Gij alleen weet, dat ik veel meer mijn eigen eer en liefde uitleefde dan de Uwe en dat ik veel meer wereldsgezind heb geleefd dan hemelsgezind. O Heere, als er schaamte in de hemel zou zijn, dan zou ik voor eeuwig moeten zwijgen. O Heere, nog enkele schreden en dan is mijn leven aan 't eind en dan zal ik U eeuwig aanbidden zonder zonden, als Vader, Zoon en Heiligen Geest, dat ge me in Uw plannen en voornemen van eeuwigheid hebt willen kennen en mij in 't zelve hebt terug doen keren, met medeweten mijner consciëntie tot zaligheid."

En nu, oppasser, nu wil ik mijn laatste versje op aarde nog wel zingen uit Psalm 107:

*Hij doet de storm bedaren,
De golven zwijgen stil,
Nu rijst de vreugd, de baren
Zijn effen op Gods wil;
Nu wijkt verslagenheid,
Na zoveel angstig slaven,
Daar God hen veilig leidt,
In hun begeerde haven.*

En hier is de oude man in henen gegaan.

6. De oppasser in de barak voor besmettelijke ziekten

Willem, ik ben oud en versleten en heb mijn ontslag gekregen en ben er niet in geslaagd om een diploma te krijgen. Dan was ik te wijs, dan weer te dom, nu eens haastig, later weer te langzaam. Dan bond ik de bindselen te vast en dan hadden de patiënten te veel last er van, dan bond ik ze weer te los en dan werkte het ook verkeerd. Als ik zelf ziek was en de pijn voelde van mijn eigen ellende, dan ging het goed. Maar ik moest het meest doen met mijn weinige kennis en gaven. Dan waren meestentijds de patiënten en ikzelf er niet best mee. En zo ben ik aan 't eind gesukkeld

na in al de vijf zalen een kleine en geringe hulp verleend te hebben. Ja, ik zou zo zeggen: ze hadden mij beter kunnen missen dan rijk wezen. Zover ik weet ben ik maar voor enkelen tot steun en moedgeving geweest. En nu ben ik in een barak voor besmettelijke ziekten terecht gekomen.

De heiligmaking gaat over de smet en de kwelling van de zonden. En ik zie geen andere weg of ik zal hier mijn leven in moeten eindigen.

Willem, ik heb gezien dat er in al de vijf zalen gestorven zijn en wel de meesten in de gewondenzaal. Ik heb toch mogen zien en opmerken dat al degenen, die de Heilige Geest op zaligmakende wijze komt te wonden, het goed uit is mogen komen. En dat de Heere altijd Zijn eigen voornemen uit komt te werken. En dat allen, die bevrucht worden door de Heilige Geest op des Heeren tijd en welbehagen een levend kind zullen baren, omdat de genadegiften en de roeping Gods onberouwelijk zijn.

Wat hebben onze Heidelbergse Godgeleerden hierin geoefende zinnen mogen hebben, zodat zij eerst het fundament hebben gelegd *van de enige en ware troost in leven en in sterven, n.l. in 't eigen zijn van Jezus Christus en Zijn weldaden en dan ons in drie stukken die ons nodig zijn om tot die ware en enige troost te geraken, in de kennis der ellende, der verlossing en der dankbaarheid komen te leren.*

En hoe die hier op aarde in Gods volk in een minder of meerdere mate worden uitgeleefd, n.l. in een beginnende verlossing en in een volkomen verlossing. Het komt mij voor, van achteren bezien, dat het eerste waarvan een geestelijk dode zondaar verlost wordt, is, de dodelijke band van Godsvervreemding, waarin alle mensen van nature een doodsslaap in slapen.

Wanneer de Heilige Geest hem levend komt te maken in zijn doodsstaat en in die levendmaking de levende kennis in een toenemende levendige kennis komt te brengen om hem in waarheid te doen worden met medeweten van verstand en consciëntie, wat wij moed- en vrijwillig geworden zijn, door onze afval van onze Schepper en Formeerder. Om in de onderwijzing en lering des Heiligen Geestes het stuk der ellende als een stuk van rampzaligheid uit te leven, om een onderwerp gemaakt te worden voor 't stuk der verlossing.

En wanneer nu de levend gemaakte zondaar na lange of kortere strijd, kommer en moeite de rechtvaardigmakende daad des geloofs mag oefenen, waarin de dood der verdoemenis toegerekend wordt in zijn consciëntie, om voor eeuwig verloren te gaan, dat dan de Heilige Geest onmiddellijk de gerechtigheid van Christus Jezus hem schenkt of toerekent. Want waar 't eerste plaats grijpt, volgt zeker het ander, anders is het geen echt kind; en dit is een tweede verlossing.

Aan de zijde van de zondaar verlost te zijn van een dood der verdoemenis in de consciëntie met medeweten van zich zelf. En nu een derden dood te gaan beleven en te beoefenen in het stuk van de Evangelische heiligmaking als een dood der verdorvenheid. Dit is voor die ziel een geheel nieuwe bevinding. En daar de verst gevorderde in Gods Woord het een jagen komt te noemen naar die volmaaktheid, waartoe hij van Christus Jezus gegrepen was. Een jagen geeft toch een vervolging te kennen.

En ik heb in de meeste patiënten opgemerkt, dat zij in de eerste liefde, de meeste heiligmaking mochten beoefenen, waarin zij uit een ongedwongen liefde als zoon en dochter Gode in Christus Jezus vruchten hebben mogen dragen, zonder schrik en vreze, in de ware blijdschap huns gemoeds en de ware vrede hunner consciëntie.

Maar toen ze weer verkracht geworden zijn door de zonden en uit hun eerste liefde gevallen, hebben ze meer onder kastijding en tuchtiging moeten leven en gebracht worden, om Zijn heiligheid deelachtig te worden.

En nu de zonden beweend en vergeven en als 't ware alles gebleven, wat zijn smet, aankleving en kwelling betreft. En dat nu de alleen wijze God ons deze zonden heeft laten houden, om daarmee te strijden en te worstelen, zoolang we op aarde zijn. Ik denk dat de alleen Wijze het voor de eeuwigheid bewaard heeft, om dat raadsel volkomen te ontraadselen.

En nu Willem, ik ben onbruikbaar gemaakt voor lerend oppasser en eindig vanzelf om u enig nieuws mee te delen aangaande de patiënten. En als u nog eens een briefje aan mij wilt schrijven is mijn adres:

*Aan de achterlijken lerend oppasser,
barak van besmettelijke ziekten,
dicht bij 't kerkhof*

PL. KLEIJN.

ENIGE OVERDENKINGEN OVER ROMEINEN 7.

Waarde Vriend, Echtgenote en Kinderen

Willem, we leven onder verschillende verwisselingen, waarin wereldsgezindheid en de verdorvenheid onzer verdorven aard, natuur en kwellende machten van de vorst der duisternis vaak de overhand in ons hebben en die ons in de vruchten, - waar de Heilige Geest die gelegd heeft in die alleen voldoende en betalende gerechtigheid van Jezus Christus, - de dadelijke troost doet missen. Bezig zijnde met ulieden in mijn gedachten over Romeinen 7, gevoelde ik een genegenheid om die eens aan u te schrijven. Vergun mij een plaatsje in uw gebrekenboekje (dat u er zeker ook op nahoudt).

Ik kreeg zo te overdenken met betrekking tot het eerste versje:

"Weet gij niet broeders, want ik spreek tot degenen die de wet verstaan, dat de wet heerst over de mens zo langen tijd als hij leeft".

Ik kreeg hierin te bedenken, hoe de mens hier dood, zorgeloos, biddeloos en de meesten bandeloos onder voort leven en slapen als in de top van de mast. Alhoewel de stedehouderes of het licht van de consciëntie is ingeschapen, 't welk zelfs de heidenen hebben. Paulus noemt dat een ingeschapen wet, die hen beschuldigt of verontschuldigt.

In betrekking tot ons leven, heeft onze val, waarin wij verkracht zijn geworden door 't luisteren naar de vorst der duisternis om aan Gode gelijk te zijn, de wet en onze consciëntie geheel krachteloos gemaakt tegen de heersende, verdorven en verdoemelijke kracht der zonden. En heeft ons onder de drievoudige dood gebonden. Nu wordt die geschonden en verbroken wet onze eerste man genoemd, daar wij allen na de val aangebonden en in gevonden worden. Wanneer 't nu Gode behaagt om die wet voor ons levendig te maken, door Zijnen Heiligen Geest, en ons onder overtuigend, ontdekkend en ontblotend genadelicht te brengen en daardoor bij aanvang de kennis van de schande en onze ellende komt te openen, wordt onze duisternis van Godsvervreemding aanvankelijk uitgedreven. Hier komt 't Wezen aller wezens Zijn reine deugden te openen van Zijn Majesteit, heiligheid en rechtvaardigheid, welke hij geschonden, gesmaad en gelasterd ja om eens uit te drukken, vertrapt en verworpen heeft.

Omdat de levend gemaakte zondaar zoveel heil, waarde en aanbiddelijkheid in de volmaakte en reine deugden in God krijgt te zien, komt hij in 't stof onder Gods hoogheid weg te zinken. Hier komt hij zijn goddeloze wapens in te leveren, daar hij de zonden mag gaan eigenen en God vrij gaat verklaren. En hoe meer het karakter van de zonde geopend wordt in zijn Godonterendheid en belediging van dezelve, hoe, dieper de zondaar in schande en schaamte voor God invalt en wegs melt.

Nu komt hij zeker innerlijk met de zonden te breken en zijn wil en genegenheden worden weer innerlijk tot Gods deugden ingekeerd en zijn hart geregeld en gevangen gelegd onder zijn overgebogen wil, om zijn lust, vermaak en leven nu alleen Gode op te gaan offeren. Zover als de ziel nu ingekeerd ligt om die deugden, welke hij geschonden heeft, uit te gaan leven, - want dit vloeit uit een vernieuwing des levens of uit de *uitgang der wedergeboorte*, - komt de ziel in zijn teleurstelling. Terwijl de overtuigende genade over de schuld gaat, strekt de ontdekkende genade over 't missen van 't beeld Gods. Bleef nu de wet tot overtuiging, welke over de schuld gaat en de ontbloting van 't beeld Gods maar voor hem weg, dan was hij van zijn kant al zalig met de keuze in het ingekeerd liggen in de deugden, waarin het Wezen Gods Zijn hoogste bestaan gekregen heeft in de ziel. Maar wanneer nu de Heilige Geest een

verdere stap in zijn gevallen en van God afgevallen staat komt te openen en zijn onverzoende staat en dadelijke schuld van zijn begane zonden op de consciëntie komt te leggen, onder een gezicht van een toegerekend oordeel en een Goddelijk gezag en zijn zonden niet ongestraft kan laten; komt de ziel onder slaafse banden en doodsbanden. Daar hij geen anderen weg weet of kent en ziet als daar hij in ontvangen en geboren is en dat is een verbroken wet of werkverbond, gaat de ziel aan 't werk om het verbrokene te herstellen. Hij begint te reformeren in hart, huis en omgeving, waar hij verkeert en te betalen wat hij schuldig is.

Zover als de verdorven mens des harten hieronder zwijgt, zoekt hij rust en vrede met God en zijn consciëntie te krijgen, maar als nu de verdorven mens des harten tegen zijn overtuigingen en zijn Ingespannen krachten, welke hij aanwendt om zijn overtuiging te beantwoorden om God te dienen, in de sterkte zich openbaart, komt hij in moedeloosheid, wanhoop, slaafse en helse banden en harde gedachten van God.

Nu komt hij minder zonden te doen en groter zondaar te worden. En wordt innerlijk boos en vijandig, omdat hij geen loon op zijn arbeid ziet. Als nu de verdorven mens des harten de voldoende kracht hem ontnemt om God te dienen in en naar de gehoorzaamheid van de wet, komt de ziel om heiligheid te bidden en te smeken om krachten, om toch God volkomen te kunnen en te mogen dienen. Want hij is hier nog geheel blind voor de weg van vrije genade, dewijl het deksel van Mozes nog zo zwaar op zijn hart ligt.

Nu Willem, is het des Heeren gewone weg niet om de ziel in één dag of week in 't paradijs te zetten. Wordt de ziel in 't gemis van Gods beeld gezet en krijgt hij hierin te zien en op te merken dat God hem in die drie eigenschappen heeft geschapen, bestaande in die ware kennis, gerechtigheid en heiligheid des levens, dan zou hij zich wel tot water weg wenen. Dit werkt zo'n armmakende gestalte in zijn ziel en ontledigt hem zo voor God en maakt hem het aller-rampzaligste wezen op aarde. Hij gevoelt dat er niets op aarde hem vergenoegen, helpen of vertroosten kan. Nochtans blijft de uitgang van de keuze in de wedergeboorte niet zwijgen en verheft zich wel eens onder de schuld en de veroordeling van de consciëntie en 't Godsgemis. En dat gaat gepaard met een kinderlijke vreze en heeft tot voorwerp en uitgang, om des Heeren deugden lief te hebben.

Deze verwisselingen blijven bij hem zo lang hij worstelende is onder de eersten man en hem zover overtuigt, ontdekt en ontbloot. De een in dagen, anderen in weken en maanden en weer anderen in jaren, totdat er niets overschiet als een dode boom in een vervloekte aarde. En nu is het des Heeren gewone weg om zo een mens onder een veroordeelde, verdoemelijke schuld en Godsgemis een anderen of tweeden Man te willen openbaren door Zijn Woord en Geest. En wel die Man, waarvan Jesaja spreekt, *welke een verberging zou zijn voor de wind en schuilplaats voor de vloed en als waterbeken in een dorstig land.* En naarmate de ziekte van de eerste man hem nu dodelijk bezet, in de ware praktijk, noden en behoeften zijner ziel en hij die Man als de verberging voor de wind en storm van Gods ongenoegen over de zonden en als waterbeken voor zijn vermoeiden, belasten en verdoemelijke staat krijgt te zien, wordt zijn ziel met verwondering en aanbidding vervuld en de mogelijkheid ontsloten om nog zalig te worden in en door de weldaden, welke die Man, n.l. de Heere Jezus Christus gewrocht en verdiend heeft. Zijn gepastheid, dierbaarheid en noodzakelijkheid worden hem ontsloten, hoewel 't laatste 't minst, dat ziet hij in verderen weg eerst.

In zover als die weldaden van 't Verbond der genade, welke in de Persoon van Jezus Christus hem nu als de enigen weg in leven en sterven voor zijn gewonde ziel of consciëntie gebracht worden, krijgt hij moed te scheppen. En nu krijgt de ziel andere

noden, behoeften en uitgangen. Zo dikwijls als nu zijn ziel in en uitgaande mag wezen om uit zijn verloren toestand op Hem en Zijn gezegende weldaden te zien, heeft zijn ziel sterkte, vertroosting en bemoediging.

En hier komt de ziel onder of met twee mannen te leven. En als nu de ziekte van zijn eerste man gaat verminderen door de rijkdommen welke hij in de Tweeden ziet, raakt hij toch zijn verbinding aan de Tweede Man kwijt. Want Diens rijkdommen zijn alleen maar en blijven voor een mens, die in de staat van zijn ongeluk verkeert.

En dit wordt wel eens een verkeringsweg genoemd van de levenden en gewonden zondaar.

Nu kan de ziel soms zover verlicht worden in dat wonderwerk der verlossing, 't welk de Heere Jezus Christus gewrocht en verdiend heeft, dat hij er in wegzinkt in de aanbiddelijke liefde des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes. Dat hij als 't ware zijn armoede en zijn onverzoende staat komt te vergeten. Hij zou onder die hebbelijke gestalte des harten, waarin hij alles in Zijn Persoon en Weldaden ziet, wat hij tot zijn enige troost in leven en sterven nodig heeft, wel kunnen sterven. Hij kan nu geen nachtdiscipel meer zijn. Hij gevoelt zich van onder de slavernij der wet nu verlost, die hem niets gaf, maar alles eiste, wat hij niet volbrengen kon. En nu een weg geopend, die in zijn hart zo ruim is en verstaat in beginsel, dat die wet nu krachteloos was gemaakt door zijn zondig vlees of bedorven natuur.

Nu God Zijn Zoon heeft geschonken en *dat in de gelijkheid des zondigen vleses om 't geen onmogelijk was geworden door ons zondig vlees, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet, om al degenen, die onder de dodelijke banden van de wet overtuigd en geoefend worden, te verlossen.* Hier zou de ziel als 't ware wel naar 't **gemeentehuis** willen om onder de kennis van zijn algehele eigengerechtigheid, die hij onder de wet in de eersten man gezocht had, te verzaken en met de Persoon des Middelaars en Zijn weldaden te huwen.

Hier heb je enkele oude Godzaligen, die uit de onderhandeling met de Persoon van Christus en de verlating en verloochening van al het zijne, de huwelijksvoorwaarden vaststellen in de overgift van zichzelf in de Persoon van Christus en Zijn weldaden.

Willen, ik ben van mening dat 't geloof altijd rechtvaardigt in zijn eigen werking en dat het geloof in licht en kennis meestentijds is ingesloten. Maar ik meen dit toch te onderscheiden van de oefening van de rechtvaardigmaking in de vierschaar van de consciëntie. Als men ziet op die heidense hoofdman, die de tempel van de Joden gebouwd had, Hij hield veel van 't Joodse volk en had veel van Jezus en Zijn wonderwerken gehoord. Het is duidelijk gebleken dat hij 't geloof had der uitverkorenen, vandaar dat Hij voor zijn zieke dienstknecht Hem liet roepen. Het geloof deed hem zo ver uit zichzelf gaan, dat hij zei niet waardig te zijn om onder zijn dak Christus te doen inkomen. *Spreekt slechts maar een woord en mijn knecht zal genezen worden.* En de grote Meester antwoordde: "Ik heb voorwaar zo'n groot geloof in Israël niet gevonden". En in dezen is hij in dit geloof gerechtvaardigd geworden in deze handeling.

Willem, nu weer terug.

Zolang de ziel onder bekommelingen en noden van zijn eerste man is en onder de vruchten van de bewegingen der zonden, die door de wet zijn, om onzen dood vruchten te dragen en hierin de ontsloten weldaden van de geopenbaarde gerechtigheid van Christus ziet, vindt hij zijn troost en sterkte en leeft hij hieruit en bij. De meeste zielen geraken dit kwijt onder verkeerde besluiten en toepassingen van dezelve. Van hun kant hebben de rijkdommen, die zij in dezelve zagen, hun armoede weggenomen, eer dat de geopenbaarde gerechtigheid hen onder een toegerekende

gerechtigheid is meegedeeld, in de wegneming van de verdoemelijke kracht der wet op hun consciëntie. De Heere van Zijn zijde komt Zijn weldaden en Zijn geopenbaarde gerechtigheid weg te sluiten, wanneer de Heere op weg is om de erfenis uit de dood en het gericht voort te brengen. Vandaar dat de ziel weer in zijn onverzoende staat, onder de weten zijn eerste man terug komt. Want de wet komt gedurig de verkering tot het huwelijk af te trekken. Dit huwelijk wordt in dezen alleen aanvaard, in de volkomen betaling van de schuld, door hem of door een Ander.

Als nu de tijd voor de zondaar aanbreekt om in de dadelijkheid te betalen, waarin de heilige eis van de wet, de misdaden komt toe te rekenen van zijn schuld, in de gerichtsoefening van zijn consciëntie,- onder een dodelijke beving en inwachting om voor eeuwig hierin weg te zinken, - zal zeker de Heere Jezus, dien zondaar grijpen of opnemen uit die banden des doods, waarin hij verkeert.

En komt hem dadelijk en onmiddellijk met Zijn dierbaar bloed en gerechtigheid te verlossen of te verzoenen. Hier wordt de ziel met de eeuwige liefde Gods, des Zoons en des Heiligen Geestes vervuld. Bij de een wordt wel eens gesproken: "Vader ik wil niet dat deze in 't verderf komt, ik heb verzoening voor hem gevonden" en bij de andere, een tekst die op de dadelijke schuldvergeving slaat.

En nu wandelt de ziel in de liefde en de vrede, die alle verstand te boven gaat en heeft een hemelsgezinde ziel en een heilige vrede en rust in zijn consciëntie. De Heilige Geest werkt nu in hem als een geest der verzoening en der blijdschap.

Hier versta ik in dat de wet gedood is in het lichaam van Christus om nu in nieuwigheid des levens en des Geestes te wandelen als zoon of dochter uit ongedwongen liefde, God te dienen zonder slaafse vrees en schrik, die onder de wet hem bevingen. En zolang hij nu in deze liefde is en blijft, komt hij Gode vruchten te dragen in de gehoorzaamheid der liefde en de gemeenschap des levens. En komt de geopenbaarde wil in de wet (en het Evangelie) te bevestigen, in de bediening van Christus. Nu is de wedergeboorte bevestigd in de wegneming van de schuld en *in Jezus Christus een nieuw schepsel geworden om Gode vruchten te dragen*, in de beginselen van de Evangelische heiligmaking. Dat is de opstanding van de nieuwe mens, bestaande in een hartelijke vreugde in God door Jezus Christus.

Zolang hij deze vruchten des Geestes mag beoefenen is hij vrij en ongedwongen werkzaam in stand en staat des levens. Hierin zou ik denken, wordt dat beeld Gods, 't welk hij in de eerste Adam is verloren, weer in dien tweede Adam hersteld. Want het is 't zelfde beeld Gods in zijn wezen en natuur, 't welk hij in de tweede Adam terug krijgt, maar onder een ander Verbond.

Nu zegt Costerus er zo van, 'dat de rechtvaardigmaking op zichzelf een mens niet verbetert, omdat die alleen gaat over die dood, welke de zondaar van onder een staat van Gods toorn in Zijn gunst en gemeenschap brengt, in en door de verlossing, die in Christus Jezus is.'

In zijn orde verklaart de heiligmaking de rechtvaardigmaking in zijn vruchten en eigenschappen. Want die vrucht tot heiligmaking ontvangen zij in zich, waarin dat beeld Gods in hen, ook in heiligheid des harten en des levens wordt (vernieuwd) door Christus in de bediening des Heiligen Geestes. De vernieuwing des levens gaat over de gehele mens en zolang hij nu in die eerste liefde en vruchten mag delen en onder een heilige gemoedsbeweging werkzaam mag zijn, geniet hij hier de gezegende vruchten des Geestes in, waarin alles is wat wel luidt.

Mocht hij in deze vruchten blijven wandelen, wat zou dit hem een vrijmoedigheid geven en doen behouden in zijn leven en sterven.

Nu hebben onze eerste ouders maar een kleine tijd in dien vrijen staat verkeerd, waarin God hen schiep en als zij naar God hadden blij ven kijken, hadden ze nooit

gevallen. Nu wordt de ziel met die weldaden waarmee zij begunstigd was, weer verkracht door de verleiding der zonden die nog in haar zijn en die ze onderworpen is. Nu komt de Apostel van vers 7 af tot 21. De werkingen van de wet van zijn bedorven zondig vlees te herhalen, wat hij hierin geleerd en ondervonden heeft.

Nu spreekt hij in vers 22: "Want ik heb een vermaak in de wet Gods naar de inwendigen mens". In die wet Gods kan ik niet anders zien, als dat het is de uitgang van het nieuwe schepsel, geschapen in Jezus Christus tot goede werken. En omdat Jezus Christus die volkomen wet of dat werkverbond beantwoordt heeft en hersteld en geheiligd, zoals hij in en door onze zonden is krachteloos gemaakt, wordt ook 't beeld Gods weer in de zondaar, aan hun zijde ten dele, maar in en door Hem volkomen hersteld. En uit de herstelling en volbrenging van Zijn lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid, heeft hij niet alleen een eeuwige gerechtigheid verworven, die Hij hun toerekent, omtrent hun erf- en dadelijke zonden, maar nu ook dat beeld Gods hun weer eigen doen worden, wat zij door de zonden verloren waren.

Nu zegt hij verder in vers 23: "Nu ik zie een andere wet in mijne leden, die strijd voert tegen de wet mijns gemoeds en mij gevangen neemt, onder de wet der zonden die in mijn leden is". Vers 24: "Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit 't lichaam der zonde en des doods".

Nu weer terug tot die plaats, waar wij bewust, of onbewust gevangen genomen worden en verkracht worden én waarin die wet der zonden weer onze ziel innam, die in stand en staat vrij en familiair met een bevredigd God wandelde. Bunyan zegt zo: *Indien de inwoners van stad Mensenziel niet bewilligd hadden, de stad had nooit overwonnen kunnen worden.* En Hugo Binning zegt: 'Wanneer de vorst der duisternis en de zonden zijn uit de ziel gedreven, komt hij gewoonlijk niet om ten eerste zijn verblijfplaats weer in te nemen, maar hij weet dat er nog oude kameraads in des mensen ziel zijn. Dan komt hij zijn vorige herinneringen en wellusten weer te tonen en de ziel te verkrachten en gewoonlijk daar hij 't meest op verliefd, was en daar hij het meest aan vast hield in zijn onbekeerde staat.'

Wanneer hij eenmaal is ingelaten in de stad, dan blijft hij daar tot aan de natuurlijke dood toe. En nu die oude kameraads bestaande in die verdorven aard en natuur of die inklevende zonden worden door de vorst der duisternis altijd tegen 't nieuwe schepsel in Christus Jezus geschapen tot goede werken, gebruikt, vandaar ik meen dat dit die wet der zonden is, dewelke strijd voert tegen de wet zijns gemoeds. En nu met de uitgang van de *Evangelische heiligmaking*, waarin hij in de vruchten van de liefde en vrede in de vertroosting des Heilige Geestes wandelde, nu gebonden te worden door die wet der zonden die nog in hem is. Die hij weer onder de verkrachting der zonden als ketenen om zijn handen en voeten heeft gedaan, waardoor hij de vrijheid in zijn wandelen is kwijt geworden. Die familiere omgang, welke hij in zijn eerste liefde beleefde, doet hem een ellendig mens zijn, om verlost te worden van 't lichaam der zonden en des doods.

Bleef hij nu met die dochter in 't veld maar roepen en schreeuwen, als zij verzocht werd tot de zonden, dan zou hij zeker bewaard worden. Maar naarmate hij nu verachtert in de genade, met betrekking tot zijn dagelijks ingekeerd leven, om die dingen te bedenken en te beoefenen, die Godes eer en Zijn Koninkrijk aangaan. Wordt hij van die wet der zonden en des vleses overwonnen en gebonden, dan raakt hij zijn vrijmoedigheid en sterkte in God kwijt. En nu mag de een wat meer licht en wetenschap over houden van zijn verzekering en zijn bewustheid of aandeel wat hij vroeger geworden is en ontvangen heeft, de kracht en de vertroosting moet hij van dezelfde missen. En nu wéér een bekommerd mens te worden onder de bediening van

Christus, om alleen van Hem en door Hem Zijn hulp te verwachten.

En nu een wachtend mens te worden tot die tijd, dat Hij zijn eigen bediening bij vernieuwing in onze ziel weer verlevendigd en de grondslagen weer aan hem toont waarin Hij Zijn Volk gekocht en lief heeft, tot het einde toe, in Zijn trouwhoudende genade. Dat doet de ziel alleen maar rusten en als zodanig zijn staat en verzekering meer buiten zichzelf zoeken en alleen in Hem erkennen.

Ik voor mij ben nergens meer mee teleurgesteld dan met mijn besluiten, over de verzekering der genade. Toen de geestelijkheid van de wet levendig en krachtdadig tot overtuiging en ontdekking op mijn consciëntie is gelegd en daar de dood onder de misdaden van mijn leven, in moest gaan beleven, die zo veel en zo zwaar waren, kon ik geen ander besluit maken als om eeuwig onder verdoemd te zullen worden. En als onder die banden, de mogelijkheid om, zalig te worden en heil in God te zien werden geopend, dan kreeg ik te denken nog zalig te kunnen worden en goede vrienden met God te worden. Dit viel mij onder de banden van de dood en mijn ongeluk, daar ik mij zelf ingezondigd had, wel eens te beurt en dan schatte ik mij de gelukkigste als mij dat ooit eens te beurt mocht vallen.

Dan kon ik rentenier zijn en in dat geluk mijn reisje afleggen op de wereld. Toen de tijd daar was, dat de misdaden van mijn erf- en dadelijke zonden zijn toegerekend geworden, onder de eerste man, onder de heiligen eis van de wet en onder een gevoel van wrekende gerechtigheid en onder de beving van mijn ziel in de laatste inwachting om mijn leven onder hetzelfde te verliezen en zo in de hel te storten, is, o eeuwig wonder Hij dadelijk en onmiddellijk gekomen en greep mij van onder de banden van wrekende gerechtigheid en schonk mij de vruchten van Zijn onbegrijpelijke schuldvergevende liefde en dien vrede, welke alle verstand te boven gaat. Ik was van alle doodsbanden, helse banden en slaafse vrees ontdaan. Ik gevoelde de innerlijkste gemeenschap met God. Want de oorzaak van de scheiding van God, namelijk de zonden, waren weggenomen. Vandaar dat ik met God kwam te leven of ik nooit zonden gedaan had. Ik kwam een besluit te maken, dat nu alles klaar was. Ik had alles en ook de volle verzekering des geloofs. Want daar getuigden de vruchten der gemeenschap en vrede met God van. De consciëntie was tot zwijgen gebracht in zijn veroordelende en verdoemende kracht. En nu gevoelde ik mij waarlijk rentenier.

Maar dit heeft niet lang geduurd, want een rentenier moet toch van 't vruchtgebruik van zijn verkregen kapitaal leven. En nu heb ik mijn bevinding wel eens klaar in Bunyan mogen vinden.

Toen al de Diabolisten uit de stad gedreven waren en de Heilige Geest het bewind weer van de stad in handen had, waarschuwde hij de inwoners van de stad voor de vijanden die nog buiten en om de stad lagen.

De eerste die buiten de stad gedreven was en weer voor de poorten kwam, was vleselijke rust of valse vrede. Deze had zich als een koningskind gekleed en ging stad mensenzien wijzen op de sterkte van 't gebouw, waarin hij nu woonde en 't sterke fundament, daar dit nu niet meer wankelen kon. Hij mocht dadelijk in de stad komen, maar jammer; toen hij met de weldaden van zijn herstelling in des konings gunst in de valse rust of vleselijke rust was ingegaan, werd zijn verbintenis tussen hem en zijn Koning weder onderbroken. Hij geraakte zijn gemeenschap en vrede met hem kwijt en kwam onder de machten en de vruchtgevolgen van de vleselijke rust. Wereldsgezindheid nam de plaats in van hemelsgezindheid, duisternis de plaats van 't leven.

Daar ligt hij nu aan de ketting met zijn verzekering. Want zijn geloof is nu niet werkzaam in de vruchten van de schuldvergevende liefde en de vrede zijner

consciëntie. En omdat de ziel haar staat had vastgesteld in de oefeningen en de vruchten van de schuldvergevende genade, waarin de rechtvaardigmaking in de consciëntie in 't gericht was afgewerkt en hierin de liefde en de vrede Gods, die alle verstand te boven ging, smaakte, ligt ze nu gebonden onder vleeselijke rust en valse vrede. Daar staat of ligt nu de ziel. Zij kan niet naar de hel en zij kan niet naar de hemel, omdat zijn geloof niet verder geoefend is dan in de vruchten van de rechtvaardigmaking zijner consciëntie.

Als nu een mens moet gaan spreken over de vruchten, waar hij tevoren in leefde en wandelde en die bestaan in de vrede en gemeenschap met God hoe hij daaronder leefde en ze genoot en nu moet missen, onder zijn vleeselijke rust, dan komt hij in de zielssmart en krijgt zijn vorig geluk te bewenen. Hij kan de verzekerende genade toch niet missen. En nu de wijsheid en de liefde Gods in die wegen, waarin wij altijd zijn en blijven de oorzaak van de zonden en afdwalingen, ik zeg om hier van achteren de wijze handelingen des Heeren in te zien en op te merken. Om de ziel te oefenen in de grondslagen van de vrije genade en om nu een weinig geoefend te mogen worden, terwijl een ziel in elke weldaad, waarin hij de liefde Gods smaakt en zijn hoop en geloof vaststelt, eerst uitgeoefend wordt, waarin het bestaat of gegrond is, als de vrucht is opgeleefd.

Vandaar dat, als de ziel tot een nadere daad des geloofs gebracht mag worden, waarin *de Heilige Geest, de oefening van de rechtvaardigmaking dewelke een vrucht is van de verdiensten van Christus, komt te verzegelen in de onderhandelingen van 't Verbond.*

Wanneer de eerste Persoon de vergeving der zonden, die Hij een mens in de oefening zijner consciëntie en deszelfs vruchten heeft leren kennen, bevestigt in de Persoon van Christus door de Heilige Geest aan onze geest of ziel, waarin de ziel een recht ten eeuwigen leven wordt geschonken, komt hij [later] weer een verkeerde toepassing te maken. Want dit geeft hem zoveel troost en sterkte. Zijn geloof steunt niet meer op de gevoelige vruchten van de schuldvergevende genade, maar op de grondslag waarin de eerste Persoon zijn toorn en gramschap heeft afgelegd in de volkomen betaling van de Zoon Zijner eeuwige liefde. Waarin Hij Zijn volk alleen maar een recht ten eeuwigen leven komt toe te wijzen. En zolang de oefening in deze hem nu tot sterkte is, en hij er het Wezen aller wezens in bewonderen en aanbidden mag, geniet hij de vruchten van enigen troost in leven en in sterven.

Ik voor mij heb weer een verkeerde toepassing er van gemaakt en was weer te vroeg rentenier. Ik wil hier maar klaar komen en zou zo zeggen, dat de beste en sterkste verzekering hiermee gepaard gaat, met een waar mishagen aan de zonden en een moede zijn van dezelve. Dit kan hij nu niet anders beleven als met inlevende genade. Bestaande in de vruchten van de Evangelische heiligmaking, die over de smet en de doding der zonden gaan. Hoe meer hij waardig geacht mag worden om Gode vruchten te dragen in de oefeningen en meditatiën die Gods eer en Koninkrijk aangaan, hoe minder dat de wereld, zijn zondig vlees en de vorst der duisternis vat op hem zou hebben.

En omdat wij ons zelf veel meer bevinden in de gestalte van een wereldling, dan in de gestalte van een kind Gods, die in de vruchten des Geestes wandelt, moeten wij zo arm en mager ons leven doorbrengen en zover beneden die weldaden leven, welke Hij bereid heeft voor die Hem liefhebben.

Hiermede eindig ik met mijn schrijven, 't zijn slechts enige overdenkingen uit mijn gemoed en gedachten neergeschreven. 't Is nooit de bedoeling geweest om 't de wereld in te sturen, maar mocht 't weerklink op de bergen vinden, schrijf mij dan eens een

lettertje terug.

Groet vrouw en kinderen en allen die te uwen huize zijn.

Groet 't volk in onderscheiden jaren, beiden, klein en groot van hem die, zich noemt uw medeworstelaar in 't zaligmakend en strijdend geloof

PL. KLEIJN
en Echtgenote

Aan de heer Pl. Kleijn, Echtgenote en Kinderen.

Goudswaard, 9 Febr. 1926.

Geachte vriend, vriendin en kinderen,

Gode zij dank mogen wij u melden, dat wij allen nog gezond zijn en hopen van ulieden 't zelfde.

Geachte vriend, ik gevoel mij genegen om een antwoord op uw schrijven te geven. U schreef zo: als 't een weerklink mocht vinden bij je. En hoewel ik in deze weg niet naast u kan staan, hoop ik u toch een weinig te mogen verstaan, wat u bij aanvang en verder kwam te noemen.

Geachte vriend. Als 't ogenblik voor mij aanbrak, om de wapens tegen God, welke ik naar mijn begeerte voerde en zou blijven doen hebben tot mijn dood, moest neerleggen, kwam ik in smart en diep berouw over dezelve. Ik kreeg mijn afgelegde weg te zien en was de ongelukkigste in mijn staan en neerliggen op de gans aarde. Het beste had ik nog, als ik mijn toestand met smart en leed tegen de Heere mocht bekend maken. In die smart, wenste ik wel voor altijd afstand te doen van alle zonden. Al mijn gangen waren daarop gericht en gezet om de zonden te boven te komen en nader bij God te komen. God heilig, de wet heilig, zo moest ik ook heilig wezen.

Verdere kennisneming had ik niet, en wist niet om minder zonden te doen en groter zondaar te worden. Dit moest ik gaan uitleven en maakte elke keer een besluit, dat ik geen genade had en daarin een bekentenis voor God hoe ongelukkig ik mij zelf had gemaakt. In dien gang zag ik wel eens de waarde van genade en zag zo groot op dat volk, 't welk daarmee begunstigd was, terwijl ik was in mijn ongeluk en scheiding van God. Een God, die alleen op mij toornig was, 't geen ik bekennen moest en mij betalen moest met 't geen ik verdiend had. En toch gedurig tegen God roepen: "Wat" zou ik toch gelukkig zijn, als U de hand van genade eens aan mij kwam te leggen".

Toch moest ik mijn eigen vonnis vellen en bekennen, dat de rampzaligheid mijn verdiende plaats was en dat Hij rein was in zijn richten. Zo heb ik vijf jaar in die gangen doorgebracht in schudding en twijfel

De een tijd opgeven, dan weer moedgeschept, hoewel ik 't geen naam kon geven. Dit weet ik, dat er wel eens iets in was, waardoor ik uit twijfel en moedeloosheid werd opgehaald en weer aan de kant van God en Zijn volk kwam te vallen. Maar 't duurde zo kort. Mijn ongeluk had de overhand weer en de verkering raakte weer af. Want met zo'n schepsel als ik mij zelf waarnam, kon geen vereniging plaats hebben van mijn kant. Dat God Zijn eer stelt in 't zaligen van een rampzalige zondaar, hoop ik toch een weinig achter gekomen te zijn. Ik wist niet dat het er achter lag, maar heb alles gedaan om mijn leven te behouden.

Er is toen een ogenblik aangebroken, dat ik mijn laatste gedachten heb moeten afleggen en de verdoemelijke kracht van de zonden werd toegepast. Ik moest hier mijn leven afleggen en dacht voor eeuwig naar mijn verdiende plaats verwezen te worden.

Maar vriend, wat een verandering in dit punt des tijd, zo kort dat ik het zelf niet noemen kan. De hel gesloten en alles hemel, aarde hemel, huis hemel, alles maakte God groot. Ik heb uitgedrukt, alles is van goud, vrede, blijdschap, vergenoeging en verwondering alsof ik nooit zonde gedaan had. Met de hand des geloofs omhelsde ik het 10e en 11e versje uit Openbaring 12 en kon nergens om denken, als wat ik daar beleefde.

Dat heb ik uit en doorleefd. Maar weer verkracht geworden. Wat heb ik me toen ongelukkig geacht. Het leven, de genietingen en mijn uitgangen kwijt. Daar hing ik tussen hemel en aarde. Ontkennen kon ik niet en kreeg weer in plaats van hemelsgezindheid, aardsghezindheid terug. Ik druk 't misschien wel verkeerd uit, maar ik gevoelde mij ongelukkiger als voorheen, ja ik kon 't geen naam geven. Het ging hand aan hand achteruit, zodat de harpen aan de wilgen kwamen te hangen. Blijde zijn en zingen was afgelopen. Ik zat in een vreemd land en kon 't wel vertellen, maar zonder levendige gewaarwording.

Maar toen de Heere 't nog eens behaagde terug te komen, viel ik plat op de aarde met een oog des geloofs. Wie 't gewrocht heeft, verdiend en gegeven had. En dat voor mij, die dat weer doorgebracht had.

Nu vriend heb ik u zo 't een en ander mee gedeeld en als ik nu schrijven moest hoever ik er in de beantwoording vandaan ben, zou ik dat kunnen als ik 't mocht doen met die rechte schaamte en schande.

Ik wilde antwoorden, omdat ik u in uw brief toch een weinig hoop te kunnen volgen. Verdraag 't gebrek er in.

Groet alle vrienden en gegroet van mij aan u allen

Uw Vriend
W. BLAAK.

LEVEN EN BETEKENIS VAN PLEUN KLEIJN

1870 - 1849

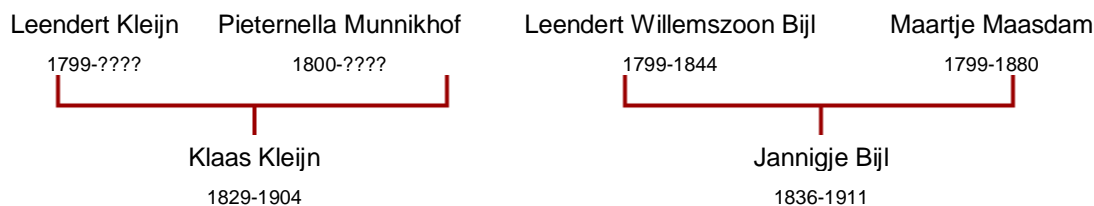
Door

F. VAN HOLTEN

Uitgave De Groot Goudriaan, Kampen, 1999

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2016**

Genealogie van Pleun Kleijn

Pleun gehuwd met Willempje de Jong op 21 mei 1903 te Hillegersberg, Nederland, hij was toen 33 jaar oud.

Kind(eren):

1. Jannetje Kleijn 1904-1950
2. Maria Kleijn 1904-1904
3. Klaas Kleijn 1906-1906
4. Willem Kleijn 1907-
5. Klaas Kleijn 1909-
6. Gerrit Kleijn 1912-
7. Leendert Kleijn 1914-
8. Jacob Kleijn 1918-1939
9. Maria Kleijn 1920-1921

Uit het voorwoord:

... We hebben getracht Kleijn in deze levensschets te tekenen zoals hij was, met zijn sterke en zwakke kanten. Men zal in deze schets geen protestantse heiligenverering aantreffen! Maar we streefden eerlijk en waarheidsgetrouw beeld van 'de leken-theoloog uit de Sionstraat'. Steeds hanteerden we daarbij Gods onfeilbaar Woord als de enige norm en toetssteen.

We waren al een heel eind gevorderd met de voorbereiding van dit boekje, toen we in oktober 1998 getroffen werden door een zeer ernstige ziekte. Maandenlang hebben we verkeerd op de rand van het graf, en de artsen verwachtten niets anders dan onze dood; naar de Heere had nog geen lust in onze dood.

Het is daarom met verwondering en blijdschap dat we nog in staat gesteld werden dit boekje te completeren.

Verbinde de God van alle genade Zijn onmisbare zegen aan de lezing ervan, en zij aldus de nagedachtenis ook van deze rechtvaardige nog tot zegen!

F. van Holten,
Zwijndrecht, juni 1999.

Het leven en de betekenis van Pleun Kleijn

Afkomst

Pleun Kleijn werd op 8 december 1869 geboren aan de Korendijk in de gemeente Goudswaard. Zijn ouders heetten Klaas Kleijn en Jannetje Bijl. Dat weten we uit het doopboek van de Nederlands Hervormde Gemeente, waar Pleun Kleijn werd gedoopt op 27 februari 1870.

De gemeente Goudswaard ligt in het uiterste westen van de Hoekse Waard. Dat is een zeer vruchtbaar landbouwgebied. Men verbouwt daar vooral tarwe, - vandaar de naam Korendijk! - suikerbieten, koolzaad en vlas. De naam 'Korendijk' is kennelijk ouder dan de naam 'Goudswaard'. Volgens het in 1847 verschenen 'Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden' van A. J. van der Aa is de naam 'Goudswaard' mogelijk een verwijzing naar de buitengewone vruchtbaarheid van die streek: Goud waard! Kerkelijk behoorde het overgrote deel van de bevolking tot de Nederlands Hervormde Kerk, toen nog veelal aangeduid als 'Nederduits'.

Over de jeugd van Kleijn weten we weinig. Heeft hij een bevindelijk-godsdienstige opvoeding gehad, en heeft hij bij het opgroeien toch als een wereldling geleefd totdat het de Heere behaagde hem stil te zetten op zijn levensweg? Of was de religie in zijn ouderlijk huis uitwendig en vormelijk? We weten het niet. De gedachte in het 'Ten geleide' bij de vierde druk van 'De vijf zalen', verschenen bij Den Hertog in 1985, dat Kleijn op bladzijde 78 van dat boekje onder de naam Paulus over zichzelf spreekt, kunnen we niet overnemen. Die 'Paulus' vertelt daar dat hij tot zijn 27e jaar openbaar en in het verborgen de zonden heeft gediend en liefgehad.

Zijn krachtdadige bekering

Dat zou namelijk niet kloppen met wat Kleijn verschillende malen aan mijn ouders en grootouders heeft verteld over zijn bekering. Die vond plaats toen hij in Dordrecht moest gaan loten voor de militaire dienst. Dat loten werd vroeger toegepast om te bepalen wie er in militaire dienst moest en wie niet. Daarvoor werden de jongens opgeroepen als ze ongeveer 18 jaar oud waren. Zo ook Pleun Kleijn met nog twee neefs, die ook allebei precies dezelfde voor- en achternaam droegen. Ze lootten alle drie 'vrij'. Volgens het treurige gebruik van die tijd werd er onderweg naar huis stevig gedronken; het drietal kwam dan ook 'lallend en brallend', zoals iemand dat zo juist uitdrukt weer terug in Goudswaard. En wat zongen ze? Met een toespeling op hun gelijke namen: en Pleun Kleijn gaat nooit verloren! Vreselijke taal! waaruit we opmerken hoe de ene zonde, dronkenschap, tot de andere leidt: verregaande onverschilligheid en blindheid.

Maar de Heere, Die machtig is zelfs uit stenen aan Abraham kinderen te verwekken, sprak toen in het leven van 'onze' Pleun Kleijn: tot hiertoe en niet verder! Daar en toen werd hij in het hart gegrepen en diep overtuigd van zijn zondige bestaan, zijn verloren liggen buiten God... Er kwam een andere Pleun Kleijn thuis, dan die in de morgen dat huis verlaten had.

Over die eerste jaren na zijn bekering weten we nauwelijks iets. Waarschijnlijk zo rond het jaar 1891, toen hij ongeveer 21, 22 jaar oud was, kreeg hij omgang met Gods volk.³ Hij was toen, zoals hij zelf schrijft op bladzijde 13 van zijn *'Overdenking over*

³ In zijn brochure: *Hoe kunnen de zonden van Gods volk als paarten gehecht worden aan de Middelaarskroon van Christus?*, schrijft Pleun dat het 47 jaar geleden is dat de Heere hem aan zichzelf had bekendgemaakt. Als die brief geschreven is in ca 1937 werd Pleun bekeerd in 1890; hij werd geboren 1869.

den toestand van Land en Kerk' in die tijd 'geheel blind voor de uiteenzetting van onze geloofsleer en de daaruit voortvloeiende kerkelijke geschillen. De stokouden en hun vaders leerden ons, dat zij uit hun erfenis verdreven waren, die hun vaders met hun bloed betaald en verkregen hadden; bestaande in onze ware geloofsleer, die alleen maar een mens recht zalig kan maken. Hoe zij en hun vaders de eerste liefde hadden verlaten en om hun eigen zonden cijnsbaar waren geworden onder hun vijanden; waar de liefde het middel is, waardoor God bij Zijn volk blijft, en Zijn volk bij Hem; waardoor alleen de vrede met God persoonlijk en gemeenschappelijk bewaard wordt; wat alleen Gods volk vrijmoedigheid geeft in leven en in sterven'.

Naar Rotterdam

Van beroep was Kleijn metselaar. Als zovelen is hij om daar werk te vinden zo rond de eeuwwisseling naar Rotterdam gegaan. Op 21 mei 1903 trouwde hij te Hillegersberg met Willempje de Jong, die op 28 juni 1880 was geboren te Zuid-Beijerland. Hillegersberg was toen nog een zelfstandige gemeente.

Pas in 1941 is die gemeente bij Rotterdam gevoegd, waarmee ze allang was samengegroeid.

'Vrouw Kleijn', zoals ze in het oude Rotterdam bekend stond, was dus wat jonger dan haar man. Uit hun huwelijk werden negen kinderen geboren. Vier kinderen stierven, van wie drie op nog zeer jonge leeftijd.

Volgens het 'Ten Geleide' bij de 'Vijf Zalen' leefde een dochtertje maar een dag, een zontje tien maanden, en een dochtertje werd maar dertien maanden. Hun jongste kind, Jacob, was zwaar invalide. Over hem later nog wat meer. 'Vrouw Kleijn' sloeg eens een van haar kinderen gade, en zei toen: 'Kind, ik wil je nog voor geen honderduizend gulden missen!'

Toen Kleijn dat hoorde, was het of de Heere tot hem sprak: dat kind zal Ik wegnemen. En inderdaad stierf dat kind korte tijd daarna. Kleijn werd verwaardigd in die voor zijn vlees zo smartelijke weg het geheel met de Heere eens te zijn, ook al had hij geen inzicht in de eeuwige staat van dat kindje. Dat inzicht was er wel toen er twee andere kinderen stierven. De Heere gaf er getuigenis van dat ze allebei waren afgereisd naar een beter vaderland.

Op 21 juni 1926 vestigde het gezin Kleijn zich in Rotterdam-Kralingen, waar ze gewoond hebben aan de Sionstraat 31a. Kleijn is daar overleden op 15 november 1949. Een aantal jaren geleden is die woning gerenoveerd. Tijdens de renovatie van dat huizenblok heeft er maandenlang op de hoek van de Oudedijk een bord gestaan, daar geplaatst door de aannemer. Op dat bord stond te lezen dat men bezig was met het 'Renovatieproject Slonstraat!' Slonstraat, en niet: Sionstraat! Die aannemer kende dus het woord 'Sion' niet eens: hij zal wel geen ware Sioniet geweest zijn... 'Het is Sion, zeggen zij, niemand vraagt naar haar' (Jeremia 30:17).

Voorganger te Rotterdam

Het is ons niet bekend wanneer Kleijn te Rotterdam begonnen is met voorgaan in het gebouwtje aan de Eleonorastraat. Die straat, met een 'knik' in het midden, liep van de Goudsesingel naar de Lange Warande, in de buurt van de voormalige veemarkt. We vermelden dit voor de weinigen die het oude Rotterdam van voor het bombardement van 14 mei 1940 nog gekend hebben. Het was daar wel echt hartje binnenstad: vuil en morsig. Daar woonden heel veel mensen dicht opeen. Aan weerszijden van de Goudsesingel waren veel nauwe straten en stegen. Op de stadsplattegronden uit die tijd was niet eens plaats voor de namen van al die stegen en straatjes: men behielp zich

noodgedwongen met cijfers, waarvan de betekenis elders op de plattegrond stond aangegeven. Er waren in de Eleonorastraat altijd veel huizen te huur, kennelijk vanwege de slechte staat waarin ze verkeerden.

Het gebouw waarin Kleijn vooring, was een verbouwde paardenstal; alle schoonheid ontbrak er aan, al stond er wel een echte preekstoel. Overigens beklom Kleijn nimmer die preekstoel, maar stond hij altijd achter de lessenaar.

Op 29 januari 1897 kreeg de Christelijke Gereformeerde Gemeente te Rotterdam vergunning om deze paardenstal tot kerkzaal te verbouwen. Kennelijk dateert uit die tijd de naam 'Rehoboth'. We hebben echter nooit een gevelsteen of iets dergelijks gezien met die naam erop. Voor die tijd sprak men wel over 'Gebouw de Driehoek'. De naam 'Ikabod' is waarschijnlijk meer een toespeling geweest op de droeve toestand van Gods kerk in ons land, dan een werkelijke benaming. Ook schijnt het Leger des Heils het gebouwtje, met zijn ca. 175 zitplaatsen, nog in gebruik te hebben gehad. Maar het Leger des Heils beschikte lang voor de Tweede Wereldoorlog al over andere en ruimere lokaliteiten in Rotterdam-Centrum, waardoor het gebouwtje beschikbaar kwam voor de groep rond Pleun Kleijn.

Daar in 'Rehoboth' met zijn eigenaardige vorm heeft Kleijn vele jaren lang leesdiensten gehouden. Het gebouw was bij de ingang smal en werd naar voren, naar de linkerkant, steeds breder. Vandaar de aanduiding 'de Driehoek'. Rechts vooraan was de consistorie, waar het bestuur van 'De Vereeniging' zetelde. Die vereniging was de 'Vereeniging tot Verbreiding der Waarheid', met een bestuur van zeven heren. Behalve Kleijn waren dat: Willem van der Heiden, (Aart?) Van Seventer, Willem Bakker, Albert van der Meer, Gerrit van der Waard Sr. en Jan Etshout. Later, zo lezen we in een van onze bronnen, kwam daar nog Willem Sparreboom bij.

Het was dus geen kerkelijke gemeente met een kerkenraad, maar een vereniging met een bestuur. Alle pretentie op het 'kerk-zijn' had men daar kennelijk opgegeven. Kleijn was dus geen ambtsdrager, geen ouderling en ook geen oefenaar, al hebben we hem zo wel horen noemen. Ds. J. T. Doornebal noemt hem wel zo: 'Onverbeterlijk! Ik heb eens een boekje gelezen van een oefenaar - een dominee kan soms van een oefenaar leren -, dat heette: De Vijf Zalen van Bethesda'. En nu weet ik niet meer hoe die zalen alle heetten. Maar de laatste heette 'onverbeterlijk'. Daar komt een mens tenslotte in terecht. En dan is het wachten op de zeis des doods'.

Hij preekte ook niet, maar hij las preken van onze 'oudvaders'. We zien hem nog binnenkomen met drie boeken in zijn handen geklemd: de Bijbel, het prekenboek en een Psalmboek. Hij bad altijd lang, volgens sommigen die zich dat nog kunnen herinneren was zijn gebed 'een halve preek'. Onze grootmoeder, 'opoe', zei soms: 'Ik ga alleen al voor zijn gebed!' Persoonlijk zijn we echter van mening dat bidden en preken niet hetzelfde behoren te zijn, maar dit terzijde.

De Psalmen werden in de Eleonorastraat gezongen uit de algemeen gebruikelijke berijming van 1773, dus niet uit 'Datheen'. In dat gebouw waren in de jaren die we ons uit onze jeugd jaren herinneren doorgaans ruim 100 personen aanwezig. Tijdens het lezen van de preken gaf Kleijn soms een toelichting vanuit zijn eigen geestelijke ondervinding, en ook gaf hij soms na de dienst weleens een samenvatting van het voorgelezene.

Wie kwamen daar? Mastenbroek vermeldt in zijn 'Ten Geleide' dat er 'veel geoefend volk' onder Kleijns gehoor zat. Hij noemt de namen van Jan Geense, Leen Capelle, Anna Helderop, Jan Hamelink en zijn vrouw, en Hendrik Wijnmaalen. Die Wijnmaalen was een oud-soldaat in het Indische leger, een 'koloniaal' zoals dat toen werd genoemd. Hij was in Indonesië tot bekering gekomen. Toen hij in Rotterdam

terug was, ging hij de eerste zondag naar de Laurenskerk, waar hij echter een prediking hoorde die hem in het geheel niet beviel. Zonder aarzelen stapte Wijnmaalen de consistorie binnen en vermaande de predikant. Omdat hij lorrenboer was, handelaar in 'lorren en benen' werd hij wel Hein de Lor genoemd.

Andere namen zijn Bravenboer, Knoop, Spek, Hoonhout, Koos en Jannie van Wensveen, Jan en Mientje Hoek, vrouw de Groot en ons gezin, Van Holten.

En dan natuurlijk de bestuursleden, van wie we de namen reeds vermeldden.

Verschillenden van hen waren afkomstig uit de gemeente van ds. H. Stam. Deze preekte de ene week te Rotterdam in een gebouw aan de Generaal van der Heydenstraat en de andere week te Capelle aan de IJssel, aan de Bermweg. Velen uit die gemeente volgden hun predikant waar hij voorging, Dus: de Rotterdammers liepen(!) de ene week naar Capelle aan de IJssel, en vele Capellenaren kwamen de andere week naar Rotterdam. Men sprak dan ook over de 'makkelijke' en de 'moeilijke zondag'.

Koster en voorlezer was Jan Elshout, de grootvader van ds. A. Elshout. Hij was ook voorzanger; dat was wel nodig, want er stond in het gebouwtje geen orgel. Velen beijverden zich om zo hard mogelijk te zingen en volgens de gewoonte van die tijd 'draaiden' velen nogal. Eens moest men midden in een Psalmvers stoppen: men zakte alsmaar met de melodie; ene H. zette daarop veel te hoog in, gevolgd door de vrouwen: het zingen liep geheel in de war. Elshout, die een goede en krachtige zangstem had, maakte zich zo boos over dat onstichtelijke gedoe dat hij tot die man riep: 'Dat is jouw schuld!' De zachtmoedige Kleijn reageerde daar niet op, en ging even later gewoon door met lezen.

Het gebouwtje had nog gasverlichting; in de winter moest Elshout tijdens de middagdiensten de gaslampen aansteken.

Men kende elkaar in die kring door en door, vooral geestelijk. Als Kleijn Psalm 35:1 wilde laten zingen - twist met mijn twisters, Hemelheer! - kon hij volstaan met te zeggen: 'Laneme noggeris zinge ut versie van de ouwe Kosie.' 'Ouwe Kosie' was Jacobus Wensveen, een groentehandelaar, een man die kennelijk veel te maken had met geestelijke bestrijding.

Wanneer er iemand gestorven was, las Kleijn altijd dezelfde preek van Ds. B. Smytegelt over Prediker 11:3, *over de boom die naar het noorden of naar het zuiden valt en daar zal blijven...*

Bij de uitgang werd gecollecteerd door een van de bestuursleden, Willem van der Waard. Men telde de collecte niet op zondag. Van der Waard nam de inhoud van de collectezak in een linnen zakje mee naar zijn woning in de Gerard Scholten-straat, het gedeelte tussen de 3e Pijnackerstraat en de Bergweg.

Kerkelijk standpunt

Het was intussen een hele daad die Kleijn deed, door apart te gaan staan terwijl toch in het Rotterdam van zijn dagen op verscheidene plaatsen het Woord zuiver gepreekt werd. Niet zover van de Eleonorastraat gebeurde dat op drie plaatsen: aan de Boezemsingel, waar sinds 1926 ds. G. H. Kersten (voor de tweede maal) predikant was van de Gereformeerde Gemeente; aan de Jan van Loonslaan, waar sinds 1930 ds. D. Chr. Overduin predikant was van de Gereformeerde Gemeente in Hersteld Verband; en aan de Jonker Fransstraat waar van 1913 tot 1929 Ds. P. de Groot de voorganger was van de Christelijke Gereformeerde Kerk. Ook na het vertrek van ds. De Groot bleef die gemeente een 'rechtse inslag' behouden. Als jongen van acht jaar heb ik daar in 1939 ds. E. Du Marchie van Voorthuysen nog horen preken in een weekdienst.

Kleijn betreurde de verscheurdheid van Nederlands kerk diep. Voorzover wij dat

kunnen nagaan uit zijn uitlatingen en gedrag stond hij op het kerkelijk standpunt van Ds. L. G. C. Ledebroer, Ds. L. Boone en Ds. H. Hofman: wars zijn van het oprichten van een tempel naast Gods verwoeste tempel in Nederland, maar de breuk zoeken te beleven en te bewenen, totdat het God behaagt verandering te brengen in de droeve staat van Nederlands kerk. Hooguit een noodwoning betrekken. In 'Een overdenking over den toestand van Land en Kerk' schrijft Kleijn: 'Zouden we boven de meeste nieuwe kerken niet (de woorden) kunnen plaatsen: door twist ontstaan?' Toch belette dit standpunt Kleijn niet vriendschappelijke contacten te onderhouden met ds. G. H. Kersten en, in meerdere mate, met ds. W. C. Lamain. Maar hij was kennelijk vuurbang voor het oprichten van een 'noodwoning' waarin op de duur mogelijk alles wat aan 'nood' herinnert, zoekraakt. Men dacht in zijn kring over het algemeen nog zuiver theocratisch: de politiek, en zeker politieke activiteit, lag weliswaar buiten de gezichtskring van deze mensen, maar nooit wilde men Gods recht op heel het volk, heel de kerk en heel de staat opgeven.

Kleijn, van huis uit Nederlands Hervormd, heeft zich nooit bij een kerkverband aangesloten. Hij gold min of meer als Oud- Gereformeerd. Kennelijk heeft het niet zo strak-kerkelijke van die kring hem wel aangetrokken. Noemde Ds. J. van der Poel zijn kerkverband niet 'een rekverband'? Kinderen uit zijn samenkomst zijn gedoopt door o. a. Ds. L. Boone en, na diens overlijden, door ds. W. H. Blaak.

Van het kerkelijk leven van zijn dagen had Kleijn kennelijk geen hoge dunk. Men leeft de Corinthebreuk wel uit, zo meende hij, ik ben van Paulus, van Apollos, weer een ander van Cefas. Wat zou hij wel niet zeggen en denken nu we zoveel jaar verder zijn, en nu het geestelijke leven zozeer verarmd is...! Hij merkte een vereten en verteren van elkander op, twist en nijd. 'Wij zijn verstrooid als Israël in Babel in de 127 landschappen. Elke partij (1) vergeeft zich haar eigen zonde van scheuring, en meent in het gelijk te staan'.

Kleijn behoorde tot degenen die het oprichten van een Theologische School 'om daar de predikanten te kweken' het zoeken van een eigen weg noemden. Zonder enige twijfel doelde hij daarmee op de oprichting van de Theologische School van de Gereformeerde Gemeenten in 1927. We gaan op die verschillende standpunten over het theologisch onderwijs nu niet in. Wie er belang in stelt kan daar wat meer over lezen in mijn in 1998 bij Den Hertog te Houten verschenen boekje 'Niets uit ons, maar, 't al van Hem' over het leven van ds. D. Chr. Overduin.

Kleijn hield ook bid- en dankdagen. Dan kwam men uit vele plaatsen naar de Eleonorastraat; soms was het gebouwtje dan te klein. Tussen de middag bleef men over en dan at men het meegebrachte brood op. Dan werd er gelezen, gebeden en er werden Psalmen gezongen. Ieder van 'het volk' die aanwezig was werd gevraagd een Psalmvers op te geven. Iemand gaf eens twee Psalmverzen op. Dat werd niet goed opgevat. Kleijn vroeg aan de betrokkene: je vrouw heeft je vanmorgen zeker zangzaad gegeven?' Het antwoord was: 'Pleun, ik ben een opschepper.' Terwijl dat toch niet zo behoefde te zijn. Kleijn was altijd bang dat mensen 'te hoog stonden' in hun geestelijk leven. Maar anderzijds: 'Waar de Geest des Heeren is, daar is vrijheid.'

We raken hiermee aan wat wellicht een schaduwzijde in zijn karakter en optreden was: vanuit die beduchtheid voor 'hoogstaande mensen' heeft hij ook weleens mensen 'laag neergezet', en hen daardoor wellicht geestelijk geschaad.

Ook op de gezelschappen in zijn huis kwam dat soms naar voren. Doorgaans begon en sloot Kleijn zelf die gezelschappen met gebed. Maar soms vroeg hij een ander dat te doen. Dan spartelden die mensen soms heftig tegen: 'O nee Pleun, dat kan ik niet!' Dat

hij dan soms net zo lang bleef aandringen tot die mensen een gebed deden -mensen die het werkelijk meenden dat ze dat niet konden - komt niet zo sympathiek over. Overigens was het in gezelschapskringen niet ongewoon om iemand van wie men geestelijk wat meer wilde weten, een gebed te laten doen. Luisteren naar waar hij om vraagt, en wat hij overslaat! was daarbij de gedachte.

Contacten met Ds. G. H. Kersten

Wanneer de gelegenheid daartoe was, ging Kleijn op bid- en dankdagen ook wel naar de Boezemsingel, om daar onder het gehoor van ds. G. H. Kersten te zitten. Het is bij die gelegenheden wel gebeurd dat Kleijn tijdens de preek opstond en het woord nam. Ds. Kersten heeft dan zijn preek onderbroken en Kleijn aangehoord. Dat moet voor de zozeer op orde gestelde ds. Kersten wel wat hebben betekend, maar de geestelijke achting voor Kleijn zal het bij hem gewonnen hebben. Soms vulde Kleijn dan de preek aan, soms sprak hij zijn instemming met het gehoorde uit. Eens was er evenwel geen sprake van instemming: toen ds. Kersten met een ridderorde op zijn preekjas op de kansel stond, heeft Kleijn hem daar openlijk over bestraft.

In de week gaf Kleijn catechetisch onderwijs aan de kinderen uit zijn samenkomst. Hij gebruikte daarbij de Catechismusverklaring van Ds. David Knibbe, 'de leer der Gereformeerde Kerk volgens de orde van de Heidelbergse Catechismus'. Hij deed dat omdat hij vond 'dat hij de oudvaders niet kon verbeteren'. Hij las dan een stukje voor uit dat boek, en gaf daar zijn toelichting op, dus dezelfde manier als die hij op de zondagen volgde. Verder liet hij de kinderen wekelijks een Psalmvers leren, en een vraag en antwoord uit de Catechismus leren.

Omdat het daar aan de Eleonorastraat geen kerkelijke gemeente was, maar een vereniging met een bestuur, kon er ook nooit het Heilig Avondmaal gevierd worden. De vraag rijst dan wel op, of men dat niet gemist heeft. Het bevel van de Koning der Kerk aan Zijn jongeren ligt er toch: 'Doet dat tot Mijn gedachtenis!' Hoewel de schrijver van dit boekje afkomstig is uit de kring rond Pleun Kleijn, en hij met warmte en sympathie daaraan terugdenkt, is hij later toch van harte ervan overtuigd geraakt dat men behoort te staan naar een welgeordend kerkelijk leven, met de ambten en de sacramenten.

Op een vaste avond in de week - we weten niet welke avond dat was - werd er bij Kleijn thuis gezelschap gehouden. Daar kwamen ook wel personen van buiten de eigen kring, o.a. het lid van de Tweede Kamer, Ir. C. N. van Dis, die lid was van de Christelijke Gereformeerde Kerk aan de Coloniastraat in Rotterdam-West. Aanvankelijk woonde het gezin Van Dis in de Insulindestraat, bij de Bergweg, en later in de Willem Buytewechstraat in Rotterdam-Delfshaven. Dit werd ons meegedeeld door een dochter van wijlen Ir. C. N. van Dis, die ook nog vermeldde dat haar vader gewoon was te zeggen 'dat Kleijn altijd begon bij het begin'.

De meidagen van 1940

Op 10 mei 1940 werd ons land betrokken bij de Tweede Wereldoorlog, doordat overmachtige Duitse legers onze grenzen overschreden. In vijf dagen was de strijd beslist. Alleen in Zeeland heeft men, mede door de aanwezigheid daar van Franse troepen die niet onder Nederlands bevel stonden, de ongelijke strijd nog wat langer volgehouden. De Grebbelinie werd doorbroken. Toch duurden de gevechten het Duitse opperbevel nog te lang. Daarom besloot men 'met gebruikmaking van alle middelen' een eind te maken aan de tegenstand van onze strijdkrachten. In de vroege namiddag van dinsdag 14 mei werd de binnenstad van Rotterdam zwaar gebombardeerd.

Ook de Eleonorastraat met 'Gebouw de Driehoek' werd geheel verwoest. Daardoor kwam er een abrupt einde aan de leesdiensten door Pleun Kleijn aldaar. Men zou uit onbekendheid met de toenmalige omstandigheden zich kunnen afvragen: had men niet op een andere plaats in Rotterdam een zaaltje kunnen huren en daar gewoon kunnen doorgaan? Maar door het bombardement was er in Rotterdam met zijn wijdvertakt kerkelijk en verenigingsleven een groot tekort aan zalen ontstaan, dat heeft voortgeduurd tot ongeveer 1960. Bij het bombardement waren 24 kerkgebouwen verloren gegaan en daarnaast nog vele, vele zalen en zaaltjes... In elk geval was het voor de samenkomst van Pleun Kleijn onmogelijk om op een andere plaats een vergaderruimte te verkrijgen.

Voor een klein groepje mensen heeft Kleijn nog korte tijd leesdienst gehouden in zijn woning in de Sionstraat. Maar toch, de samenkomst als zodanig viel uiteen. Verreweg de meesten gingen naar de Gereformeerde Gemeente aan de Boezemsingel, waaronder Jan Elshout en de families Van der Waard en Hoek.

Anderen gingen naar de Gereformeerde Gemeente in Hersteld Verband van ds. D. Chr. Overduin en nog weer anderen zochten een kerkelijk onderkomen bij de groep die in de Vriendelaan, later aan de Noordsingel, samenkwam. Die samenkomst bestaat niet meer.

Ook gingen enkelen naar de Helenastraat (de heer Wijnne) en naar de Talmaschool bij de Crooswijkseweg (o. a. de heer Stikker). Van Kleijn zelf is niet bekend dat hij gewoon was na 1940 regelmatig ter kerke te gaan. Waarschijnlijk is de ouder wordende man, hij was toen zeventig jaar, tot aan zijn dood in 1949 een 'thuislezer' geweest.

Klejns omgang met zijn vele vrienden

Kleijn was in alles een eenvoudig man, echter niet zonder een grote mate van vrijmoedigheid. Daarop wijst het feit dat hij bij allerlei gelegenheden, op begrafenissen en, zelfs tijdens kerkdiensten, het woord nam. We vermeldden reeds dat hij enkele malen ds. G. H. Kersten tijdens diens preken heeft onderbroken. Bekend is ook dat hij eens tijdens de oorlog lopend naar Nieuw-Beijerland ging, toen zijn vriend ds. W. H. Blaak daar zou preken. Kleijn zat daar in de kerk op de plaats van de overleden vrouw IJzerman, die onder Gods volk zeer bekend was. Ook daar onderbrak hij de preek van ds. Blaak: 'Willem!' gevolgd door zijn woorden naar aanleiding van die preek.

Hij had de naam in de dingen van het dagelijkse leven wat onhandig te zijn. Zo heeft Vrouw Kleijn eens tegen mijn moeder gezegd: 'Nu is mijn man zo'n grote in de genade, maar hij kan nog geen paar schoenen passen...'

In zijn taalgebruik was hij zoals bijna iedereen toen was: eenvoudig, niet al te verzorgd, en duidelijk afkomstig van het Zuid-Hollandse platteland. Hij sprak over 'vedder', 'tukke', en schespel', in plaats van over verder, zulke, en schepsel.

Ik herinner me dat ik eens uit school kwam, en dat Kleijn op bezoek was. Dat gebeurde regelmatig; hij was min of meer huisvriend van mijn ouders en grootouders. De begroeting was karakteristiek: 'Zo jongen, geef me maar eens een handje. Hoe hiet jij? Hoe gaat het op school? Wat mot je worre, hoog zeker, menister of perfester?'

Kleijn had zo zijn eigen woordenschat en uitdrukkingen, zoals: 'een mens is blind voor zijn geluk, en blind voor zijn ongeluk; een mens leeft meer bij de fantasie dan bij de werkelijkheid; mijn horloge loopt altijd maar voor; mijn licht ging ver boven mijn oefening; ze hebben me weer te hoog aangeslagen voor de belasting.'

Ik herinner me hem als een vriendelijke man. Zo stond hij trouwens ook bekend.

Een heel kruis was voor hem zijn invalide zoon Jacob, die zowel lichamelijk als verstandelijk gehandicapt was. Dagelijks reed hij met die jongen in zijn invalidenwagentje rond. De moeilijkheid was, dat Jacob steeds verder weg wilde, omdat vlak in de buurt alles hem te bekend was. Maar Kleijn werd ouder, en kon zo ver niet meer lopen. Kleijn ontmoette eens ds. W. C. Lamain, terwijl hij met Jacob rondreed. Bij die gelegenheid heeft Kleijn gezegd: 'Dat kind is nu 21 jaar, en ik ben er nog nooit mee onder God kunnen komen...'

Niet zo lang daarna stierf die Jacob. Toen ds. Lamain kwam condoleren moest Kleijn het zeggen: 'Nu kan ik Gods weg weer niet goedkeuren in het wegnemen van mijn kind.' Er mocht evenwel het getuigenis zijn dat er in die Jacob iets goeds werd gevonden voor de Heere.

Bekend is het voorval met Piet Ooms, de boekenkoopman uit Gouda, destijds door ons medegedeeld aan de heer J. Mastenbroek.

Op een dag tijdens de hongerwinter zei Kleijn tegen zijn vrouw: 'We eten vanavond erwtensoep met kluif!' Vrouw Kleijn wierp haar man tegen, dat ze weliswaar erwten in huis had, maar geen kluif. 'En toch zullen we het vanavond eten', was het weerwoord van haar man. Die dag was juist Piet Ooms in Rotterdam. Hij had van iemand een vette kluif gekregen, maar wat moest hij daar zo onderweg mee? Hij werd gewezen op Pleun Kleijn, en zo hebben die mensen daar midden in de hongerwinter, een tijd waarin er aan alles gebrek was, heerlijke erwtensoep met kluif gegeten. Daarna kwam Ooms naar mijn ouders, waar hij het gebeurde vertelde.

In Kleijns leven waren er meer van zulke voorvallen, waarin God voor een bepaalde zaak geloof gaf, dat dan ook niet beschaamd werd. We geven daar een voorbeeld van. Een vriend van Kleijn was Kees van der Graaf te Bergambacht, een van de bestuursleden van 'De Schuur' aldaar: de Vereniging van Uitgetreden en uit de Nederlandse Hervormde Kerk. Soms reisde Van der Graaf naar Rotterdam, om daar Kleijn te bezoeken. Later heeft Van der Graaf daarover verteld aan een van zijn kinderen. De gesprekken gingen eens zo goed, dat Van der Graaf zijn tijd vergat en de trein miste die hij hebben moest om voor de zondag thuis te zijn. Hij moest per trein van Rotterdam naar Gouda, en daar overstappen op het buurtspoorlijn dat via Bergambacht naar Schoonhoven reed.

'Die trein haal ik niet meer', zei hij tegen Kleijn, 'nee, dan ben ik niet voor de zondag thuis.'

'Jij bent voor de zondag thuis, Kees', zei Kleijn. Maar Van der Graaf kon het met die woorden niet doen, en hij begon al zuchtend de reis, want hij was te laat. Toen hij echter in Gouda kwam, was er iets met het treintje naar Bergambacht aan de hand. Het stond er nog, want het wilde niet rijden. Het spoorwegpersoneel wist ook niet wat er aan mankeerde. Van der Graaf stapte toch maar in de trein, en plotseling vertrok die nog. Toen hij de knop van zijn huisdeur vasthad, sloeg de torenklok van Bergambacht twaalf uur. Dat was voor Van der Graaf een groot wonder.

Kleijn was gewend voor alles wat hij at of dronk, dus niet alleen voor een complete maaltijd, een zegen te vragen. Dus ook, voor een kop koffie met koek. Net zoals men dat gewend is bij de Strict Baptists in Engeland, en bij velen in de Free Presbyterian Church en ook nog wel in de Free Church in Schotland.

Het gebeurde nogal eens dat studenten aan de Theologische School van de Gereformeerde Gemeenten aan de Boezemsingel te Rotterdam Kleijn opzochten. Soms werden ze daartoe aangespoord door de docenten. Bekend is dat student M. Heerschap Kleijn tijdens zijn studietijd - die in 1944 begon - eens een bezoek bracht.

Toen ze enige tijd met elkaar gesproken hadden, stelde Kleijn aan student Heerschap voor de volgende dag samen naar het stadhuis te gaan. Op de ietwat verwonderde vraag van Heerschap naar het doel daarvan antwoordde Kleijn: 'Om van namen te ruilen. Ik wil best eens een poosje Heerschap heten, en dan word jij Kleijn!'

Dikwijls was Kleijn ook aanwezig op begrafenis, zoals op die van Neeltje Aardoom, die op 15 oktober 1935 te Ridderkerk overleed. In 'Het kostelijkste sieraad' door de heer J. M. Vermeulen lezen we dat die begrafenis geleid werd door Ds. D. J. v. d. Graaf te Schoonhoven, en dat daarna nog spraken Ds. B. Toes en Pleun Kleijn.

Toen op 12 september 1934 oefenaar W. H. Blaak werd bevestigd als predikant van de Oud-Gereformeerde Gemeente te St. Philipsland was Kleijn daar ook bij. De bevestiging geschiedde door ds. L. Boone. Het bevestigingsformulier werd gelezen door ouderling Verlinde. Na een toespraak door ds. Boone spraken nog de ouderlingen Van Dommelen, Verlinde en De Gruiter.

'Tenslotte', zo schrijft ds. Blaak daarover, 'sprak ook nog Pleun Kleijn uit Rotterdam, die mij er op wees dat ik reeds 60 jaar was en een zwak lichaam omdroeg. Een oud, verroest stukje tempelgereedschap. Nog maar een kleine tijd om te mogen bouwen aan de tempel die niet met handen gemaakt wordt. Deze woorden mocht ik volkomen beamen.' We lezen dit in 'Voorgangers in de noodkerk', door H. Florijn en J. P. Neven, op blz. 150.

Kleijns levenseinde

Kleijn is na een periode van ziekte gestorven op 15 november 1949, bijna 80 jaar oud. Zijn levenseinde is niet gemakkelijk geweest: geestelijk was het dikwijls donker voor hem. We hebben daar wel over horen spreken op een manier die we ongepast achten. Bovendien: wij staan er nog voor en Kleijn is er ongetwijfeld door! Ongetwijfeld heeft de Heere Zijn wijze redenen gehad om Zijn kind op die manier uit het leven te laten scheiden. We herinneren ons dat mijn ouders daar nogal ontdaan van waren. Maar er is geen twijfel aan dat Pleun Kleijn is afgereisd 'uit de Sionstraat naar de Sionstad', zoals iemand dat met een meesterwoord heeft neergeschreven.

We denken in dit verband aan de pelgrim, Christen, uit Bunyans Christenreis. Die man had door de verreiker van het geloof midden in Immanuëlsland mogen kijken. Toen zag hij helemaal geen Doodsjordaan. Maar toen hij bij die Doodsjordaan kwam, vreesde hij nog om te komen. En zo moest Hopende hem het hoofd boven water houden. Maar Christen, en met hem alle ware christenen, mocht binnengaan in de Hemelstad: 'Ontsluit, ontsluit voor mijne schreden, de poorten der gerechtigheid, door deze zal ik binnentreden, en loven 's Heeren majesteit'.

Zijn rouwkaart vermeldt 'een geduldig gedragen lijden', en de woorden uit de berijming van Psalm 116: 'Hij is verlost, God heeft hem welgedaan '

De begrafenis werd verzorgd door Van Bale uit de Kettingstraat, een zeer bekend adres 'onder ons'.

Op vrijdag 18 november 1949 werd Kleijn begraven op de Algemene Begraafplaats 'Crooswijk'. Daaraan voorafgaand werd in de 'Zendingskaper aan de Gerard Scholtenstraat 128 een rouwdienst gehouden. Daarin ging voor Ds. W. H. Blaak, die naar aanleiding van II Corinthe 5:1 sprak over 'een geheiligde wetenschap'. Aan het graf sprak opnieuw ds. W. H. Blaak en nog een hartsvriend van Kleijn, de heer C. (Kees) Kraak. Kraak was ouderling in de Oud-Gereformeerde Gemeente te Nieuw-Beijerland. Hij woonde aan de Sluisjesdijk te Piershil. Evenals Kleijn was Kraak krachtadig tot God bekeerd, in dit geval door een blikseminslag.

Daar, op 'Crooswijk', is het stof van Pleun Kleijn toevertrouwd aan de schoot der aarde, in de gegronde hoop op een zalige opstanding op de jongste dag.

Kleijns geschriften en betekenis

Pleun Kleijn is nog niet vergeten in de rechterflank van de Gereformeerde Gezindte, in de zogenaamde 'bevindelijke vleugel'. Dat is wel opmerkelijk, want zo God wil zal dit boekje verschijnen ongeveer 50 jaar na het overlijden van Kleijn. Dat komt hoofdzakelijk door zijn geschriften.

Dat zijn er vier, te weten:

1. Onderscheidene gangen des geestelijken levens van des Heeren volk, voorgesteld in de vijf zalen van Bethesda, voor het eerst uitgegeven in 1931.
2. Enige overdenkingen over Romeinen 7.
3. Een overdenking over den toestand van Land en Kerk, uitgegeven in 1933
4. HOE KUNNEN DE ZONDEN VAN GODS VOLK ALS PAARLEN GEHECHT WORDEN AAN DE KROON DER VERDIENSTEN VAN CHRISTUS?
1ste uitgave: Drij. Uitg. Mouthaan. Bleskensgraaf 1938

**N.a.v. "Pleun Kleijn, de leken-theoloog uit de Sionstraat", door F. van Holten;
uitg. De Groot Goudriaan, Kampen, 1999**

Door W. B. Kranendonk, 3 mei 2000

Voor Pleun Kleijn zweeg ds. Kersten

Rotterdamse leken-theoloog was wars van eigen kerkelijke organisatie

Van ds. G. H. Kersten is bekend dat hij zeer gesteld was op orde en regel, zeker als het ging om de eredienst. Verstoring van de kerkdienst vertoornde hem. Behalve als de Rotterdamse leken-theoloog Pleun Kleijn midden onder de dienst ging staan en vanuit de kerkbank het woord nam. Dan luisterde de predikant met aandacht. Van Kleijn kon hij veel hebben, omdat de man echt iets te zeggen had.

Als jongetje ging F. van Holten 's zondags met zijn ouders naar de Eleonorastraat in Rotterdam. Daar hield Pleun Kleijn in een verbouwde paardenzaal dienst. De "geestelijk zeer geoefende" voorganger las preken van oudvaders, waarbij hij van tijd tot tijd het lezen onderbrak om een toelichting te geven vanuit zijn eigen geestelijke ondervinding.

Zijn jeugdherinneringen aan Kleijn heeft Van Holten gebruikt bij het samenstellen van de levensschets van de Rotterdamse leken-theoloog. Nog herinnert de schrijver zich dat de voorganger hem vroeg: "Wat mot je worre, hoog zeker, menister of perfester?"

Kleijn was afkomstig uit de Hoeksche Waard. In 1869 werd hij geboren in Goudswaard, waar hij opgroeide zonder zich veel te bekommeren om de dienst van de Heere. Daaraan kwam een abrupt einde toen hij op 18-jarige leeftijd met twee neefs die dezelfde naam droegen, in Dordrecht moest gaan loten voor militaire dienst. Alle drie de jongens lootten vrij. Op de terugweg gedroeg het drietal zich liederlijk en hieven het lied aan: "Pleun Kleijn gaat nooit verloren". Dat sloeg bij de latere voorganger naar binnen. Hij besepte verloren te zijn door zijn zonden.

Op zoek naar werk trok Kleijn -van beroep metselaar- rond 1900 naar de Maasstad. Onduidelijk is vanaf welk moment hij daar zijn samenkomsten ging houden. Kerkelijk gezien ging Kleijn een eigen weg. Van huisuit was hij hervormd. Gemakshalve rekende men hem tot de oud gereformeerde kring, hoewel hij daar nooit lid is geworden.

De Rotterdamse voorganger was wars van iedere kerkelijke organisatie. "Zouden we boven de meeste nieuwe kerken niet (de woorden) kunnen plaatsen: Door twist ontstaan?" schreef Kleijn in een van zijn boekjes. Hij wilde leven vanuit het verdriet over de verdeeldheid van Gods kerk in Nederland. Daarom wenste hij hooguit een kerkelijk onderdak te zoeken dat duidelijk het karakter droeg van een noodwoning. Alle pretenties op het kerkzijn had de groep van Kleijn opgegeven. Tekenend is dat zijn gemeente geen kerkenraad maar een verenigingsbestuur kende. Kleijn was dus ook geen ambtsdrager, geen ouderling, en ook geen oefenaar, al werd hij soms wel zo genoemd. Een gevolg van deze constructie was, dat in de gemeente aan de Eleonorastraat nooit het heilig avondmaal werd bediend. Van Holten stelt zelf de vraag of dit niet een onaanvaardbaar gemis was. Dit soort op- en aanmerkingen vinden we overigens geregeld in het boek terug.

"Ouwe Kosie"

Ondanks dit kerkelijk standpunt onderhield de Rotterdammer goede contacten met predikanten als W. H. Blaak, L. Boone, G. H. Kersten en W. C. Lamain. Zo voegde Kleijn zich op bid- en dankdagen wel onder het gehoor van ds. Kersten. Oud Gereformeerde predikanten doopten ook kinderen uit de gemeente van Kleijn. Verder

had hij veel contacten binnen gezelschapskringen in Zuid-Holland. Van Holten toont aan dat er veel goede geestelijke contacten bestonden. Vooral in de gemeente van Kleijn kende men elkaar door en door. Als Kleijn Psalm 35:1 wilde laten zingen, kon hij volstaan met te zeggen: "Lane me noggeris zinge ut versie van de ouwe Kosie." (Ouwe Kosie was Jacobus Wensveen, een groentehandelaar, die kennelijk veel te maken had met geestelijke bestrijding).

Broeikassen

Toch kan Kleijn niet verweten worden zich uitsluitend met de eigen geestelijke vriendenkring bezig te hebben gehouden. Dat blijkt zeker uit zijn geschriften, die Van Holten in het tweede deel van het boek bespreekt. In zijn "*Overdenking over den toestand van land en kerk*" uit 1933 gaat de Rotterdamse voorganger uitvoerig in op de economische crisis. Vanuit een theocratische visie plaatst hij kanttekeningen bij de sociaal-economische ontwrichting. Daarbij komt een veelheid van ontwikkelingen aan de orde, zoals het streven van de Volkenbond, het zogenaamde tweekinderstelsel dat het neomalthusianisme propageert, de macht van de vakbonden en de uitwassen van het kapitalisme. Verrassend is zijn kritiek op de bouw van broeikassen door tuinders. Daarin zag hij iets onnatuurlijks. "God heeft immers elk gedeelte van de aarde zo geschapen dat het zijn eigen producten kan voortbrengen. Hij wil niet dat men dat door kunst of dwaas vernuft van de mens namaakt."

Van Holten noemt Kleijn hierdoor een vroege criticus van de idee van de maakbare samenleving.

Naast de aandacht voor de maatschappelijke ontwikkelingen schreef Kleijn ook over de opwas in de genade.

Vooraf zijn boekje over de vijf zalen van Bethesda is in dit verband bekend geraakt. Elke zaal heeft een eigen naam en duidt op een geestelijke gesteldheid. De naam van de laatste zaal is "Onverbeterlijk". Van Holten geeft in zijn boekje een uitgebreide parafrase van Kleijns geschrift.

De levensschets van Kleijn is een aanvulling op de beschrijving van de kleine kerkgeschiedenis in de Maasstad. Wel draagt het boek meer het karakter van herinneringen aan Pleun Kleijn dan dat het een historische levensschets in strikte zin is. Dat blijkt onder meer uit het geringe aantal verwijzingen naar bronnen. Daarbij kan worden aangetekend dat de schrijver de opgenomen verwijzingen in de doorlopende tekst heeft vermeld. Dat doet enige afbreuk aan de compositie. Het noemen van bronnen in voetnoten verdient de voorkeur.

Duidelijk is dat Van Holten vanuit een innerlijke betrokkenheid heeft geschreven. Zijn doel was om Kleijns gedachtegoed meer toegankelijk te maken. Die intentie van Van Holten is toe te juichen. Het taalgebruik van Kleijn zal vandaag de dag niet meer door iedereen begrepen worden. Van Kleijns gemeente is niets meer over. Maar zijn gedrukte woorden hebben ook nu nog actualiteit.

Ds. J. Schipper. 6 september 1999

Uit vroegere jaren

"En zoo ben ik aan 't eind gesukkeld..."

Op 8 december 1869 werd in de gemeente Goudswaard Pleun Kleijn geboren. Zijn vader behoorde van huis uit tot de Nederduits-Hervormde kerk. Pleun heeft met velen uit de Gereformeerde Gemeenten contacten gehad, maar zelf stond hij kerkelijk wat

apart. Hij kerkte namelijk in een gebouwtje in de Eleonorastraat te Rotterdam. Hier kwamen mensen samen die behoorden bij de "Vereeniging tot verbreiding der Waarheid". Het bestuur van deze vereniging bestond uit zeven heren, onder wie Pleun Kleijn. Hij ging als enige voor in de leesdiensten. Overigens las hij niet alles, want onder die leespreken gaf hij soms zijn eigen bevindingen weer of hij gaf commentaar aan het eind van de gelezen preek.

Hoewel Pleun zich dus nimmer bij enig kerkverband heeft willen aansluiten, was hij op bid- en dankdagen regelmatig te vinden onder het gehoor van ds. G.H. Kersten. Bekend is, dat hij dan onder de preek wel eens het woord nam om openlijk zijn hartelijke verbondenheid aan de inhoud van de preek te kennen te geven. Een voor de goede orde overigens geen navolgenswaardige daad.

Regelmatig waren er ook ontmoetingen met ds. Lamain, die over Kleijn schreef: In Gods nederbuigende goedheid is er ook hier op aarde nooit meer een scheiding gekomen. Dat is ook wel een bijzondere gunste Gods, te midden van al de verbreking van Jozef en de verbreking van de stok liefelijkheid en samenbinders".

Op 15 november 1949 kwam een einde aan het leven van Pleun Kleijn, die een onder ons nog bekend geworden geschrift heeft nagelaten, nl. *Onderscheidene gangen*.

Het boekje bevat overdenkingen n.a.v. Joh. 5 vers 2: "En er is te Jeruzalem aan de Schaapspoort een badwater, hetwelk in het Hebreeuws toegenaamd wordt Bethesda, hebbende vijf zalen". De schrijver verstaat onder het badwater Gods Woord en in de vijf zalen ziet hij het zaligmakend geloofsleven: de zondaar komt achtereenvolgens in de gewondenzaal, de zaal des gericht, de bruiloftszaal, de operatiezaal en tot slot in de zaal van onverbeterlijk. De verstgeoeffende komt dus op z'n best in de zaal van onverbeterlijk terecht. Hier nog een citaat uit het laatste gedeelte: "Willem, ik ben oud en versleten en heb mijn ontslag gekregen en ben er niet in geslaagd om een diploma te krijgen. Dan was ik te wijs, dan weer te dom, nu eens haastig, later weer te langzaam. Dan bond ik de bindselen te vast en dan hadden de patiënten te veel last er van, dan bond ik ze weer te los en dan werkte het ook verkeerd. Als ik zelf ziek was en de pijn voelde van mijn eigen ellende, dan ging het goed. Maar ik moest het meest doen met mijn weinige kennis en gaven. Dan waren meestentijds de patiënten en ik zelf er niet best mee. En zoo ben ik aan 't eind gesukkeld na in al de vijf zalen een kleine en geringe hulp verleend te hebben. Ja, ik zou zoo zeggen: ze hadden mij beter kunnen missen dan rijk wezen. Zoover ik weet ben ik maar voor enkelen tot steun en moedgeving geweest. En nu ben ik in een barak voor besmettelijke ziekten terecht gekomen. De heiligmaking gaat over en de smet en de kwelling van de zonden. En ik zie geen anderen weg of ik zal hier mijn leven in moeten eindigen".

's-Gravenpolder,

ds. J. Schipper.

Antwoord per brief 19 september 1996. Ds. F. Mallan

... U hebt in uw schrijven ook nog even iets aangehaald uit het boekje van Pleun Kleijn over de onderscheidene gangen des geestelijken levens van des Heeren volk. Daarmee hebt u ook weer een tere snaar bij me aangeraakt, want ik heb Pleun Kleijn zo goed gekend, want hij heeft vlak bij me gewoond. Die Pleun Kleijn schrijft, als hij in dat boekje die vijf zalen van Bethesda geestelijk verklaart, dat velen sterven in de gewondenzaal.

Het was op een namiddag in dezelfde woning dat ik eerst Pleun Kleijn ontmoette en hem uit de volheid des gemoeds mocht meedelen hoe de Persoon des Middelaars Zich

aan mijn ziel had geopenbaard. Och, hoe liefderijk heeft die man toen toch met mij gesproken. Later heb ik wel begrepen dat hij me ook gelijk onderwijs gaf. Maar die zelfde namiddag in die zelfde woning, nadat Pleun Kleijn was heengegaan, werd ik vanuit de hoogte door iemand er op gewezen dat er nog wel heel wat meer aan me gebeuren moest. Daar verstond ik toen nog niets van. Maar dat had Pleun Kleijn beter begrepen. Hij heeft zich gehouden aan het onderwijs dat de grote Leraar ter gerechtigheid gaf, toen Hij nog op aarde was en toen Hem gevraagd werd waarom Zijn discipelen niet vastten. Die dierbare Persoon heeft toen gezegd, dat de bruiloftskinderen niet vasten konden zolang als de Bruidegom nog bij hen was. Die tijd van het vasten zou wel komen, zoals Christus daar gelijk op wees. Maar Hij wist wel dat Zijn discipelen daar toen ook nog niets van verstonden. Daarom behoefden ze nu ook nog niet van Hem te vasten. De Bruidegom was nog bij hen.

Vriend, houd het maar bij dat onderwijs en dus ook bij het onderwijs van Pleun Kleijn. U hebt me in uw schrijven ook laten weten er wel van overtuigd te zijn, dat het nodig is dat buiten Christus de ziel geen rust geboden wordt. En dat hoop ik ook nooit te doen. Maar een vraag zoals ik die nu van u gekregen heb, stel ik vooral voor deze tijd zeer op prijs. Daarom heb ik uw vraag ook uitvoerig beantwoord. Maar ik moet nu nodig afbreken.

Hartelijk gegroet en Gode bevolen!

Antwoord per brief. 4 oktober 2001. door ds. F. Mallan

Geachte mevrouw H. de R. te U.,

In de tijd van de Kerstdagen en de jaarwisseling mocht ik uw vragen ontvangen. Dit betekent voor u dat u wel wat lang op een antwoord moet wachten, want vele antwoorden heb ik aan de beantwoording van uw vragen moeten laten voorafgaan, daar andere vragenstellers ook al lange tijd op antwoord hebben moeten wachten. U hebt mij gevraagd om iets te schrijven over het boekje van Pleun Kleijn dat ons doet weten *hoe de zonden van Gods volk als paarden gehecht worden aan Christus' kroon*. Ook wilt u graag dat ik iets zal schrijven over de tekstwoorden: "maar ik ben vleselijk, verkocht onder de zonde", en dat met betrekking tot Kohlbrugge. Dan hebt u me ook nog gevraagd om iets te schrijven over het kennen van de Persoon des Heiligen Geestes.

Pleun Kleijn is voor mij ook geen onbekende gebleven. In 1949 is hij overleden. Als kind mocht ik hem al ontmoeten, ja hem wel dagelijks begroeten en daarbij ook nogal eens een kort gesprek met hem hebben. Hij woonde maar een enkele straat van ons verwijderd. Mijn eerste ontmoeting met hem is ook niet licht door me te vergeten. Dit was in het huis van enkele oprechte en geofende kinderen Gods. Ik mocht toen op twaalfjarige leeftijd nog ruim spreken over de dierbaarheid van de Persoon des Middelaars Die Zich toen reeds aan mijn ziel had geopenbaard. Er was toen een dochter in dat huis, toen nog ongehuwd, die iets meer nog van de Persoon des Middelaars kon vertellen, daar Hij ze als haar schuldovernemende Borg niet onbekend gebleven was. Deze dochter wist me toen al gelijk op een nogal scherpe wijze te doen weten dat een nadere kennis van die Persoon des Middelaars mij nodig was. Maar daar was bij mij toen nog geen plaats voor. De bruiloftskinderen kunnen volgens Jezus" eigen woorden niet vasten, zolang de Bruidegom nog bij hen is.

Pleun Kleijn wist beter hoe hij met de zielen om moest gaan. Hij luisterde stil het gesprek af en zag ook wel de uitwerking daarvan bij mij. Hij ging toen zomaar langs zijn neus weg een beetje praten over de weg waarin God Zijn volk leidt, waarbij hij

toen ook de woorden liet vallen van de apostel uit 1 Kor. 13 : 11: "Toen ik een kind was, sprak ik als een kind, was ik gezind als een kind, overlegde ik als een kind; maar wanneer ik een man geworden ben, zo heb ik tenietgedaan hetgeen eens kinds was". Dit gaf mij meer te denken dan de woorden van die dochter des huizes. Nog klinken zijn woorden me in de oren.

Maar ter zake, want ik moet nu iets schrijven over het boekje dat van hem verschenen is over de zonden van Gods volk die ook als paarden gehecht worden aan Christus' kroon. U hebt mij gevraagd hoe dit mogelijk is, daar toch de zonden van Gods volk worden geworpen in de diepten der zee, of zoals wel wordt gezegd, in een zee van eeuwige vergetelheid. Uit een voorwoord van ds. W. Blaak in dit boekje blijkt, dat Pleun Kleijn in één van zijn vorige geschriften reeds op een zelfde wijze zich had uitgedrukt, maar dat dit toen ook al niet goed werd begrepen. Vandaar is hij ertoe gekomen om daar nog eens apart over te gaan schrijven. Hij kon zich voor die uitspraak waarop hij aangevallen werd, beroepen op wat hij gelezen had in het boek van Gregorius Mees: *De drie gouden ketenen der zaligheid*.

Gregorius Mees laat ons het volgende weten in dat boek: "In de staat der heerlijkheid zal een Saulus van Tarsen een Stéfanus ontmoeten, in wiens dood hij mede een welgevallen had. Daar zal David een Uria ontmoeten, die hij omgebracht heeft, Manasse zal daar degenen ontmoeten, wier bloed hij door Jeruzalems straten heeft laten vloeien." Zou hierin niet begrepen zijn, dat God de Vader al de zonden van Zijn uitverkorenen als parels aan de kroon van Christus heeft gehecht, waarin Hij de geschonden deugden Gods op het hoogst heeft willen verheerlijken en de Zijnen heeft willen reinigen en verzoenen van alle vruchten der zonden en Gode een gemeente heeft willen voorstellen zonder vlek of rimpel?

De laatste paar zinnen zijn naar mijn gedachte door Pleun Kleijn aan de woorden van Gregorius Mees toegevoegd. Ik kan dat niet zien daar de aanhalingstekens bij het geschrevene van Gregorius Mees ontbreken.

Het moet ons uit wat Gregorius Mees heeft opgemerkt over hen die elkaar in de hemel zullen ontmoeten, wel duidelijk zijn dat Pleun Kleijn dan geen misslag heeft gedaan als hij gezegd heeft dat zo de zonden van Gods volk nog paarden aan Christus' Middelaarskroon zullen zijn. Pleun Kleijn is zich in zijn boekje hierover ook nader gaan verklaren. Ook dit boekje van hem is daarom wel zeer leerzaam te noemen, zowel als zijn boekje over de onderscheiden gangen des levens, voorgesteld in *de vijf zalen van Bethesda*.

In dit boekje is hij iets gaan verklaren van wat de evangelische heiligmaking voor Gods kinderen betekent. Het is een grote weldaad, als men weten mag dat de Heere al de schuld uit Zijn boek gedelgd heeft. Dan zal men mogen weten dat men als een pareltje gehecht mag zijn aan Christus' Middelaarskroon. Het is waar, zoals u in uw brief aan mij schreef, dat de Heere de zonden Zijns volks heeft geworpen in de diepte der zee. Als men tot de wetenschap daarvan gebracht mag zijn, dan kan het gebeuren dat men naar de schuld zoekt die tevoren op de ziel drukte, maar men kan geen schuld meer vinden. De ervaring doet mij weten wat het is, als de Heere dan tot de ziel zegt dat Hij die schuld geworpen heeft in de diepte der zee. De verdoemende kracht der zonde is voor de ziel voorgoed weggenomen. Maar Christus heeft daarvoor met een dure prijs moeten betalen. En zo heeft Hij Zijn Kerk met de prijs Zijns bloeds voor eeuwig vrijgekocht. Zo is die Kerk Zijn wettig eigendom. Elke vrijgekochte des Heeren is nu een pareltje aan Christus' Middelaarskroon. Maar die pareltjes zullen allen weten waaruit en waardoor zij verlost zijn. En hoe dieper ze weggezonden zijn geweest in een gruwelijk bedrijf der ongerechtigheid, hoe groter die verlossing voor hen is.

Maar de Heere weet er wel voor te zorgen dat voor elke gekochte door het bloed des Lams het wonder voor zichzelf het grootste wordt. Dan is het voor de ziel nog niet zo'n groot wonder dat de moordenaar aan het kruis het hemelse paradijs mocht binnengaan, dat het voor zichzelf een wonder wordt dat zo'n ellendig goddeloos schepsel zalig wordt.

Dat is het wat Pleun Kleijn in geheel zijn boekje heeft gepoogd aan te tonen. In de weg der heiligmaking zal men kennismaken met die vuile zondesmet die de mens na alle ontvangen genade aan blijft kleven. Vele voorbeelden brengt hij bij van kinderen Gods voor wie de ontdekking daaraan tot diepe vernedering heeft moeten en mogen dienen. De hoogmoed van de mens moet er helemaal aan. Och, ik zou alles wel willen neerschrijven wat in dat boekje is te lezen. Hier is toch zo'n geoefend christen aan het woord. Zo heb ik hem ook mogen leren kennen. Hoe moet men nu toch over het algemeen dat echte oude geoefende volk missen dat er vroeger mocht zijn en aan wier voeten ik ook in mijn prille jeugd al mocht zitten. Daar moet ik ook weer zo aan denken als ik in dat boekje van Pleun Kleijn lees, dat men in het begin van de weg zo ongedwongen tegen alle zonden mocht zeggen: *henen uit*. Maar als de oude geoefende christenen dan tot hem zeiden: *welkom in de strijd*, dan verstond men dat niet. Maar men is het wel aan de weet gekomen wat ze daarmee bedoelden. Die wetenschap verkrijgt men door een smartelijke weg der ontdekking heen. En die weg der ontdekking is nu zo nuttig en nodig voor de ziel. Later zal men zien dat ook hierin alle dingen moeten medewerken ten goede voor degenen die naar Gods eeuwig voornemen geroepen zijn.

Pleun Kleijn merkt zo op: "En nu zou Maarten Luther zeggen, dat die grote, alwijze Medicijnmeester de ene zonde weleens gebruikt om de andere te genezen. Dit zijn ook parels, die in de eeuwigheid aan Zijn kroon zullen gehecht zijn, om nu de staat van hun verdorvenheid te gebruiken als medicijn voor hun aangeboren en bijblijvende hoogmoed, om die te kruisigen en hen te leren de laagste gedachte van zichzelf te hebben en te leren behouden alle dagen huns levens".

En als onze geliefde oude Pleun dat geschreven heeft, dan heeft hij tot staving van de waarheid daarvan gewezen op het voorbeeld van Paulus, die zulk een scherpe doorn in zijn vlees gekregen heeft, opdat hij zich op de geschonken genade niet zou verheffen. Zo leerde de apostel in zijn zwakheden roemen, want zo mocht de kracht van Christus in hem wonen. Zo wordt men dan dus ook echt een pareltje aan die Middelaarskroon. Ik zou alles wel neer willen schrijven wat in dit boekje is te lezen, want de schrijver heeft veel ontmoetingen met echte kinderen Gods gehad, die hem ook tot lering zijn geweest.

De voorbeelden die hij aanhaalt, spreken me zo aan, omdat ze me ook niet onbekend gebleven zijn. Sommigen van Gods kinderen kregen met een vloekende duivel te doen. Als men daarover zijn beklag deed aan één van Gods oude volk, dan kreeg men van hem te horen dat hij daar wel negen jaar onder had moeten lopen. Dat heeft me ook wel weer wat te denken gegeven, want bij mij heeft dat maar drie maanden geduurd. Onder een predicatie van één van onze oude overleden leraars over het derde gebod, werd ik ervan verlost.

Maar onze oude Pleun heeft er steeds maar met voorbeelden op gewezen dat de Heere al zulke smartelijke wegen gebruikt om de mens van zijn hoogmoed te genezen. Hij schrijft dan ook nog van iemand bij wie ze van binnen zeiden, *dat de Heere hem zulke grote en bewuste genade geschonken had en dat het hem ook niet aan gaven ontbrak, dus dat hij ook leraar kon zijn*. Hij wilde daar met een oud geoefend kind van God⁴

⁴ Volgens overlevering Jan Geense

eens over spreken. Maar weet ge wat die tot hem zei? Hij kreeg van hem ten antwoord: "Men moet hier altijd maar acht op geven, dat een stem uit de hemel een mens vernedert, maar een stem uit de hel een mens verhoogt".

Maar onze geliefde oude Pleun staaft ook zijn schrijven over de zonden als paarden aan Christus" Middelaarskroon met een gepast gedeelte uit Gods Woord. Hij wijst dan op wat we beschreven vinden in Ezechiël 16. Daar lezen we van de mens die door God opgeraapt is van het vlakke des velds en die niet alleen uit de dood tot het leven is gebracht, maar ook van zijn bloed gereinigd is en tot grote sierlijkheid is gebracht. Maar die mens is op zijn schoonheid gaan vertrouwen en is zo van God af gaan hoereren. Men zal echter moeten weten dat men die sierlijkheid en schoonheid zomaar niet verkregen heeft. Daar is een dure prijs voor betaald. Als men straks zonder zonde als een schone bruid zal geplaatst worden voor de troon, dan zal men waarlijk schitteren als een parel aan de kroon van Koning Jezus.

Ik moet nu nodig de beantwoording van deze vraag van u afbreken, want u hebt me nog meer vragen gesteld. U hebt me ook gevraagd om iets te schrijven over *het vleeselijk verkocht zijn onder de zonde* in verband met wat we daarvan kunnen weten van Kohlbrugge. Dit was eigenlijk uw eerste vraag, maar ik heb uw tweede vraag over het boekje van Pleun Kleijn opzettelijk het eerste beantwoord, want ik meen te kunnen denken dat het een op het ander aansluit. We weten wel dat de komma in Romeinen 7 : 14 voor Kohlbrugge veel te zeggen heeft gekregen. Die komma staat achter vleeselijk, zodat de tekst luidt: "Want wij weten, dat de wet geestelijk is, maar ik ben vleeselijk, verkocht onder de zonde".

Kohlbrugge is door daarop opmerkzaam gemaakt te zijn, uit een strik bevrijd. Kohlbrugge is opgegroeid in een tijd van godsdienstige deugdzaamheid. Die tijd wordt wel de tijd van de brave Hendrikken genoemd. We moeten het niet uit het oog verliezen dat hij in een tijd waarin hij ook nog graag de gedichten van de godsdienstige deugdzaamheid bezong, tot bekering is gekomen en aan zijn schuldig hart werd ontdekt. Lang heeft echter die godsdienstige deugdzaamheid, waaronder hij opgegroeid was, hem in beslag genomen, zodat hij in de weg der ontdekking waarin hij nu door God geleid werd, met al zijn heiligheidsstreven steeds meer in het moeras van vertwijfeling was geraakt. Het behaagde de Heere echter om hem te doen zien wat het betekende dat de komma in Romeinen 7: 14 achter vleeselijk staat. De hoogbegenadigde apostel Paulus moest van zichzelf zeggen: "maar ik ben vleeselijk, verkocht onder de zonde".

Nu ging voor Kohlbrugge een licht op in zijn duistere ziel. Hij wist nu ook hoe hij Romeinen 7 : 14 moest verklaren en hij heeft toen ook gelijk over die tekst gepreekt.

Ik heb zijn verklaring van die tekst ook in mijn bezit. Ik kan echter nu niet gaan citeren wat hij over die tekst later ook geschreven heeft. Het voornaamste wil ik even onder het oog zien te brengen. De apostel zegt in Rom. 8 : 8: "En die in het vlees zijn, kunnen Gode niet behagen".

Kohlbrugge schrijft hierover: "Hoe kon Paulus Gode dan wél behagen? Slechts als een arm zondaar, die moordenaarsgenade had ontvangen en in God geloofde, zoals Deze Hem Die van/zonde wist, voor ons tot zonde gemaakt heeft, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem. Zó werpt Paulus met dit woord alle heiligen overhoop en maakt hij hen allen tot recht arme zondaars, maar bovenal vertroost hij hiermee heel vriendelijk alle belaste en aangevochten harten". Het kan ons bekend zijn van Kohlbrugge, dat hij wel uitriep: "Werp uw heiligingskrukken weg, gij komt er de berg Sion niet mee op!"

Vanwege het hooghouden van de leer van vrije genade moeten we Kohlbrugge ook

hoog op hebben. Steeds weer in zijn geschriften zet hij de mens er met al zijn eigen werk zo schoon tussenuit. Maar zo mocht zijn prediking ook recht vertroostend worden voor ware ontdekte en zich schuldig kennende zielen.

Maar hij werd om die prediking ook wel van *antinomianisme beschuldigd*. Zelfs Da Costa heeft hem in een brief aan hem doen weten dat zijn wijze van beschouwing niet vrij is van het zo gevaarlijke antinomianisme.

En het moet eerlijk gezegd worden dat de antinomianen zich in hun goddeloze stelling wel gesterkt hebben gevoeld door vele opmerkingen in zijn schrijven. Dat is met meerdere leraars zo geweest, die de vrije genadeleer krachtig voorstonden en die we ook zelf nog gekend hebben, maar van wie we ook weten dat ze geen antinomiaans leven hebben geleid. Er zijn ook inderdaad uitdrukkingen door hem gedaan, die hij voorzichtigheidshalve beter niet zo had kunnen doen, of die zeker wel een nadere toelichting nodig hebben gehad.

Ik ben begonnen om erop te wijzen dat we niet uit het oog moeten verliezen in welke tijd hij geleefd heeft. Altijd is een prediker geneigd om in het bestrijden van een dwaling wat eenzijdig te worden en om dan teveel naar de andere kant door te slaan. Hoe het echter ook zij, het ware te wensen dat er in deze tijd ook nog eens echte Kohlbrugge's mochten opstaan. Men grijpt nog wel naar zijn geschriften en men weet hem te prijzen om zijn Schriftuurlijke prediking, maar als men vraagt of men ook het boek over de taal Kanaäns van hem kent, dan schijnt men niet te weten dat er dit boek ook nog van hem is. De inhoud daarvan zal velen ook wel niet erg aanstaan, daar de zielsbevinding die daaruit spreekt, ze wel niet aanstaat.

Maar ik moet mijn brief gaan besluiten en dat moet ik doen met nog een kort antwoord te geven op uw vraag over het kennen van de Persoon des Heiligen Geestes. Dr. Owen heeft een groot boek geschreven over de Persoon en het werk van de Heilige Geest. Ik kan nu onmogelijk in dit korte bestek dat er voor mij nog overblijft in deze brief, uitvoerig gaan schrijven over dit onderwerp. U hebt me echter gevraagd naar de kennis van die Persoon en hoe Hij Zich openbaart aan de ziel. De oude christenen hebben nogal eens gezegd, *dat Hij de Eerste is in Zijn werk in het hart, maar Zich het laatste doet kennen*. Dat is zuiver Schriftuurlijk, zoals we dat in Zijn leiding met de discipelen kunnen zien. Hij overtuigt in het begin van de weg van het nieuwe leven de zondaar van zonde, gerechtigheid en oordeel. Maar men weet niet dat dit het zaligmakend werk des Geestes is. Ook brengt Hij de ziel tot het geloof in Christus en brengt ook op Zijn tijd de ziel tot de kennis van het dierbare borgwerk van die Persoon. Dan is het ook die Geest Die de Goddelijke vrijspraak tot de ziel brengt. Maar Hij doet Zich als een Goddelijke Persoon afzonderlijk kennen, als Hij het volle licht doet opgaan over Zijn werk van het begin van het nieuwe leven af aan. Dan mag men soms dat begin al eerder vinden dan dat men zich had ingeschat. Maar als men dan licht krijgt over geheel Zijn leiding in de weg die Hij met de ziel gegaan is, dan zal men de volle verzekering ervan krijgen dat zovelen als er door die Geest geleid worden kinderen Gods zijn. Maar dan zal men ook door de Geest der aanneming tot kinderen mogen roepen: *Abba, Vader!* Zo wordt een Drieëinig God tot zaligheid gekend.

O die liefde van een Drieëinig God waarin men zich dan geheel verliest! Dan zal men die Geest ook als een Goddelijk Persoon leren kennen, als die Persoon Die alle dingen onderzoekt, ook de diepten Gods.

Ik vind nu weer een ruim veld om te schrijven, maar ik moet nodig afbreken. Alleen wil ik er nog op wijzen, dat die Geest in Zijn werkingen zo weinig recht benodigd wordt. En dat terwijl Hij in alle geestelijke verrichtingen zo onmisbaar is. Is het u ook

weleens opgevallen dat in het openbare gebed de Heilige Geest zo weinig afzonderlijk wordt aangesproken? En Hij is toch ook een Goddelijke Persoon, Die aanbeden mag en moet worden en ook juist in alle geestelijke verrichtingen zo onmisbaar is. De Heere geve u en mij en de lezers om het maar niet verder te kunnen brengen dan de bede: *Och, snokt Gij mij de hulp van Uwen Geest! Mocht Die mij op mijn paan ten Leidsman strekken!*

De oude man die aan u zit te schrijven, kan het maar niet verder meer brengen. Hij moet nu in zijn ouderdom veel aan zijn oude moeder denken. Als we aan haar vroegen of ze nog een versje op wilde geven, dan was het op het laatst altijd Psalm 119 : 3. De Heere mocht u en mij en de lezers ook maar veel dat gebedje in waarheid uit de behoefte des harten tot Zijn troon doen opzenden.

Nu eindig ik met de hartelijke groeten, u Gode bevelend.

Toelichting over de bevindelijke gangen

In de vijf zalen van Bethesda vertelt Pleun een bekeringsgeschiedenis van Paulus. Hij beschrijft hem als: *Een lerend Ouderling, die van zijn hoorders beschuldigd is, dat hij de bevinding predikt en niet de Christus.* Blz. 76.

Uit de bevinding die hier getekend wordt krijgen we de indruk dat Pleun over zichzelf spreekt, of over iemand die zijn spiegelbeeld is. Hoe dit zij, deze opmerking verdient onze aandacht. Want de hele inhoud van dit boek is een beschrijving hoe iemand tot Christus komt en bewust in Hem overgaat.

Uit de nagelaten brochures van Pleun Klein kunnen wij zien dat Kleijn een man was die door de Heere Zelf was onderwezen. Wat ons opvalt, is dat hij bijzonder veel licht had in de verschillende gemoedsgesteldheden waarin overtuigde zielen leven, die de Heere zoeken. Hij geeft aan hen onderwijs en koerst altijd naar de ene Hoofdzaak: *Jezus Christus en Die gekruist.* Het werk Gods begint in de roeping en wedergeboorte. Kleijn verklaart de werkzaamheden die in de eerstbeginnenden en overtuigden leven als vrucht van 'de geestelijke zwangerschap'. Pas in de kennis van Christus, hetzij in meer of mindere mate, volgt 'de uitgang uit de wedergeboorte'.

Vervolgens maakt hij onderscheid tussen de kennis van Christus door de spiegel van het Evangelie en de openbaring van Zijn dierbaar Persoon in het hart. Sommigen, zoals ook de Heidelberger Catechismus en velen van de oudvaders, verklaren hier *de bewuste rechtvaardigmaking.*

Pleun gaat nog een stap dieper in de bevinding. Hij legt de nadruk op de rechtvaardigmaking in de vierschaar van de consciëntie die in enkele ogenblikken wordt voltrokken. Deze brengt een gelovige in de volle zekerheid des geloofs. Er zijn kinderen Gods die tevoren, soms jarenlang in voorarrest geplaatst werden en die daarna de uitspraak in het Goddelijk gericht en de vrijspraak in hun ziel ervaren.

Hoe leerzaam zijn uitleg hierin ook is, niet alle onder Gods volk ervaren deze daad in een moment of in een korte tijd. De Heere handelt soms trapsgewijs, zoals ook in de burgerlijke rechtszaken een rechter soms een zaak uitstelt: *de uitspraak volgt later.*

De uitspraak van vergeving van zonden en vrede met God door Christus ligt vast in de Schrift en wordt door de Heilige Geest in de ziel ingedrukt met licht en leven, tot grote verwondering over het onuitsprekelijke wonder van de verzoening met de Vader. De gelovige mag nu roemen door Christus in God. Het leven uit Christus wordt door de Geest verder onderhouden, geoefend en verdiept in de weg van Evangelische heiligmaking.

Jezus zegt in Johannes 14 vers 16 en 17: *En Ik zal den Vader bidden en Hij zal u een anderen Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid.*

Het valt op dat Pleun niet uitvoerig verdergaat in beschrijving van de onderscheiden kennis van de Vader, de Zoon en God de Heilige Geest. Wij komen bij hem geen uitvoerige uitleg tegen over de kennis, de bediening, het ambt en de eeuwige uitgang, de Personele eigenschappen van God de Heilige Geest.

Jezus zegt tot Zijn discipelen in Johannes 16 vers 12-15. *Nog vele dingen heb Ik u te zeggen, doch gij kunt die nu niet dragen. Maar wanneer Die zal gekomen zijn, namelijk de Geest der waarheid, Hij zal u in al de waarheid leiden; want Hij zal van Zichzelf niet spreken, maar zo wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken en de toekomstige dingen zal Hij u verkondigen. Die zal Mij verheerlijken; want Hij zal het*

uit het Mijne nemen, en zal het u verkondigen. Al wat de Vader heeft is Mijne; daarom heb ik gezegd dat Hij het uit het Mijne zal nemen en u verkondigen.

Het werk van de Heilige Drie Personen in het aanbiddelijk Wezen Gods, wordt hierin duidelijk geleerd of verondersteld. De wijze van Gods werken is een kopie van de wijze van Bestaan.

Het is de Persoonlijke eigenschap van God de Vader Zijn Zoon te genereren. Het is de Persoonlijke eigenschap van God de Zoon, door Zijn Vader gegenereerd te worden. Het is de Persoonlijke eigenschap van God de Heilige Geest om uit te gaan van de Vader en van de Zoon. Deze wijze van Bestaan in de Drie-eenheid, is dus het fundament van de manier van Hun werk. Dat zien we:

Ten eerste in de schepping van hemel en aarde en al wat er in was en is. Want de Vader schiep door de Zoon, - niet als Middelaar van verzoening - en Beiden werkten die schepping uit door God de Heilige Geest. Hebr. 1

Ten tweede, in het werk van Herschepping, is ook een heilige orde, die door de oude theologen genoemd wordt: *de huishoudelijke orde in het werk van herschepping of zaligmaken van zondaren.*

- De Vader komt het eerst voor in Zijn eeuwige, vrije verkiezende Liefde. Hij heeft in mensen een eeuwig welbehagen. Maar door de diepte van de zondeval kan Hij Zijn liefde niet meer kwijt. Het is onbegrijpelijk en onbeschrijfelijk hoe groot de liefde van de Vader is tot goddeloze zondaren! Hij geeft Zijn enige heilige Zoon aan vijanden!
- De Zoon komt voor in Zijn vrijwillige overgave aan de wil van Zijn Vader. Hij is gewillig om de aller-vreselijkste zonden als Borg te dragen, de oneindige straf te ondergaan en de strijd aan te binden met de duivel en de miljarden boze geesten, enzovoort. Hij wilde de ontluisterde natuur van de gevallen mens aannemen in de gelijkheid des zondigen vleses. Dat kenmerkt de allerdiepste vernedering.
- En de Heilige Geest gaat uit van de Vader, verzoend in de Zoon om de herschepping van zondaren te realiseren. Door een vrijwillige daad, Zichzelf als het ware onderwerpend, wil de Geest inwoning nemen in een zondaarshart, in een moordenaarskuil, in het slangenzaad gezien hun zondige afkomst .

In Johannes 16 belooft de Heere Jezus 'de Heilige Geest te zenden in de Naam van Zijn Vader. Hij zal van Zichzelf niet spreken, maar Hij zal Mij verheerlijken'. Die Geest zal ook Mijn Vader verheerlijken, *want al wat de Vader heeft is het Mijne.*

De komst van de Heilige Geest moesten de discipelen biddend afwachten in Jeruzalem. Ze waren werkzaam met de on vervulde belofte. Hier kunnen wij leren dat er een bepaalde orde is in de groei van de kennis van de onderscheiden Personen in het Heilig Wezen Gods. Dit mag niet schematisch worden uitgelegd, alsof deze groei menselijk kan berekend worden.

De discipelen leerden Christus als een opgestane Middelaar kennen. En door Hem leerden zij de Vader beter kennen dan vóór Zijn opstanding. Joh. 14: 20.

Zij leerden Christus kennen in Zijn Hemelvaart. Het staat zo eenvoudig in de Schrift beschreven, maar het houdt tevens in, dat ze met Hem gezet werden in de hemel, zoals Paulus het uitlegt, Efése 2 vers 6 enz.

Dat wordt ook persoonlijk beleefd en ervaren als de Geest het volk van God opleidt tot de verhoogde Middelaar om door het geloof Hem te mogen zien aan de rechterhand van Zijn Vader. Die alle macht heeft in hemel en op aarde. En Die daar als het levendgevend Hoofd, de Geest en het leven meedeelt aan Zijn kerk op aarde.

Uw leven is met Christus verborgen in God. En zo zeker Christus' lichaam nu in de hemel is, zullen ook onze lichamen eens daar komen in de zalige gemeenschap met de Vader, ja met de Drie-enige God; en met de triomferende kerk en al de heilige Engelen.

Deze kennis die de Geest werkt, gaat samen met een liefde die alle verstand te boven gaat. Ze wordt meestal beoefend door een weg van lijden en kruis, om het Beeld van Christus gelijkvormig te worden. De geestelijke groei in de kennis van God gaat bijna altijd door het onmogelijke van onze kant. Als we weer vastlopen, geen uitweg zien, verlegen worden, dan geeft de Geest weer nieuw onderwijs vanuit de Schrift.

Na de Hemelvaart ontvingen de discipelen, of liever gezegd *de nieuwe kerk van Christus*, de Heilige Geest. Die aanbiddelijke Persoon nam intrek in hun hart en ziel en leven; en in hun ambt. Deze Persoonlijke inwoning van de Heilige Geest wordt nóg beleefd en ervaren. Na al de vorige weldaden brengt de Geest Gods volk in een gemis van de volle zekerheid dat God hun Vader is en in het gemis van de Heilige Geest, als het Onderpand en het Zegel van de toekomstige erve der heiligen in het licht. Dit onderwijs ligt niet buiten de kennis van de Vader en de Zoon, want de Geest zal niet van Zichzelf spreken, maar getuigt van de Vader en de Zoon. Dit getuigenis van de Geest in de Schrift brengt Hij over in het hart. Dan volgt een vrijmoedig en gelovig roepen: *Abba, lieve Vader, U bent mijn enige Hoop in Christus.*

In Johannes 16 belooft de Heere Jezus dus drie zaken.

Ten 1e de openbaring en bekendmaking van Zijn vader als hun Vader; en de Goddelijke Eenheid en Harmonie die tussen Hen Beiden is. Het zijn maar enkele woorden om het te beschrijven, maar de bevinding gaat door diepe wegen, zowel in- als uitwendig. Hoewel andere kinderen van God door het liefelijke ruisen van een zachte stilte tot de Geest van aanneming tot kinderen gebracht worden.

Ten 2e. De Geest zal hen in de Waarheid leiden.

Dat werk van de Geest begint niet bij de volle zekerheid van het geloof en het kindschap, maar begint in de overtuigingsweg. *Want die Geest gekomen zijnde zal de wereld overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel.* De Geest is het ook die de eerste beginselen van het oprechte geloof in Christus werkt. De Catechismus noemt Hem *de Werkmeester van het geloof.*

Maar de belofte die Christus hier doet in Johannes 16 spreekt van een omvangrijker zaak en een diepere kennis. De Geest getuigt van Christus als de Liefdegave van de Vader, van Zijn gewilligheid om mens te worden en Zichzelf in de vervloekte kruisdood te geven, Zijn liefdevolle omgang met zondaren om hen tot kinderen Gods aan te nemen. Hij getuigt van Zijn lijden en dood, waarin Hij Zijn volk bevindelijk inleidt opdat zij met Hem lijden en geestelijker wijze sterven.

Daarna ontsluit de Heilige Geest het grote wonder van Zijn opstanding, Zijn Hemelvaart, en toont hen dat Hij de grote Gave van de Vader en de Zoon is.

De Geest werkt door middel van het Evangelie. In het begin van de Nieuwe Kerk door de prediking van de apostelen en nu allereerst door het geschreven Woord van God en daarna door al de middelen der genade. Hoe zwak ze ook mogen zijn, we behoren ze zeker te waarderen! De Geest werkt in de kerk van Christus en geeft een groot aantal talenten en gaven. Die Geestesgaven kunnen we lezen in 1 Korinthe 12-14.

Ten 3e. De Geest zal ook toekomstige dingen bekendmaken.

Dat houdt in dat de Geest de beloften uit de Heilige Schrift in de ziel verklaard en bekendmaakt. Deze bekendmaking is tweërlei, soms extra-ordinair of buitengewoon

met inspraken; maar meestal door het lezen of horen van Gods Woord. Gods gewone weg is om verlichting te geven in de betekenis van de teksten in de Bijbel. En dat geldt van Genesis tot en met Openbaring 22. Er zijn toekomstige dingen in ons persoonlijke leven, kerkelijke, huiselijke en burgerlijke zaken. De Geest kan en wil van alle deze bekendmakingen doen, of er onderwijs in geven.

Maar wellicht wordt in Johannes 16 vooral bedoeld, *dat de Geest de verborgenheden van het Koninkrijk van Jezus Christus wil bekendmaken en openbaren*. Die verborgenheden liggen in de Schrift, maar wij hebben zo nodig om door de Geest geleerd en onderwezen te worden.

Enkele van deze bijzonderheden zijn:

- De nog onvervulde profetie van de bekering van Israël, wat als gevolg heeft een wereldwijde opwekking en nieuw leven in de Kerk van Jezus Christus. De oneindige glans van Koning Jezus die nu zo zeer wordt verduisterd op aarde, zal nog eens in een helder en zuiver licht geplaatst worden door de Heere zelf. Op een zodanige manier dat niemand in de kerk er aan behoeft te twijfelen. Deze heerlijkheid van Jezus Christus als Koning is een belangrijke zaak in gebed en in de geloofsverwachting van degenen die Hem liefhebben.
- Een andere toekomstige zaak is de opstanding van de Rechtvaardigen. Dat is een belangrijk geloofsartikel wat verankerd ligt in de opstanding van Jezus Christus. Hij is de Eersteling, de leden van Zijn lichaam zullen ongetwijfeld volgen. Miljoenen leden van Christus' heilig lichaam liggen te verrotten in het graf. Denkt iemand dat dit tot eer van God is? David zegt: *wie zal U loven in het graf?* Die leden en liefhebbers van Christus zullen opstaan, met de gelovigen die dán nog leven. Ze zullen samen opgenomen worden de Heere tegemoet in de lucht. *En alzo zullen wij altijd bij de Heere zijn*.
- Dit zal gevolgd worden door het oordeel van de levenden en de doden. Deze oneindige onbegrijpelijke heerlijkheid van Christus die de diamanten krans op Zijn hoofd zal voltooien, is een belangrijk geloofsartikel, die de Geest doet leven in de ziel. Zodat Gods volk geestelijke werkzaamheden ernaar krijgt en met groot verlangen daarnaar uitziert. Dit verlangen heeft een vaste grond en berust niet op uitwendige wetenschap.
- En nog is dit niet alles. De Geest leidt sommige kinderen Gods in, in de onbegrijpelijke en ondoorgrondelijke liefde van de Drie-enige God, één in Wezen. De hemelse heerlijkheid die in God ligt en eeuwig van Hem zal uitstralen is onbespreekbaar. Daarin liggen zulke diepten en aanbiddelijke wonderen, dat het geloofsoog als het ware verblind wordt. Het gaat alle verstand oneindig ver te boven. Hierin mogen Gods kinderen berusten en met Paulus zeggen: *dan zal God, de Drie-enige trouwe Verbondsgod alles zijn en in allen*.

Een gelovige zal wel eens denken: *nu heb ik dat wel allemaal overlegd, maar de vraag is, waar zijn de bewijzen ervan in mijn leven dat die dierbare weldaden ook voor mij gelden?* Heeft de Vader mij lief? Heeft de Zoon Zijn dierbaar bloed ook voor mij gestort? Heeft de Heilige Geest Zijn inwoning ook in mijn ziel bewerkt?

Echter in de gebedsonderhandeling mag men toch getuigen tot de Heere, dat die onuitsprekelijke liefde van en trouwe Drie-enige Verbondsgod tot Zijn volk zijn hoogste verlustiging en vermaak is, al zou het niet voor hemzelf zijn. Het is Goddelijk, en daarom heeft het zijn vermaak en blijdschap. Want Gods werk is volmaakt en dat is de blijdschap van zijn ziel. Bovendien God vermaakt er Zich in. Hij verblijdt er Zich in. De Drie-enige God verlustigt zich in het werk der zaligheid. Want

de Vader verlangt naar Zijn geliefde kinderen. De Zoon verlangt zeer naar Zijn geliefde Bruidskerk om die met lichaam en ziel op hemelse wijze te trouwen. En de Heilige Geest verlangt met groot verlangen naar de voltooiing van Zijn Herscheppings werk; dan wordt Zijn tempel voltooid. Zouden wij het dan ook niet mogen doen?

Een gelovige kan getuigen voor het aangezicht des Heeren dat de kentekens van zijn aandeel in God Zélf liggen.

- Het kenteken van de liefde van de Vader ligt in Hem zelf, want Hij is Liefde. En een *ondergeschikt kenteken* ligt in zijn eigen ziel, want er staat: *we hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad.*
- Het kenteken van de liefde van Christus ligt ook in Hemzelf. Want hij is zo boordevol van liefde dat we het niet kunnen bevatten. En Hij zegt: *die Mij liefheeft, die zal van Mijn Vader geliefd worden en Wij zullen komen en woning bij hem maken.* Dus een ondergeschikt kenmerk van Zijn blijvende liefde tot hen, is onze liefde tot Hem.
- De liefde van de Heilige Geest is ook onuitsprekelijk. Zijn Inwoning in een mensenhart - wat het gruwelijkste en vreselijkste ding is, wat er de wereld bestaat, - is dat geen liefde? En die inwoning kennen wij in eigen hart en leven door Hemzelf. Want Hij getuigt van de Vader en de Zoon en door dit getuigenis maakt Hij Zichzelf kenbaar en bewijst Zich als een Onderpand en Zegel van de toekomstige erve der heiligen in het licht. Johannes zegt, *de Geest getuigt dat de Geest de Waarheid is.* De Geest werkt in en door de Schrift, in en door de Voorzienigheid en in de gelovige. De Geest getuigt in het hart dat Hijzelf dit doet en werkt. Zo draagt een gelovige het Stempel in zijn ziel. En die Geest getuigt dat wij kinderen Gods zijn.

Dus de 3 kenmerken van de Goddelijke liefde tot hen, liggen in de Drie-enige God Zelf. En de ondergeschikte kentekens liggen in zijn eigen hart en leven. En als nu alles in eigen hart en leven wegvalt, - en die tijden zijn er; geen liefde kunnen we vinden, geloof verkleint, de hoop wordt zo bestreden, als Geestesgaven en talenten slinken, doodsnoden verschijnen en diepe teleurstellingen zich openbaren; als er van ons totaal niets meer anders blijft dan de dood, en nog eens de dood, - dan blijft het liefdehart van de Drie-enige God gelukkig nog dezelfde. En daarin is hun vertrouwen gevestigd. Zodat ze eerlijk mogen zeggen: *Heere, mijn God, lieve Vader, Zoon en Heilige Geest, ik reken op U!*

Willem Westerbeke
Augustus 2016